د پوهنې وزارت

د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې
او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

رياضي

دریم ټولګی

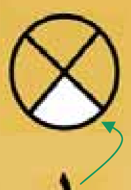

$\frac{۱}{۴}$

$۶-۱ < ۶+۱$

$۹+۲ > ۱۰$

$۶+۵ = ۱۱$

Ketabton.com

د چاپ کال: ۱۳۹ هـ . ش.

د پوهنې وزارت
د تعلیمي نصاب، د ښوونکو د روزنې
او د ساینس د مرکز معینیت
د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي
کتابونو د تالیف لوی ریاست

ریاضي

دریم ټولگی

د چاپ کال: ۱۳۹۰ هـ . ش.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب د تالیف، څېړنې او تدقیق کمیټې

لیکوالان:

- سرمؤلف الحاج عبدالله شاه د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ریاضي دیپارتمنت غړی
- سرمؤلف عبدالکبیر د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ریاضي دیپارتمنت غړی
- سرمؤلف نظام الدین د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ریاضي دیپارتمنت غړی

تایید او مطالعه:

ملي شورا:

- د ولسي او مشرانو جرګو د دیني، پوهنې او لوړو زده کړو د کمیسیونونو غړي.

د څېړنې او تدقیق کمېټې:

پوهنې وزارت:

- سر مؤلف امان الله د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ریاضي دیپارتمنت غړی.
- سر مؤلف میر نقیب الله د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د څېړنې او ارزونې د دیپارتمنت آمر.
- دوکتور ننګیالی ارسلا د پوهنې وزارت سلاکار.
- محمد عزیز تحریک د پښتو دیپارتمنت آمر، ادیتور.

ژباړونکی:

سرمؤلف نظام الدین د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د ریاضي دیپارتمنت غړی.

د محتوا، دیني او سیاسي فرهنګي برخو د څېړنې او بررسۍ کمیټه:

- ډاکټر عطاء الله واحدیار د پوهنې وزارت ستر سلاکار او د نشراتو رئیس.
- دوکتور محمد یوسف نیازی د پوهنې وزارت سلاکار.
- د مؤلف مرستیال محمد سهراب دیدار د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف ریاست د پښتو دیپارتمنت علمي غړی.

د څېړنې او تدقیق د څارنې کمیټه:

- دکتور اسدالله محقق د تعلیمي نصاب د پراختیا، د ښوونکو د روزنې او د ساینس مرکز معین
- دکتور شېر علي ظریفي د تعلیمي نصاب د پراختیا د پروژې مسؤول
- د سرمؤلف مرستیال عبدالظاهر ګلستاني د تعلیمي نصاب د پراختیا او درسي کتابونو د تالیف لوی رئیس

طرح او ډیزاین: حمیدالله غفاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي سرود

دا وطن افغانستان دی — دا عزت د هر افغان دی
کور د سولې کور د تورې — هر بچی یې قهرمان دی
دا وطن د ټولو کور دی — د بلوڅو د ازبکو
د پښتون او هزاره وو — د ترکمنو د تاجکو
ورسره عرب، ګوجر دي — پامیریان، نورستانیان
براهوي دي، قزلباش دي — هم ایماق، هم پشه یان
دا هیواد به تل ځلیږي — لکه لمر پر شنه آسمان
په سینه کې د آسیا به — لکه زړه وي جاویدان
نوم د حق مو دی رهبر — وایو الله اکبر وایو الله اکبر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

د پوهنې د وزیر پیغام

ګرانو ښوونکو او زده کوونکو،

ښوونه او روزنه د هر هېواد د پراختیا او پرمختګ بنسټ جوړوي. تعلیمي نصاب د ښوونې او روزنې مهم توکی دی چې د علمي پرمختګ او ټولنې د اړتیاوو له مخې رامنځته کیږي. څرګنده ده چې علمي پرمختګ او ټولنیزې اړتیاوې تل د بدلون په حال کې وي. له دې امله لازمه ده چې تعلیمي نصاب هم علمي او رغنده انکشاف ومومي. البته نه ښايي چې تعلیمي نصاب د سیاسي بدلونونو او د اشخاصو د نظریو او هیلو تابع شي.

دا کتاب چې نن ستاسو په لاس کې دی، پر همدې ارزښتونو چمتو او ترتیب شوی دی. علمي ګټورې موضوعګانې پکې زیاتې شوې دي. د زده کړې په بهیر کې د زده کوونکو فعال ساتل د تدریسي پلان برخه ګرځیدلې ده.

هیله من یم دا کتاب له لارښوونو او تعلیمي پلان سره سم د فعالې زده کړې د میتودونو د کارولو له لارې تدریس شي او د زده‌کوونکو میندې او پلرونه هم د خپلو لوڼو او زامنو په باکیفیته ښوونه او روزنه کې پرله پسې ګډه مرسته وکړي چې د پوهنې د نظام هیلې ترسره شي او زده‌کوونکو او هېواد ته ښې بریاوې ور په برخه کړي.

زه پر دې ټکي پوره باور لرم چې زموږ ګران استادان او ښوونکي د تعلیمي نصاب په رغنده پلي کولو کې ستره دنده او درونده مسؤولیت لري.

د پوهنې وزارت تل زیار کاږي چې د پوهنې تعلیمي نصاب د اسلام د سپېڅلي دین له بنسټونو، د وطن دوستی د پاک حس په ساتلو او علمي معیارونو سره سم د ټولنې د څرګندو اړتیاوو له مخې پراختیا ومومي.

په دې ډګر کې د هېواد له ټولو علمي شخصیتونو، د ښوونې او روزنې له پوهانو او د زده‌کوونکو له میندو او پلرونو څخه هیله لرم چې د خپلو نظریو او رغنده وړاندیزونو له لارې زموږ له مؤلفانو سره د درسي کتابونو په لا ښه تالیف کې مرسته وکړي.

له ټولو هغو پوهانو څخه چې ددې کتاب په چمتو کولو او ترتیب کې یې مرسته کړې، له ملي او نړیوالو درنو موسسو، او نورو ملګرو هېوادونو څخه چې د نوي تعلیمي نصاب په چمتو کولو او تدوین او د درسي کتابونو په چاپ او وېش کې یې مرسته کړې ده، مننه او درناوی کوم.

ومن الله التوفیق

فاروق وردګ

د افغانستان د اسلامي جمهوریت د پوهنې وزیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب د محتوا فهرست

شمېره	عنوانونه	مخ
	لومړی فصل	
۱	د عددونو مقامي قیمت	۱
	دوهم فصل	
۲	تجسس او تخمین کول	۹
	دريم فصل	
۳	د عددونو لوستل او لیکل له (۱۰۰۰) ځخه تر (۱۰۰۰۰۰) پورې	۱۱
۴	د عددونو پېژندنه له ۱۰۰۰۰ ځخه تر ۱۰۰۰۰۰ پورې ..	۱۵
	څلورم فصل	
۵	د جمعې په عملیې کې د لس دانه ییزو ګروپونو له جوړولو ځخه کار اخستل	۱۸
۶	د څو رقمي عددونو جمع چې د جمعې حاصل یې له ۱۰۰۰۰۰ زیات نشي	۲۰
۷	د هغو عددونو جمع چې له دوو جزو ځخه زیاتې اجزاوې ولري	۲۲
۸	د جمعې د عملیې آزمایل	۲۴
	پنځم فصل	
۹	له یو بل ځخه د دوه رقمي، دري رقمي او څلور رقمي عددونو تفریق	۲۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰ د تفریق د عملیې سرته رسول د پور کولو (قرض) د اړتیا په صورت کې ۲۸
۱۱ د تفریق د عملیې آزموینه ۳۳

شپږم فصل

۱۲ د عددونو د خط پیژندنه.. ۳۵
۱۳ د دوولسونو په شا او خوا کې د عددونو پرتله................ ۳۷
۱۴ د عددي خط څخه په کار اخستنې سره د جمعې عملیه ۳۹
۱۵ د عددي خط څخه په کار اخستنې سره د تفریق عملیه..... ۴۰

اووم فصل: ضرب

۱۶ د ضرب د عملیې د مفهوم پیژندنه ۴۲
۱۷ د ۲ او ۷ د ژبنې ضرب جدول پیژندنه ۴۲
۱۸ د ۸ ، ۹ او ۱۰ عددونو د ژبنې ضرب جدول پیژندنه ۴۹
۱۹ له (۱-۱۰) د ژبنې ضرب له جدول څخه د کار اخیستلو طریقه. ۵۲
۲۰ د ضرب په عملیه کې د بدلون (تبدیلي) خاصیت ۵۵
۲۱ د یوه عدد ضربول په ۱ ، ۱۰ او ۱۰۰ کې ۵۷
۲۲ د ۱۰ او ۱۰۰ ضربول په یوه عدد کې......................... ۵۹

اتم فصل: د اندازه کولو واحدات

۲۳ د اوږدوالي د اندازه کولو واحد (متر).......................... ۲۳
۲۴ د سانتي متر پیژندنه... ۲۵
۲۵ د دیسي متر پیژندنه ۲۷
۲۲ د ملي متر پیژندنه ۲۸

۲۷ د کيلو متر پيژندنه ۷۰

نهم فصل: هندسه

۲۸ په شکلونو کې د ټکي (نقطې) ټوټه خط، نيمايي خط او خط پيژندنه ۷۱
۲۹ د خط د ډولونو پيژندنه ۷۴
۳۰ د زاويو د ډولونو پيژندنه ۷۶

لسم فصل

۳۱ د خلاصو او تړلو شکلونو پيژندنه ۸۰
۳۲ تخميني او دقيق اندازه کول ۸۲
۳۳ د مربع، مستطيل او مثلث د محيط (چاپيريال) پيدا کول ۸۴

يوولسم فصل: د کتلې، وخت او مايعاتو اندازه کول

۳۴ د کتلې د اندازه کولو واحد (کيلوګرام) ۸۷
۳۵ د ساعت (ګړۍ) پيژندنه ۹۱
۳۶ د ساعت په واسطه د وخت ټاکل ۹۵
۳۷ د اونۍ – مياشت او کال پيژندنه ۹۸
۳۸ د جنتري پيژندنه ۹۹
۳۹ د ليتر پيژندنه ۱۰۳
۴۰ د يوه رقمي عددونو ضرب کول په څو رقمي عددونو کې . ۱۰۵
۴۱ د دوه رقمي عددونو ضرب کول په دوه رقمي عددونو کې ۱۰۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولسم فصل

۴۲ د ویش (تقسیم) د عملیې پېژندنه ۱۱۴

۴۳ د دوه رقمي عددونو ویشل په یوه رقمي عددونو باندې .. ۱۱۷

۴۴ د دري رقمي عددونو ویشل په یوه رقمي عدد باندې ۱۲۱

۴۵ د ضرب او ویش د عملیو آزموینه د یو بل په واسطه ۱۲۴

دیارلسم فصل : کسر

۴۲ د کسر پېژندنه ۱۲۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی فصل

د عددونو مقامي قیمت

لومړی لوست: د عددونو مقامي قیمت

هدف: زده کوونکي دې د یوه رقم مقامي قیمت په اړوندو مرتبو کې تشخیص کړای شي.

ګرانو زده کوونکو تاسو مخکې د یویزو، لسیزو او سلیزو مرتبې پېژندلې دي دا چې د عددونو په لیکلو کې د مرتبو پېژندل مهم دي یو ځلې بیا د هغو یادونه کوو.

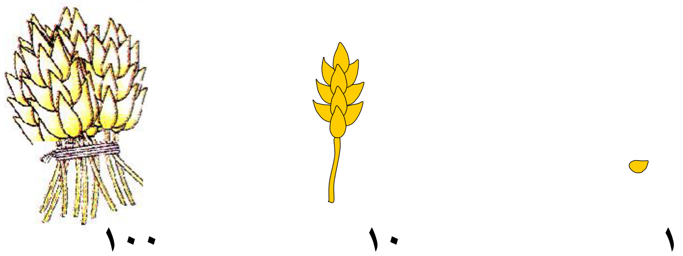

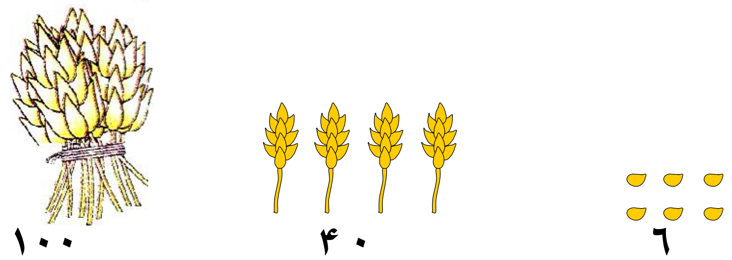

پورته شکل د ۱۴٦ عدد راښیي په داسې حال کې چې ٦ دانې غنم د ٦ عدد، او ۴ د غنمو ۱۰ دانه یې وږي د ۴۰ عدد او د غنمو یو سلی وږي د ۱۰۰ عدد راښیي چې په جدول کې په لاندې توګه ښودل کیږي.

یویز	لسیز	سلیز
٦	۴	۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشق او تمرین

۱. لاندې شکلونه په نظر کې ونیسئ. د هغو له مخې لاندې تش ځایونه ډک کړئ.

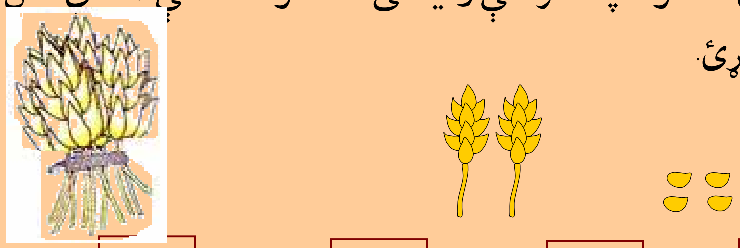

یویز ‌ لسیز او ‌ سلیز، ټوله ‌ کیږي.
لاس ته راغلی عدد څو رقمي دی؟ دغه رقمونه د لاندې جدول په اړوند مرتبو کې ولیکئ.

سلیز	لسیز	یویز

۲. لاندې شکلونه په نظر کې ونیسئ. د جدول تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

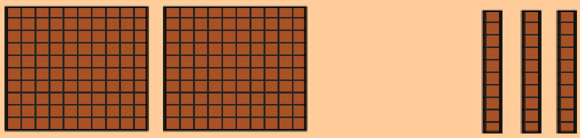

۳ لسیز او ۲ سلیز ‌ کیږي دا عدد په لاندې جدول کې ولیکئ.

سلیز	لسیز	یویز

۳. د لاندې شکلونو له مخې تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

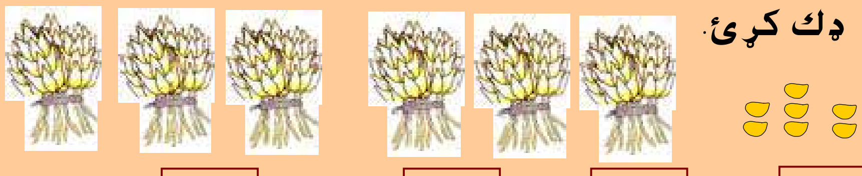

یویز ‌ لسیز ‌ سلیز ټول ‌ کیږي دا عدد په لاندې جدول کې وښیاست.

سلیز	لسیز	یویز

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

١- د لاندې مثال سره سم تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډك کړئ.

مثال: ٨ یویز ٩ لسیز ٣ سلیز **٣٩٨** کیږي.

٦ یویز ٥ لسیز ٩ سلیز ☐ کیږي.

٩ یویز ٩ لسیز ٨ سلیز ☐ کیږي.

٢- د لاندې مثال څخه په کاراخستنې سره تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډك کړئ.

١-مثال:	٧٨٢	=	٢	یویز	٨	لسیز	٧	سلیز
٢-مثال:	٨٩	=	٩	یویز	٨	لسیز	٠	سلیز
	٧٠	=		یویز		لسیز		سلیز
	٢٠٦	=		یویز		لسیز		سلیز
	٧٦٠	=		یویز		لسیز		سلیز
	٩٥٢	=		یویز		لسیز		سلیز

٣- لاندې هر یو عدد په خپلو کتابچو کې په رقم سره ولیکئ.

- دوه اویا
- پنځه سوه څلوراتیا
- دوه سوه پنځه دیرش
- شپږ پنځوس
- اووه سوه څلور څلویښت
- پنځه سوه درویشت

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴- لاندې عددونه ولولئ او هر يو په خپلو کتابچو کې په حروفو وليکئ.

۷۴۶	....
٦۴۲	....
۷۰۷	....
۹۰۲	....
۴۳۰	....
۱۲۳	....

۵- د ۴ او ٦ په عددونو سره څو دوه رقمي عددونه ليکلای شئ؟

٦- د ۲۰۰ او ۲۵۰ عددونو په منځ کې ټول هغه عددونه چې د ۵ رقم ولري وليکئ.

۷- فهيم ۳۳ افغانۍ لري د ښي لوري د ۳ رقم ته او هم د کين لوري د ۳ رقم ته ځير شئ.

الف: وواياست چې دا دواړه رقمونه يو له بله سره څه توپير لري؟ ....

ب: د دواړو رقمونو ارزښت يوشی دی؟ ....

ج: د نومورې عدد ښي او کين لورې رقمونه په عملي توګه د لرګوټو په واسطه وښياست؟

د: د نومورې عدد رقمونه په چوت کې وښياست.

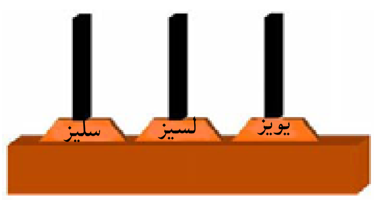

(c) ketabton.com: The Digital Library

هـ: د ۱۰۰ عدد په چوټ کې وښیاست.

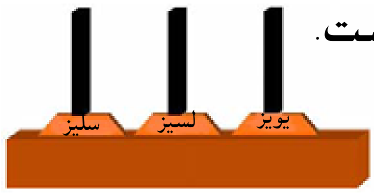

۸- لاندې عددونه په نظر کې ونیسئ.

الف _ د ٦٦ په عدد کې څو یویز او څو لسیز شتوالی لري؟...

ب _ د ٦۰٦ په عدد کې څو یویز، څو لسیز او څو سلیز شتوالی لري؟ ....

ج _ د اووه نوي په عدد کې څو یویز او څو لسیز شتوالی لري؟ ....

د _ د اته سوه په عدد کې څو یویز او څو لسیز شتوالی لري؟ ....

هـ _ د دوه رقمي تر ټولو په کوچني عدد کې څو یویز او څو لسیز شتوالی لري؟ ....

و _ د دوه رقمي تر ټولو په لوی عدد کې څو یویز او څو لسیز شتوالی لري.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

دلاندې شکلونو یا کارتونو په ډول د ۳،۲،۱ عددونه په نظر کې ونیسئ څو څو دری رقمي عددونه لیکلای شئ، او هم د هغو تر ټولو د کوچنی او تر ټولو د لویو عددونو نومونه واخلئ.

ترټولو کوچنی عدد

ترټولولوی عدد

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی ښوونکی دې د زده کوونکو څخه درې تنه د ټولګي مخې ته ودروي. او هر یوه ته دې د ۳،۲،۱ یو یو کارت ورکړي. او له هغو څخه دې وغواړي چې خپل اړوند کارت خپلو ټولګیوالو ته وښیي. بیا دې ښاغلی ښوونکی له زده کوونکو څخه پوښتنه وکړي. تاسو د کارتونو په واسطه کوم درې رقمي عدد لیکلای شئ. په دوهم وار دې د زده کوونکو ځایونه بدل کړي، او لاس ته راغلی عدد دې په جدول کې ولیکي په همدې ډول دې د ځایونو بدلولو ته ادامه ورکړي او د هر بدلون عدد دې تر هغه وخت پورې په جدول کې ولیکي چې لاس ته راغلی عدد تکراري رانشي. او په پای کې دې وشمیري چې څو درې رقمي عددونه د ۳،۲،۱ عددونو څخه لاس ته راغلي دي او یو له بله سره دې پرتله کړي. د مقامي قیمت یا مقامي ارزښت په نظر کې نیولو سره دې ترتیب کړي.

کورنی دنده

د ۶،۵،۴ عددونو څخه څو درې رقمي عددونه لاس ته راځي په خپلو کتابچو کې يي ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

۱- د مثال په توګه دواړه مساوي عددونه په خپلو کتابچو کې یو له بله سره ونښلوئ.

۱۳یویزاو ۲ لسیز	۴یویزاو ۷ لسیز	۲ یویزاو ۵ لسیز
۱۴ یویزاو ۲ لسیز	۱۲ یویزاو ۴ لسیز	۳ یویزاو ۷ لسیز

۲- د حل شوي مثال څخه په کار اخیستنې سره د ښي لوري جدولونه د کین لوري له جدولونو څخه داسې بشپړ کړئ چې هر رقم یې په خپله مرتبه کې راشي.

مثال:

یویز	لسیز	سلیز
۲	۴	

→

یویز	لسیز	سلیز
۱۲	۳	

یویز	لسیز	سلیز

→

یویز	لسیز	سلیز
۳	۱۷	

یویز	لسیز	سلیز

→

یویز	لسیز	سلیز
۱۳		۲

۳- د لاندې مثال په ډول د پوښتنو ځوابونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

مثال: د ۳۵ د عدد ارقام په کومو مرتبو کې قرار لري؟ (۵ د یویزو په مرتبه کې او ۳ د لسیزو په مرتبه کې).

- د ۷۶ د عدد ارقام په کومو مرتبو کې قرار لري؟........................او ....
- د ۶۴۵ د عدد ارقام په کومو مرتبو کې قرار لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

په خپله خوښه یو عدد ولیکئ چې په هغه کې یویز، لسیز شتوالی ولري او ووایاست چې دا عدد څو رقمي دی؟

- په شمیرلو کې د ۵۹ له عدد څخه وروسته کوم عدد راځي؟
- په شمیرلو کې د ۹۹ له عدد څخه وروسته کوم عدد راځي؟
- په شمیرلو کې د ۹۹۹ له عدد څخه مخکې کوم عدد راځي؟
- د ۹۹۹ عدد څو رقمي دی؟

د ۴۰۰ او ۵۲۰ په منځ کې هغه عددونه ولیکئ چې د یویز و رقمونه یې ۵ وي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

تخمين

دويم لوست: تجسس او تخمين کول

هدف: زده کوونکي وکړای شي مخکې تر شميرلو د تخمين په واسطه د شيانو مقدار په تقريبي توګه پيدا کړي. وروسته له دقيق شمېرلو قيمت يې وليکي.

مونږ ځني وخت مقدارونه تخمين کوو او بيا د شميرلو په واسطه دقيقه اندازه د يويزو او لسيزو په شکل ټاکو. او ګورو چې زمونږ تخمين په کومه اندازه حقيقت ته نژدې دی. په حقيقت کې تخمين کول يو هوښيارانه سوچ يا حدس دی چې د ذهن د انکشاف لپاره مهم ګڼل کيږي. عموماً په کورنيو کې د کوچنيانو د ساعت تيرۍ د پاره ډيره ښه ده. مثلاً که چيرې په کورنۍ کې زرد آلو وخوړل شي او د هغو مندکې (زړي) سره يو ځای کړي او خپلو کوچنيانو ته ووايې. څو دانې موخوړلي دي؟ چا زياتې خوړلي دي؟ چا لږې خوړلي دي؟ هر يو د خپل ذهن سره سم يو عدد وايي په پای کې دقيق شميرل کيږي. او ليدل کيږي چې د کوم يوه تخمين حقيقت ته نژدې دی؟

مشق او تمرین

ښاغلی ښوونکی دې یو نا معلوم مقدار د لوبیا دانې، یا د زرد آلو مندکې، د هندوانې یا ختکی او یا کدو زړي تیولګي ته راوړي او د تیولګي مخې ته دې کښېږدي، تیولو زده کوونکو ته دې وښیي. او هغه دې په یوه پاکټ یا کڅوړه کې واچوي. بیا دې زده کوونکي په ګروپونو باندې وویشي. داسې دې ورته ووایي.

١. هرګروپ دې جدول وکاږي.
٢. د ګروپ هر یو تن دې د پاکټ یا کڅوړې د شي مقدار په تخمیني توګه وټاکي.
٣. دهر ګروپ جدول دې د تیولګي مخې ته زوړند شي.
٤. له هر ګروپ څخه دې یو، یو تن راشي د پاکټ یا کڅوړې د ننه مواد دې داسې وشمیري چې لومړی دې، لس، لس جلا کړي چې څو لسه او څو یو دانه یي دي.
٥. د شمیر حقیقي اندازه دې د ګروپونو د تخمین له جدول سره پرتله کړي.
٦. کوم ګروپ او کوم زده کوونکی د مسابقې وړونکی کیږي هغه ګروپ او هغه زده کوونکی دې تشویق شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم فصل

له (۱۰۰۰) څخه تر (۱۰۰۰۰۰) پورې د عددونو لوستل او لیکل

دریم لوست: د عددونو پیژندنه له ۱۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰۰ پورې

هدف: زده کوونکي وکړای شي عددونه له ۱۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰۰ پورې ولولي وشمیري او ولیکي.

ګرانو زده کوونکو تاسو پوهیږئ چې د ۹ له عدد وروسته د (۱۰) عدد راځي. دا عدد، د یویز او لسیز د مرتبو لرونکی دی ویلای شو چې تر ۹۹ پورې دوه رقمي عددونه دي او د ۹۹ له عدد وروسته د ۱۰۰ عدد راځي چې د یویز، لسیز او سلیز دري مرتبو لرونکی دی که چیرې د هغوپه تولو مرتبو کې د ۹ عدد ولیکل شي د ۹۹۹ عدد لاس ته راځي. دا دري مرتبې لومړی طبقه (د یویزو طبقه) بلل کیږي تا سو له ۱ څخه تر ۹۹۹ پورې ټول عددونه په دوهم ټولګي کې لوستلي دي چې په همدې طبقې پورې اړه لري. که چیرې په ۹۹۹ باندې د یوه عدد ور زیات کړو د ۱۰۰۰ عدد لاس ته راځي چې دا عدد څلور رقمونه لري چې څلورم رقم یې د (۱) عدد او په دوهمې طبقې پورې اړه لري تا سو په لاندې جدول کې دوه طبقې لیدلای شئ چې هره طبقه یې دري مرتبې د (یویز، لسیز او سلیز) لري.

	لومړی طبقه (د یویزو طبقه)			دوهمه طبقه (زریزو طبقه)		
عدد	د یویزو مرتبه	د لسیزو مرتبه	د سلیزو مرتبه	د زریزو مرتبه	د لس زریزو مرتبه	د سل زریزو مرتبه
۹۹	۹	۹				
۱۰۰	۰	۰	۱			
۹۹۹	۹	۹	۹			
۱۰۰۰	۰	۰	۰	۱		
۲۰۰۰	۰	۰	۰	۲		
. . . .	. . . .	. . . .	. . . .	. . . .		
۹۰۰۰	۰	۰	۰	۹		

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چیرې اوس په دوهمه طبقه کې د یو زریزو مرتبې ته پاملرنه وکړئ لیدل کیږي چې د (۱) عدد په همدې طبقه کې دی او د لومړۍ طبقې ټولې مرتبې یې صفر دي چې یو زر لوستل کیږي. که چیرې د (۱) د عدد په ځای د ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸ او ۹ عددونه ولیکو د ۲۰۰۰، ۳۰۰۰، ۴۰۰۰، ۵۰۰۰، ۶۰۰۰، ۷۰۰۰، ۸۰۰۰ او ۹۰۰۰ عددونه حاصلیږي.

تاسو پوهیږئ چې د پورته عددونو صفرونه په لومړۍ طبقې پوري اړه لري که چیرې د لومړۍ طبقې د صفرونو په ځای د ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸ او ۹ مختلف عددونه ولیکل شي په دې صورت کې د ۲۰۰۱، ۲۰۱۱، ۳۰۶۳، ۴۰۲۰، ۸۲۵۱، ۹۹۹۹ ... عددونه په لاس راځي.

د یویزو مرتبه — د لسیزو مرتبه — د سلیزو مرتبه — د یوزریزو مرتبه

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

الف: هغه عدد چې د پورتنیو ۴ کارتونو څخه په لاس راځي ولیکئ.

ب: نوموړی عدد څو رقمونه لري؟

ج: نوموړی عدد ولولئ او په حروفو باندې یې ولیکئ.

د: د صفر کارت په کومه مرتبه کې موقعیت لري؟ د لوستلو په وخت کې تلفظ کیږي او که نه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

۱- د ۱۲۷۴، ۳۰۰۲ او ۲۰۵٦ عددونه ولولئ او په حروفو يې وليکئ د نومړو عددونو رقمونه په خپلو کتابچو کې د لاندې جدول په واسطه په اړوند مرتبو کې وليکئ.

یویز	لسیز	سلیز	زریز

۲- د یوزرو دوه، او وه زرو پنځه اتیا، او نه زرو اته سوه درې څلویښت عددونه په رقم سره ولیکئ او په جدول کې وښیاست چې د هر یوه د سلو په مرتبه کې کوم رقم راغلی دی؟

یویز	لسیز	سلیز	زریز

۳- کله چې تا سو، نهه زره او درې وایاست په یوه جدول کې وښیاست چې د ۹ رقم په کومه طبقه او مرتبه کې او همدارنګه د ۳ رقم په کومه طبقه او مرتبه کې قرار لري او هغه مرتبې چې نه لوستل کیږي کومې دي او په هغو کې کوم رقم قرار لري؟

یویز	لسیز	سلیز	زریز

۴- د پنځه زرو او وه عدد ولیکئ. په جدول کې یې وښیاست او رقمونه یې په اړوندو مرتبو کې ولیکئ.

یویز	لسیز	سلیز	زریز

کورنۍ دنده

هر یو زده کوونکی دې د طبقو یو جدول رسم کړي د ۲۰۰۷، ۳۰۱٦، او ۱۸۸۷ عددونو رقمونه دې په اړوندو مرتبو کې ولیکي او هم دې نوموړي عددونه په تورو سره ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵- اته زره نهه سوه نهه ويشت په رقم سره وليکئ او رقمونه يې په لاندې جدول کې په اړوندو مرتبو کې وليکئ.

یویز	لسیز	سلیز	زریز

٦- څلور زره يو سلو شپږ په رقم سره وليکئ او رقمونه يې په لاندې جدول کې په اړوندو مرتبو کې وليکئ.

یویز	لسیز	سلیز	زریز

۷- اته زره اووه سوه شپږ نوي په رقم سره وليکئ او رقمونه يې د جدول په اړوندو مرتبو کې وليکئ.

یویز	لسیز	سلیز	زریز

۸- نهه زره نوي د جدول په اړوند مرتبو کې وليکئ.

یویز	لسیز	سلیز	زریز

۹- نهه زره نهه سوه نهه نوي د جدول په اړوند مرتبو کې وليکئ او هم د ۸ ، او ۹ ګڼو پوښتنو د مرتبو په منځ کې توپير په خپلو کتابچو کې وليکئ.

یویز	لسیز	سلیز	زریز

کورنۍ دنده

څرنګه چې د ۹۹ په عدد باندې د (۱) عدد ورزيات شو د ۱۰۰ عدد په لاس راغلی که چيرې د ۹۹۹ په عدد باندې د (۱) عدد زيات شي کوم عدد لاس ته راځي او څو رقمي دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

خلورم لوست

د عددونو پیژندنه له ۱۰۰۰۰ څخه تر ۱۰۰۰۰۰ پورې

هدف: زده کوونکي وکړای شي تر ۱۰۰۰۰۰ پورې عددونه ولولي او وليکي.

ګرانو زده کوونکو تا سو د ۹۹۹۹ عدد پیژندلی دی کـه چیـرې اوس په دې عدد باندې د (۱) عدد زیات کړو د ۱۰۰۰۰ عدد په لاس راځـي چې دا عدد یو پنځـه رقمـي عـدد دی او د (۱) عـدد رقـم د دویمـي طبقې د لس زریزو په مرتبه کې قـرار لـري. کـه چیـرې اوس د لـس زریزو په مرتبـه کـې د (۱) د عـدد پـه ځـای د ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸ او ۹ عددونه ولیکو د ۲۰۰۰۰، ۳۰۰۰۰، ۴۰۰۰۰، ۰۰۰۰، ۹۰۰۰۰ عددونه پـه لاس راځي. او س که چیرې د ۹۰۰۰۰ د لـومړۍ طبقـې د یـویزو پـه مرتبه کې د ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷، ۸ او ۹ عددونه ولیکو د ۹۰۰۰۱، ۹۰۰۰۲، ۹۰۰۰۳، ۰۰۰۰، ۹۰۰۰۹ عددونه په لاس راځي . همدارنګه که چیرې د ۹۰۰۰۹ عدد د لسیزو، سـلیزو او زریـزو پـه مرتبـو کـې د ۱، ۲، ۳، ۰۰۰۰۰، ۹ رقمونه ولیکو د ۹۰۷۶۸، ۹۶۰۲۵، ۹۷۵۴۲، .....۹۹۹۹۹ عدد په لاس راځي که چیرې د ۹۹۹۹۹ په عدد باندې د ..... (۱) عدد ورزیـات شي د ۱۰۰۰۰۰ عدد په لاس راځي تاسو کولای شئ ځني عددونـه د لاندې جدول په اړوند طبقو او مرتبو کې مطالعه کړئ.

لومړۍ طبقه (دیویزو طبقه)			دوهمه طبقه (د زریزو طبقه)		
د یویزو مرتبه	د لسیزو مرتبه	د سلیزو مرتبه	د زریزو مرتبه	د لس زریزو مرتبه	د سل زریزو مرتبه
۹	۹				
۰	۰	۱			
۹	۹	۹			
۰	۰	۰	۱		
۹	۹	۹	۹		
۰	۰	۰	۰	۱	
۹	۹	۹	۹	۹	
۰	۰	۰	۰	۰	۱

کورنی دنده

هر یو زده کوونکی دې د طبقـو یـو جـدول رسـم کـړي د ۱۲۰۵، ۶۰۰۰۳، ۱۲۸۰۱ عددونه دې د اړوندو طبقو په مرتبو کې وښيي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشق او تمرین

د لاندې تش ځایونه په مناسبو رقمونو سره د حل شوي مثال په ډول په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

مثال: شپږ او یا زره دوه سوه

٧	٢	٢	٠	٠

پوښتنې:

١) شل زره
٢) اوولس زره شپږ سوه پنځه څلوېښت
٣) دوه دېرش زره
٤) اته ویشت زره پنځه دېرش

	٠	٠	٠	٠
١		٢		٥
٣	٢			
٢				٥

لاندې عددونه لکه حل شوی مثال په حروفو باندې ولیکئ.

مثال: ٣٨٩٣٠ – اته دېرش زره نهه سوه دېرش

١- ٦٥٠٠٤ ....
٢- ٧٣٦٤٢ ....
٣- ١٠٠٠٠٠ ....
٤- ٨٧٠٠٧ ....
٥- ٩٩٩٩٩ ....

کورنۍ دنده

زده کوونکی دې یو طبقاتي جدول په خپلو کتابچو کې رسم کړي بیا دې لاندې عددونه د جدول په اړوندو مرتبو کې ولیکي او هم دې په تورو ولیکي.

٣٤٠٠٣، ١٠٠٠٠٠، ٩٥٩٩٩

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

۱- څو عددونه ولیکئ چې د هغو د سلیزو په مرتبه کې ۹ او د لسیزو په مرتبه کې یې ۳ وي.

۲- یو عدد ولیکئ چې د سلیزو په مرتبه کې ۴ او د یوزریزو په مرتبه کې یې ۲ وي.

۳- یو عدد ولیکئ چې د یویزو په مرتبه کې ۴ او د لس زریزو په مرتبه کې یې ۷ وي.

۴- یو عدد ولیکئ چې د لس زریزو په مرتبه کې ۴ او د سلیزو په مرتبه کې یې ٦ وي کوم عدد دی؟

۵- یو عدد ولیکئ چې د لس زریزو په مرتبه کې ۹ وي او هم وواياست چې دا عدد څو رقمونه لري؟

۶- که چیرې د سلو زرو په مرتبه کې د (۱) رقم قرار ولري د لومړۍ او دویمې طبقې په نورو مرتبو کې صفر وي کوم عدد لاس ته راځي؟

۷- په خپلو کتابچو کې یوطبقاتي جدول رسم او د ۶۰۷۰۴ عدد د لاندې جدول په اړوندو مرتبو کې ولیکئ.

سل زریز	لس زریز	زریز	سلیز	لسیز	یویز

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم فصل: جمع

پنځم لوست: د جمعې په عمليې کې د لس دا نه بيزو ګروپونو له جوړولو څخه کار اخيستل

هدف: زده کوونکي وکړای شي د جمعې عمليه د لسونو د ګروپونو په جوړولو سره سرته ورسوي.

لاندې شکلونه او د هغو اړوند عمليو ته پاملرنه وکړئ.

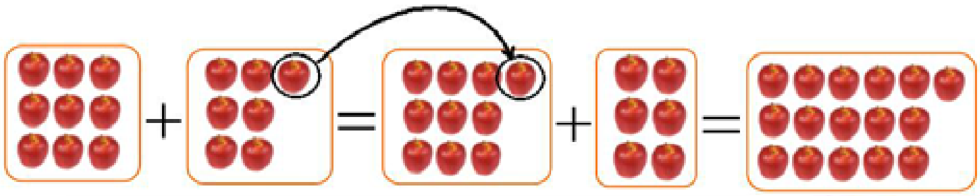

۹+۷ =۱۰+ ۶ =۱۶

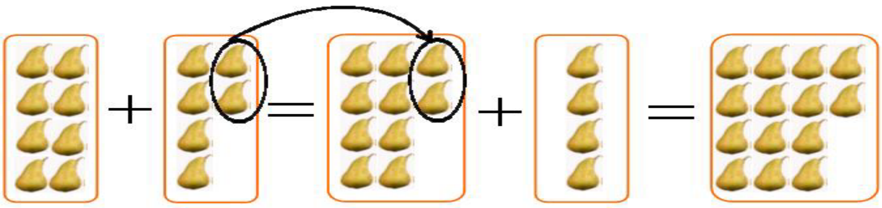

۸+۶=۱۰+۴=۱۴

په ټولګي کې د زده کوونکو فعاليت

د حل شوي مثال په ډول کار وکړئ او تش ځايونه ډک کړئ.

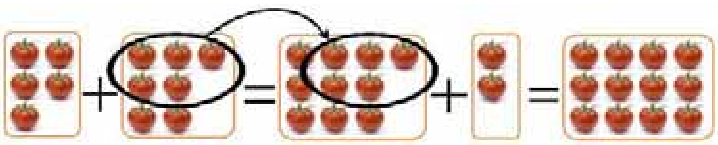

☐+☐=☐+☐=☐

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- لاندې مثال په نظر کې ونیسئ او د هغه سره سم د جمعې د عملیې په نظر کې نیولو سره تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

مثال: ۱۳ = ۳ + ۱۰ = ۷ + ۲

[ ] = [ ] + ۱۰ = ۲ + ۵ ، [ ] = [ ] + ۱۰ = ۹ + ۷

[ ] = [ ] + ۱۰ = ۲ + ۹ ، [ ] = [ ] + ۱۰ = ۷ + ۸

[ ] = [ ] + ۱۰ = ۹ + ۸

۲- د پورته مثال په ډول د لسو په جوړولو سره لاندې تش ځایونه په خپلو کتابچو کې ډک کړئ.

مثال: ۱۴ = ۴ + ۱۰ = ۲ + ۸

۱۳ = [ ] + [ ] = ۴ + ۹ ، ۱۵ = [ ] + [ ] = ۸ + ۷

۱۲ = [ ] + [ ] = ۹ + ۳ ، ۱۲ = [ ] + [ ] = ۷ + ۹

۱۳ = [ ] + [ ] = ۲ + ۷

۳- د جمعې په عملیه کې لاندې تش ځایونه ډک کړئ.

[ ] = ۴ + [ ] = ۸ + ۶

[ ] = [ ] + ۱۰ = ۷ + ۳

[ ] = ۰ + [ ] = ۶ + ۴

کورنۍ دنده

څو عددونه پیدا کولای شو چې د ۴ سره جمع شي او د جمعې حاصل یې ۱۰ شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم لوست: د څو رقمي عددونو جمع چې د جمعې حاصل يې له ۱۰۰۰۰۰ زيات نشي

هدف: زده کوونکي وکړای شي د څو رقمي عددونو د جمعې حاصل په لاس راوړي.

- زده کوونکي پوه شي چې په هره مرتبه کې يوازې يو رقم ليکلای شو.

پاملرنه وکړئ: تاسو د حاصل لرونکو عددونو جمع په کوچنيو عددونو کې په دوهم ټولګي کې ولوستل او زده مو کړل، د جمعې دا عمليه په لويو عددونو کې داسې په نظر کې ونيسئ.

مثال:

```
  ①① ①
  ۲ ۵ ۳ ۴
+ ۶ ۷ ۶ ۷
---------
  ۹ ۳ ۰ ۱
```

يويز	لسيز	سليز	زرريز
	①	①	①
۴	۳	۵	۲
۷	۶	۷	+ ۶
①۱	①۰	①۳	۹

په ټولګي کې د زده کوونکو فعاليت

مخامخ پوښتنې حل کړئ:

```
  ۶۴۳۵        ۵۸۴۳        ۷۳۲۱
+ ۱۵۸۶      + ۶۰۸۰      + ۲۶۰۹
------      ------      ------
```

کورنۍ دنده

لاندې پوښتنې حل کړئ.

```
  ۲۷۰۳        ۱۰۸۷        ۳۴۰۵۶
+ ۹۶۱۹      + ۹۹۴       + ۶۴۹۶۷
------      ------      -------
```


(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- د حاصل څخه په کار اخستنې سره لاندې پوښتنې حل کړئ.

۱۴۴۳	۱۰۰۴۷	۳۴۵۶
+ ۱۸۵۸	+ ۹۹۹۳	+ ۴۰۹۰۷
□	□	□

۲- پوښتنې خپلو کتابچو ته نقل او په تشو ځایونو کې مناسب عددونه ولیکئ.

□ □ □	(۱) (۱) □ ۷ ۳	(۱) ۸ ۸ ٦
+ ۴ ۷ ۸	+ ۳ ۴ □	+ □ ۰ □
۴ ۷ ۸	۵ ۲ ۲	۱۳ ۹ ۴

(۱) (۱) ٦ ۷ ۸	(۱) ۸ ۷ ٦	(۱) ۷ □ □ ٦
+ ۳ ۲ □	+ □ □ □	+ ۴ ۳ □
۱۰ ۰ ۱	۱۱ ۰ ۹	۷ ۷ ۹ ۰

۳- احمد ۲۸ افغانۍ لرې پلار یې د سودا را نیولو لپاره ۷۰٦ افغانۍ ورکړې اوس د احمد سره څو افغانۍ شته؟

۴- په یوه بڼ کې د بادامو ۱۸۰۰ نیالګي او د زردآلانو ۵۵۰ نیالګي شته، معلوم یې کړئ چې په بڼ کې ټول څو نیالګي دي؟

۵- کریم له ذبیح څخه ۱۸۰ افغانۍ زیاتې لري. که چیرې ذبیح ۳۸۰ افغانۍ ولري د کریم پیسې معلومې کړئ.

۶- د اختر په ورځ پلار خپل زوی کریم ته ۵ افغانۍ او نورو ۴ وروڼو یې هم هر یوه کریم ته ۵،۵ افغانۍ ورکړې معلوم یې کړئ چې اوس کریم څو افغانۍ لري؟

کورنۍ دنده

د پوښتنې په ډول یوه عبارتي پوښتنه ترتیب او حل کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم لوست: د هغو عددونو جمع چې له دوو جزو څخه زيات ولري

هدف: زده کوونکي وکړای شي د جمعې عمليه چې له دوو جزو څخه زيات اجزاوي ولري سرته ورسوي.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعاليت

۱- جمع يې کړئ.

الف:
```
 ۳۴۷
 ۱۰۰
 ۱۲۳
+۱۴۷
```

ب:
```
 ۱۰۱
 ۲۳۴
  ۵٦
+ ۱۲
```

ج:
```
 ۳۴۷
 ۱۱۲
+٦۲۳
```

۲- تول هغه عددونه وليکئ چې د جمعې حاصل يې ۹ شي په داسې حال کې چې اجزاوي يې تکرار نشي.

۳- تول هغه عددونه وليکئ چې د جمعې حاصل يې ۱۲ وي او مساوي اجزاوي ولري.

کورنۍ دنده

جمع يې کړئ:

```
 ۷۰۰۲
 ۱۸۷۰
 ۹۴۰۲
+   ۸
```

```
   ۳۵
  ۷۴۳
  ۳۷۱
+ ۱۰۰
```


(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتني:

۱- يوه بنوال د ۳٦۲۰۰ افغانيو منې د ۱۲۰۰۰ افغانيو ناك او د ٦۱۰۰ افغانيو شفتالو وپلورل معلوم كړئ چې نوموړی بنوال تولې څو افغانۍ په لاس راوړې دي؟

۲- يوه هټۍ وال په لومړی ورځ د ۱۲۰۰ افغانيو په دوهمه ورځ د ۱۲۰ افغانيو په دريمه ورځ د۱۸۰۰ افغانيو او په څلورمه ورځ د ۲۰۲۰۰ افغانيو اجناس پلورلي دي معلوم كړئ چې هټۍوال په څلورو ورځو كې تولې څو افغانۍ په لاس راوړې دي؟

۳- لاندې پوښتنې خپلو كتابچو ته نقل او تش ځايونه يې په مناسبو عددونو سره ډك كړئ.

	○	○	○	○	
	☐	٣	☐	٧	٣
+	٦	☐	٤	٣	٨
	٧	١	١	١	١

	○	○	○	○	
	☐	٩	☐	٥	٥
+	٧	٠	٩	☐	٥
	١٠	٠	٠	٠	☐

	○	○	○		
	٧	٨	٨	٤	٢
+		٩	٨	٨	٧
	☐	☐	☐	☐	☐

		(١)	(١)	(١)	
	١	٠	٦	☐	٨
+	☐	☐	☐	٧	☐
	١	٢	٣	٥	٦

كورنۍ دنده

د توكر اوبدلو يوې فابريكې په لومړی ورځ ۴۳۰ متره توكر، په دوهمه ورځ ۷۴۰ متره توكر او په دريمه ورځ ۱۰۲۰ متره توكر توليد كړی دی معلوم يې كړئ چې په درې واړه ورځو كې يې توله څو متره توكر او بدلی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم لوست: د جمعې د عملیې ازمویل

هدف: زده کوونکي وکړای شي د جمعې د عملیې په صحیح والي باندې خپل ځان ډاډ من کړي.

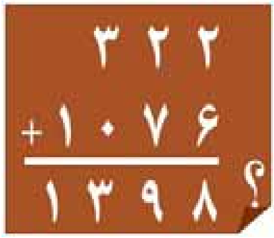

شاکر، فهیم ته وویل: کولای شې چې د ٣٢٢ عدد د ١٠٧٦ له عدد سره جمع کړې؟

فهیم وویل هو، داسې یې جمع کوم:

٣٢٢
+ ١٠٧٦
١٣٩٨

شاکر وویل: څرنګه پوهیږې چې پوښتنه دې صحیح حل کړې ده او که غلطه؟

فهیم وویل: ددې کار د پاره د جمعې د اجزاوو ځایونه بدلوو او د جمعې عملیه سرته رسوو.

١٠٧٦
+ ٣٢٢
١٣٩٨

څرنګه چې په دواړو حالتونو کې عیني عدد لاس ته راغلی نو ځواب صحیح دی.

کورنۍ دنده

لاندې پوښتنې لومړی په کتابچو کې جمع او بیا یې وآزموئ.

٢٣٤٥	١٠٨٦٠	٢٩٧٦۴
+ ١٠٢٣	+ ٢٨٠١٥	+ ٥٠٢٣٥

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشق او تمرین

۱. لاندي عددونه لومړی جمع او بیا یې امتحان کړئ؟

۳۷٦۴	۷٦۵۰	۱۷۸۹۱
+ ۱۵۳۲۱	+ ٦۳۴۲۵	+ ۷۱۸٦۴

۲. د ۷۲۰۵ او ۶۰۱۰ عددونه یو له بله سره جمع او امتحان کړئ؟

۳. د ۹۹۹۹ لــه عــدد څخــه دوه مخکنــي او دوه وروســتي عددونه یو له بله سره جمع او امتحان کړئ.

۴. په یوه بڼ کې ۸۰۰۰۰ د منو نیالګیو شتوالی درلـود ۱۶۷۴۵ نیالګی یې نور کینبـودل اوس په بڼ کې څو نیالګي شته. په دوه ډوله یې ځواب په لاس راوړئ.

کورنۍ دنده

لاندې پوښتنې لومړی په خپلو کتابچو کې حل او بیایې وآزموییئ.

۱۶۴۲	۷۰۰۴۲
+ ۸۶۰۷	+ ۲۰۸۰۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم فصل

تفریق

نهم لوست: له یو بل څخه د دوه رقمي، درې رقمي او څلور رقمي عددونو تفریق

هدف: زده کوونکي په دوه رقمي، دري رقمي او څلور رقمي عـددونو کې تفریق سرته ورسوي.

پاملرنه وکړئ:

احمد ۹۴ افغانۍ لري په ۴۲ افغانیو یې قلـم او کتابچـه راونیـول اوس د احمد سره څو افغانۍ پاتې دي؟

۹۴-۴۲=۵۲

یا :

۹۴	مفروق منه
۴۲ −	مفروق
۵۲	د تفریق حاصل

کریم ۱۳۸ کریته مڼې لري. که چیري د هغو څخه ۲۸ کریته مڼې خرڅې کړي څو کرېته مڼې د هغه سره پاتې دي؟

۱۳۸
۲۸ −
۱۱۰

یوه هټۍ وال ۳۹۸۰ متره توکر درلود که چېرې یې له هغو څخه ۷۸۰ متره توکر پلورلی وي څو متره توکر نور ورسره پاتې دی؟

۳۹۸۰
۷۸۰ −
۳۲۰۰

کورنی دنده

هر یو زده کوونکی دې یوه عبارتې پوښتنه ترتیب او حل کړي؟

مشق او تمرین

۱- د اووه اویا زره د عدد څخه د اووه زره عدد تفریق کړئ.

۲- لاندې پوښتنې حل کړئ.

۱۹۹۹۹	۶۸۹۲۷	۶۷۴۲
_ ۶۹۹۹	_ ۵۶۷۰۶	_ ۱۰۳۰

۳- په لاندې پوښتنو باندې د تفریق عملیې په خپلو کتابچو کې سرته ورسوئ.

۱۹۹۵۲	۱۹۹۵۲	۱۷۳۱۰
_ ۲۶۴۲	_ ۱۷۳۱۰	_ ۲۶۴۲

کورنۍ دنده

لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې تفریق کړئ.

۱۸۹۷۹	۱۸۹۷۹	۱۷۱۳۲
_ ۱۷۱۳۲	_ ۱۸۴۷	_ ۱۸۴۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم لوست: د تفریق د عملیې سرته رسول د پور اخیستلو د اړتیا په صورت کې

هدف: که چیرې د مفروق منه د کومې مرتبې رقم د مفروق د هم هغې مرتبې څخه کوچنی وي زده کوونکي د وروستي رقم څخه په پور اخیستلو سره د تفریق عملیه سرته ورسولای شي.

ګرانو زده کوونکو څرنګه چې د عددونو په جمع کولو کې مو یو لسی د یویزو له مرتبې څخه ولسیزو ته او یو سلی د لسیزو له مرتبې څخه د سلیزو مرتبې ته انتقال کړل، د عددونو په تفریق کې کولای شئ د لسیزو له مرتبې څخه یو لسی د یویزو مرتبې ته او یا د سلیزو له مرتبې څخه لسیزو ته او یا د زریزو له مرتبې څخه د سلیزو مرتبې ته انتقال کړئ او د تفریق د عملیې په حل کې له هغه څخه کار واخلئ.

۱ مثال:

	۲	۱۴	۱۲
	۳	۵	۲
−	۱	۷	۵
	۱	۷	۷

لاندې پوښتنې حل کړئ.

	۳	۰	۰	۰	۶
−	۱	۱	۲	۴	۸

	۷	۳	۵	۸
−	۶	۳	۵	۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جمعې او تفریق تمرینونه:

۱- د کړۍ یا چوکاټ په د ننه کې دوه عددونه یو له بله سره جمع کړئ

۶۰۷ او ۵۸۳	۸۴۰ او ۷۰۳
۲۵۶۴ او ۸۴	۱۰۴ او ۱۱۱
۳۷۲ او ۶۴۱	۱۰۰ او ۲۱۳

۲- د کړۍ یا چو کاټ په د ننه کې دوه عددونه په نظر کې ونیسئ د لوی عدد څخه کوچنی عدد تفریق کړئ.

۱۰۰۰ او ۹۷۸	۴۸۱ او ۱۷۳۲
۱۹۲ او ۶۴۰	۳۲۵ او ۷۸۶
۱۷۶ او ۸۷	۳۰۰۵ او ۱۰۹

۳- ۱۸۰ تنو چې سرې او شنې جامې یې آغوستې دي، د څغاستې په یوې لوبې کې یې ګډون وکړ که چیرې ۹۲ تنو یې سرې جامې آغوستې وي څو تنو یې شنې جامې آغوستې دي؟

۴- په یوه لومړني ښوونځي کې ۴۸۲ زده کوونکي دي که چیرې ۱۷۴ یې نجونې وي د هلکانو شمیر معلوم کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

٥- په یوه الوتکه کې ۳۵۰ تنه مسافر دي ۲۳۰ تنه یې په یوه هوائي ډګر کې کوز شول او ۱۲۰ تنه نور نوموړې الوتکې ته وختل. اوس د مسافرینو شمیر څو تنه دي؟

٦- په یوه کارتن کې ۱۰۰ دانه ییز دوه قطیه قلمونه و. که چیرې ۶۸ دانې قلمونه زده کوونکو ته ویشل شوي وي نور څو دانې قلمونه پاتې دي؟

٧- که چیرې د دریم (الف) ټولګي په حاضرۍ کې ۳۷ زده کوونکي او د دریم (ب) په ټولګي کې ۴۳ زده کوونکي شامل وي ، په داسې حال کې چې په دواړو ټولګیو کې ۱۰ تنه غیر حاضر دي، نو په دواړو ټولګیو کې د حاضر زده‌کوونکو شمیر معلوم کړئ؟

٨- د چرګانو په دوو فارمونو کې ۶۰۰ چرګان شته دي. که چیرې د هغه په یوه فارم کې ۲۷۹ چرګان وي د بل فارم د چرګانو شمیر معلوم کړئ.

٩- که چیرې د چرګانو په یوه فارم کې ۲۰۵ چرګې او په بل کې ۳۱۱ چرګې وي. په دواړو فارمونو کې د جوړو چرګو شمیر معلوم کړئ په داسې حال کې چې د هغو د ناروغو چرګو شمیر ۲۱ وي؟

کورنی دنده

د تفریق یوه عبارتي پوښتنه ولیکئ او حل یې کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰- لاندې پوښتنه حل کړئ!

```
  ۱۴۲۱
+  ۲۱۸
------
```

۱۱- احمد یو خوراك، محمود دوه خوراکه او سلیم درې خوراکه کباب وخوړل او د هوټل خاوند ته یې ۵۰۰ افغانۍ ورکړلې که چیرې د یو خوراك کباب قیمت ۵۰ افغانۍ وي معلوم کړئ چې هوټلي بیرته څو افغانۍ باید ورکړي؟

۱۲- کریم ۹۸۰ افغانۍ درلودې خپلو درېو زامنو هر یو ته یې ۹۹ افغانۍ د ښوونځي د اړتیا شیانو لپاره ورکړې، معلوم کړئ چې د کریم سره څو افغانۍ پاتې دي؟

۱۳- د ?= ۶۴ - ۱۲۵ د تفریق عملیه په نظر کې ونیسئ هغه حل کړئ! بیا داسې عبارت ورته ولیکئ چې د عملیې مفهوم وښیي.

کورنۍ دنده

لاندې پوښتنې دې زده کوونکي په خپلو کتابچو کې ولیکي.

۱-
```
   ۱۰۹
   ۶۱۳
+   ۷۸
------
```

۲-
```
  ۴۰۳۹
  ۷۰۴۷
+   ۲۰
------
```

۳-
```
  ۸۱۱۰
-  ۶۱۸
------
```

۴-
```
  ۴۰۱۷
+    ۰
------
```

۵-
```
  ۱۲۱۴
- ۱۲۱۴
------
```


(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۴- د (۷۸۶۴۲) او (۱۹۸۷۶) عددونو څخه کوم يو يې لوی او کوم يې کوچنی دی؟ له لوی عدد څخه کوچنی عدد تفريق کړئ!

۱۵- د >، = او < نښې په څه نامه سره ياديږي، د پوښتنو تش ځايونه په مناسبو نښو سره ډك کړئ!

۷٦۴۲	☐	۲۳۴۵۱
۴۳۲۱٦+۳۰۴	☐	۴۳۵۲۰
۴۳۵۲۰-۳۰۴	☐	۴۳۲۱٦
۸۷۹۸٦	☐	۷۸۴۳۰

کورنی دنده

لاندې پوښتنې حل کړئ!

```
  ۷۶۴۲۱          ۱۸۰۴۲
- ۶۷۸۴۰        -  ۸۷۲۴
  ─────          ─────

  ۱۰۰۰۰۰         ۱۰۰۷۶
-  ۹۲۴۶۸       -  ۹۳۲۷
  ─────          ─────
```


(c) ketabton.com: The Digital Library

يوولسم لوست: د تفريق د عمليې ازموينه

هدف: زده كوونكي پوه شي چې د تفريق پوښتنه يې په صحيح توګه حل كړې ده او كه نه؟

د دې لپاره چې پوه شو د تفريق پوښتنه مو په صحيح او سمه توګه حل كړې ده او كه نه؟ هغه په لاندې توګه آزمويو:

مثال

مفروق منه	۸	۳	۴
مفروق −	۴	۲	۲
د تفريق حاصل	۴	۱	۲

آزموينه

د تفريق حاصل	۴	۱	۲
مفروق +	۴	۲	۲
مفروق منه	۸	۳	۴

د تفريق د عمليې د آزموينې لپاره لومړى د تفريق حاصل له مفروق سره جمع كوو كه چيرې مفروق منه لاس ته راشي پوښتنه صحيح ده او له هغه پرته غلطه ده.

پوښتنې:

۱- د حل شوي مثال په توګه لاندې پوښتنې په خپلو كتابچو كې حل او وآزمويئ!

۸۴۴۷   آزموينه:

_۶۲۴۵

۷۶۲۹   آزموينه:

_۴۵۵۲

كورنۍ دنده

هر زده كوونكى دې په خپله يوه پوښتنه وليكي او حل دې كړي بيا دې وآزمويي.

۲- لاندي پوښتني په خپلو کتابچو کې حل او امتحان کړئ.

الف:
$$\begin{array}{r} ۶۴۲۰ \\ -\ ۱۸۴۰ \\ \hline \end{array}$$

ب:
$$\begin{array}{r} ۷۳۲۵ \\ -\ ۱۹۷۶ \\ \hline \end{array}$$

ج:
$$\begin{array}{r} ۱۰۰۰۰۰ \\ -\ ۹۹۹۹۹ \\ \hline \end{array}$$

۳- يوه بټوال۱۰۸۰نيالګي وپلورل، ۲۱۰ نيالګي له هغه سره پاتې شول. معلوم يې کړئ چې نومـوړي بټوال ټول څو نيالګي درلودل؟

۴- يوه مال لرونکي ۱۲۰۰۰ ميږې درلودې، نوموړي ۹۰۴ ميږې وپلورلې معلوم يې کړئ چې څو ميږې ورسره پاتې دي؟

۵- يوه ټوکر خرڅوونکي په څلورو ورځو کې د ۸۷۶۰۲ افغانيو ټوکر پلورلی دی. که چيرې په لومړۍ ورځ يې د ۱۰۸۰۰ افغانيو، په دويمه ورځ يې د ۱۶۰۷۰ افغانيو او په دريمه ورځ يې د ۳۸۰۰۰ افغانيو ټوکر پلورلی وي. د هغه د څلورمې ورځې پلورنه معلومه کړئ؟

٦- يو تن مامور په مياشت کې ۳۴۰۰ افغانۍ معاش اخلي که چيرې ۹۰۰ افغانۍ د اوړو او ۲۰۰۰ افغانۍ د کور کرايه ورکړي. څو افغانۍ له هغه سره پاتې کيږي؟

۷- يوه بزګر په يو کال کې ۵۰۰ منه غنم حاصل واخيست، ۲۰۰ منه يې د خپل خوراك لپاره وساتل، پاتې څومره غنم وپلوري تر څو خپلې نورې اړتياوې بشپړې کړي؟

کورنی دنده

زده کوونکي دې د خپلې پوهې او ذوق سره سم د تفريق يوه عبارتي پوښتنه ترتيب کړي، بيا دې هغه حل او وآزمويي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم فصل: د عددونو خط

دولسم لوست: د عددونو د خط پېژندنه

هدف: زده کوونکي د عددونو خط وپېژني او په ترتیب سره عددونه په هغه باندې ولیکلای شي.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

۱_ د عددي کارتونو د شکلونو څخه په کار اخیستنې سره د لاندې جدول تش ځایونه ډک کړئ!

۱		۳			۶				۱۰		۱۲			۱۵			۱۸		

۲_ د پورته ډک شوي جدول څخه په کار اخستنې سره د لاندې خط په هغو ټکو باندې چې عدد لیکل شوی نه دی په ترتیب سره په خپلو کتابچو کې د هغو اړوند عدد ولیکئ.

الف: د پیل ټکی په صفر کې قرار لري.

ب: د صفر ټکی د عددي خط د پیل (مبدأ) په نامه یادیږي.

ج: دا ډول خط د عددونو د خط په نامه یادیږي.

د: د ۵، ۶، ۷، ۱، ۴، ۲، ۳ عددونه داسې ترتیب کوو.

۱،۲،۳،۴،۵،۶،۷

مشق او تمرین

۱- د عددونو یو خط په خپلو کتابچو کې رسم کړئ! د هغه په مخ باندې لس ټکي په مساوي فاصلو سره جلا کړئ په ترتیب سره عددونه له کینې لوري څخه ښي لوري ته ولیکئ!

۲- یو زده کوونکی دې د ټولګي مخې ته په قدم وهلو پیل وکړي او نور زده کوونکي دې د هغه قدمونه حساب کړي او د عددونو د خط په مخ باندې دې وښیي.

۳- د ۳، ۵، ۲، ۷، ۶او ۴ عددونه په ترتیب سره د عددي خط په مخ ولیکئ.

۴- د ۹، ۳، ۶، ۲، ۵، ۷، ۱۰، ۸، ۱ او ۴ عددونه په ترتیب سره د کوچنیو عددونو څخه د لویو عددونو خواته ولیکئ!

۵- د لاندې خط ټکي په نظر کې ونیسئ! عددونه په ترتیب سره د کینې لوري څخه ښي لوري ته ولیکئ!

کورنی دنده

د عددونو خط په خپلو کتابچو کې رسم کړئ! د ۸، ۶، ۷، ۵، ۴، ۲، ۱ او ۳ عددونه په ترتیب سره د عددونو په خط باندې ولیکئ.

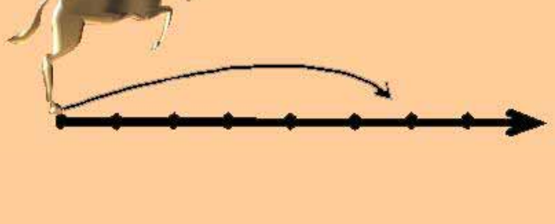

د یار لسم لوست: د دوو لسونو په شا او خواکې د عددونو پرتله

هدف: زده کوونکي لسونو ته نژدې عددونه یعنې(۱۰ ، ۲۰ ، ۳۰ ، ۴۰ ، .... ته نـژدې عددونـه) تشخیص کړای شي.

مثال: د ۲۲ عدد د عددونو په خط باندې په لاندې توګـه ښـودل شوی دی، د ۲۲ عدد کوم یوه لسونو ته نژدې دی؟یعنی ۲۰ تـه او که ۳۰ ته نژدې دی؟

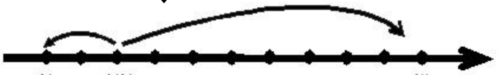

د خط په مخ باندې لیدل کیږي چې د ۲۲ عدد د ۲۰ او ۳۰ عـددونو په منځ کې قرار لري څرنګه چې ۲۲ لـه ۲۰ څخـه د ۲ واحـدونو پـه اندازه او د ۳۰ څخه د ۸ واحدونو په اندازه فاصله لري نو ۲۲ د ۲۰ عدد ته نژدې دی، نسبت د ۳۰ عـدد تـه نومـونږ ۲۲ پـه ۲۰ بانـدې حساب وو.

پوښتنه: آیا تاسو ۲۵ په ۲۰ او که په ۳۰ باندې شمېرئ یعنې کوم یـوه ته نژدې دی؟

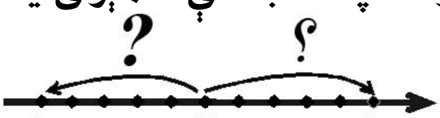

ځواب: ۲۵ د ۲۰ او ۳۰ په منځ کې قرار لري. کله چې داسې پیښیږي مونږ هغه د لوی لس خواته شمېرو یعنې د ۳۰ عدد ته نژدې شمېرو.

۱- هغه عددونه چې د ۱۰ او ۲۰ په منځ کې قرار لري کوم یـې ۱۰ تـه او کوم یې ۲۰ ته شمېرل کیږي؟ جلا جلا یې ولیکئ!

۲- هغه عددونه چې د ۳۰ او ۴۰ په منځ کې قرار لري کوم عددونه چې ۴۰ ته شمېرل کیږي (نژدې دی)؟ ویې لیکئ!

کورنۍ دنده

د ۹۳ ، ۹۸، ۹۷، ۹۵ او ۹۱ په عددونو کې کـوم یـو یـې چـې ۹۰ او یـا ۱۰۰ تـه شمېرل کیږي جلا، جلا یې ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشق او تمرین

۱- لاندې عدد ډېر نږدې لس ته د حل شوي مثال په توګه وشمېرئ او تش ځايونه ډك كړئ!

٦١	٦٠	٦٧		٦٥	
٦٩		٦٣		٦٦	

۶۰ ۶۱ ۶۲ ۶۳ ۶۴ ۶۵ ۶۶ ۶۷ ۶۸ ۶۹ ۷۰

۲- لاندې د عددونو خط په نظر كې ونيسئ در كړل شوي عددونه ډېر نږدې لسونو ته وشمېرئ او تش ځايونه ډك كړئ.

۴۰ ۴۱ ۴۲ ۴۳ ۴۴ ۴۵ ۴۶ ۴۷ ۴۸ ۴۹ ۵۰

۴۴		۴۸		۴٦	
۴۵		۴۲		۴۴	

۳- هغه عددونه چې ۷۰ ته شمېرل كيږي يعنې نږدې دي په خپلو كتابچو كې په ترتيب سره وليكئ!

--- --- ---

--- --- ---

۴- څو عددونه ۵۰ ته شمير لای شئ يعنی ۵۰ ته نږدې دي؟

كورنی دنده

د ۷۹ ، ۷۵ او ۷۶ عددونه كوم يوه لس ته شميرل كيږي؟

څوارلسم لوست: د عددي خط څخه په کار اخیستنې سره د جمعې عملیه

هدف : زده کوونکی وکړای شي د جمعې عملیه په عددي خط باندې سرته ورسوي.

مثال: د ۱۳=۵+۸ د جمعې عملیه په عددي خط باندې داسې سرته رسوو.

لومړی د لاندې عددي خط په مخ باندې د ۸ عدد په نښه کوو، وروسته له هغه د په نښه شوې نقطې څخه د ۵ واحدونو په اندازه ښي خواته حرکت کوو. لیدل کیږي چې د ۱۳ عدد ته رسیږو دا عدد د ۸ او ۵ د عددونو د جمعې حاصل ښیي.

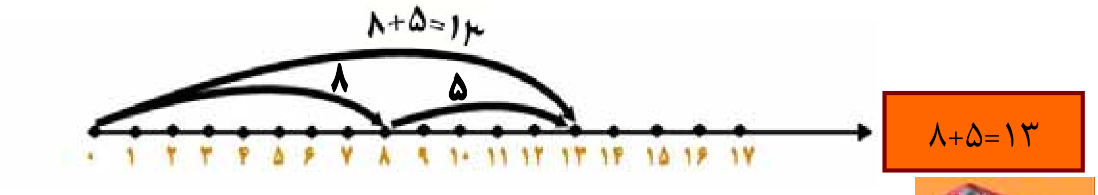

د لاندې شکلونو له مخې د ریاضي افاده یې ولیکئ او د جمعې عملیه سرته ورسوئ!

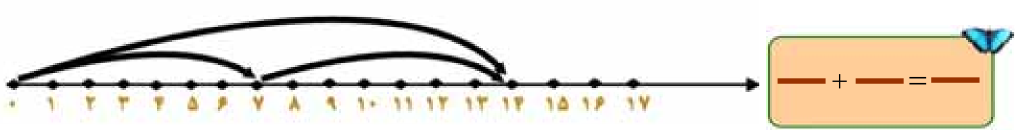

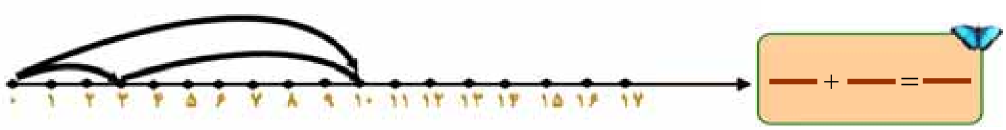

لاندې عملیې د عددي خط په مخ باندې سرته ورسوئ.

۷ = ۳+۴	۹= ۳+۶
۱۰= ۴ + ۶	۱۵= ۸+۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلسم لوست: د عددي خط څخه په کار اخيستني سره د تفريق عمليه

هدف: زده کوونکي وکړای شي په عددي خط باندې د تفريق عمليه سرته ورسوي.

لومړی مثال: غواړو د عددي خط په مخ باندې د ۱۱ له عدد څخه د ۶ عدد تفريق کړو. د عددي خط په مخ باندې د صفر له نقطې څخه د ۱۱ واحدو په اندازه ښي خواته حرکت کوو. وروسته د هم هغه عددي خط په مخ باندې د ۱۱ له عدد څخه کيڼې خواته د ۶ واحدو په اندازه شاته ګرځو او حرکت کوو. ليدل کيږي داسې نقطې ته رسيږو، چې د ۵ عدد راښيي. د شکل له مخې معلوميږي چې د ۵ د رقم او د حرکت د لومړنۍ نقطې تر منځ واټن ۵ واحده دی. او په رياضي کې د هغه عمليه داسې ليکو.

$11 - 6 = 5$

دوهم مثال: د صفر له نقطې څخه ښي خواته ۱۲ واحده حرکت کوو تر څو د ۱۲ نقطې ته ورسيږو. وروسته له هغه د ۱۲ د نقطې څخه د ۸ واحدو په اندازه کيڼې خواته ګرځو ليدل کيږي چې د ۴ نقطې ته رسيږو د هغه عمليه داسې ليکو.

$12 - 8 = 4$

د عددي خط څخه په کار اخستني سره د تفريق لاندې عمليې سرته ورسوئ.

۱۲ − ۸ = ۴

□ − □ = □

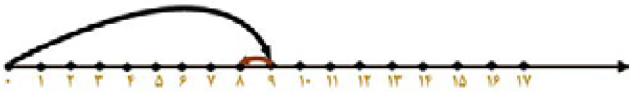

□ − □ = □

۱ - د تفریق لاندې عملیې سرته ورسوئ او د عـددي خـط پـه مـخ بانـدې وښیاست؟

۱۶-۷ =?

۱۴-۸=?

۸-۳=?

۷-۴=?

۲- په عـددي خط باندې د مثال سره سم د لاندې عـددونو د جمعـې او تفریق عـملیې وښیاسـت؟

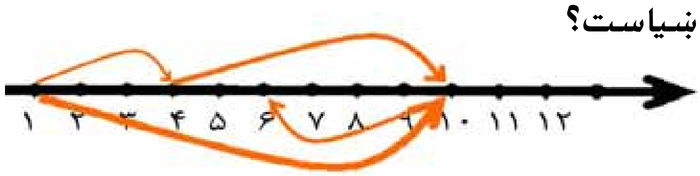

مثال: ۴+٦=۱۰

۱۰-۴=٦

الف: ٦+۵ = ?

۱۱-٦ =?

ب: ۱۵ - ۵ =?

۱۰ + ۵ =?

کورنی دنده

که چېرې سـتا سـو د ښـوونځي د وره او د تـولګي د وره تـرمنځ واټن ۵۰ متره وي د تولګي او ښـوونځي تر منځ واټن پیدا کړئ!

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم فصل
ضرب

شپاړلسم لوست: د ضرب دعمليې د مفهوم پېژندنه

هدف : زده کوونکي د ضرب عمليه په داسې حال کې چې د جمعې اجزاوې مساوي وي د جمعې کولو د ډېرې لنډې طريقې په مفهوم وپېژني.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعاليت

لاندې شکلونه په نظر کې ونيسئ او په شفاهي توګه ورته ځواب وواياست:

۱- په څو ښاخونو باندې دوه، دوه مرغۍ ناستې دي؟ ټولې څو کېږي؟

۲- څو ګلدانۍ وينئ؟ په هره ګلدانۍ کې څو ګلان دي؟ ټول څو ګلان کېږي؟

لومړی مثال:

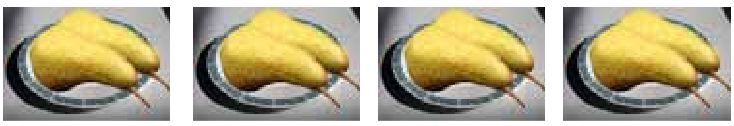

څو قابه دي؟ په هر قاب کې څو ناکونه دي؟ د ټولو ناکونو شمېر څو کېږي؟

۸=۲+۲+۲+۲

په پورته عمليه کې د ۲ رقم ۴ واري ليدل کېږي په دې معنا چې: ۴ واري ۲ د ۸ سره مساوي کېږي او د ضرب په شکل يې داسې ليکو. ۸=۴ × ۲ داسې لوستل کېږي،۲ضرب په ۴ کې مساوي له ۸ سره کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ مثال:

شپږ ستوري په څو گروپونو کې وېنځ تول څو ستوري کيږي؟

۶+۶+۶+۶=۲۴

هغه د ضرب په شکل داسې ليکو: ۶×۴=۲۴

مشق او تمرين

۱- د لاندې شکلونو د جمعې او ضرب افادې وليکئ!

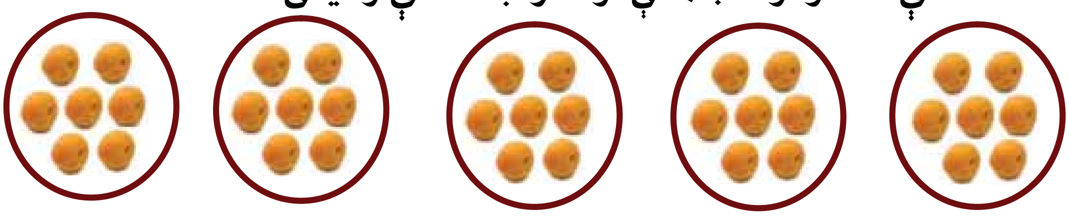

۲- د چاپيريال د موادو په واسطه د ۳×۴ افاده د جمعې په شکل وښياست!

کورنی دنده

لاندې شکلونه په نظر کې ونيسئ د هغو د جمعې او ضرب افادې په خپلو کتابچو کې وليکئ او حل يې کړئ!

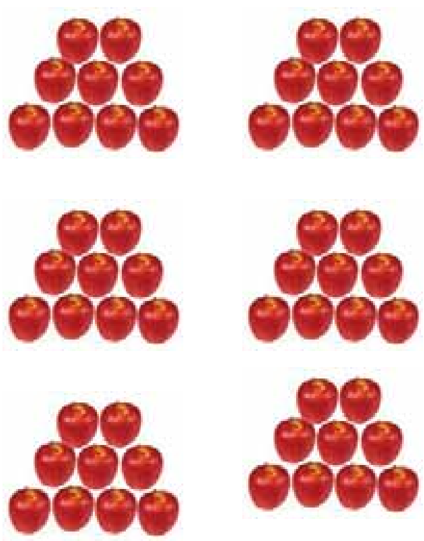

___ + ___ + ___ + ___ + ___ + ___ = ___

___ × ___ = ___

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱-د لاندې عددونو مجموعه د ضرب په شکل سره ولیکئ او حل یې کړئ.

۵+۵+۵+۵+۵+۵+۵+۵

___ = ___ × ___

۲- د لاندې عددونو د ضرب حاصل د حل شوي مثال په ډول کار وکړئ!

مثال : تاسو په دویم ټولګي کې د دوه رقمي او یو رقمي عددونو ضرب ولوستل اوس د لاندې پوهیدو د پاره د ۶۳× ۵ د ضرب حاصل له نظره تیروو. په دې پوښتنه کې لومړی ۵ د یویزو له رقم یعنی ۳ سره ضرب کوو چې ۱۵ کیږي د ۵ رقم د ضرب حاصل د یویزو په مرتبه کې لیکو د لسیزو مرتبه یې چې له ۱ لس څخه عبارت دي د لسیزو په سر یې یاد داشت کوو. لکه:

$$\begin{array}{r} \overset{①}{۶۳} \\ \times\ ۵ \\ \hline ۵ \end{array}$$

اوس ۵ د لسیزو په مرتبه یعنی ۶ کې ضرب کوو چې د ضرب حاصل یې ۳۰ کیږي او د حاصل سره یې چې یاد داشت شوی دی جمع کوو او په حاصل ضرب کې یې لیکو.

$$\begin{array}{r} \overset{①}{۶۳} \\ \times\ ۵ \\ \hline ۳۱۵ \end{array}$$

لاندې عددونه یو له بل سره ضرب کړئ!

۱۵ × ۸ = ☐	۴۱ × ۸ = ☐	۲۵ × ۷ = ☐	۴۴ × ٦ = ☐
۲۵ × ۹ = ☐	۳۰ × ٦ = ☐	۵۳ × ۷ = ☐	۲۲ × ٦ = ☐

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- تش ځایونه د ژبنی ضرب او د ضرب د معلوم جز څخه په کار اخستني سره په مناسبو عددونو سره ډك كړئ.

□	×	۴	=	۱۶		□	×	۳	=	۲۷		□	×	۲	=	۱۸
۵	×	□	=	۳۵		۴	×	□	=	۲۴		۳	×	□	=	۲۴

۲- د کین لوري د جدول له بشپړ کولو وروسته د لوبیا، وړو ډبرو، لرګوتو او یا د چاپیریال د نورو توکو څخه په کار اخستني سره د ښي لوري د جدول تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډك كړئ!

۵	×	۵	=	۲۵
٦	×	۵	=	
۷	×	۵	=	
۸	×	۵	=	
۹	×	۵	=	
۱۰	×	۵	=	

۵	×	۵	=	۲۵
۵	×	٦	=	
۵	×	۷	=	
۵	×	۸	=	
۵	×	۹	=	
۵	×	۱۰	=	

۳- د لوبیا، وړو ډبرو او یا د چاپیریال د نورو توکو څخه په کار اخیستني سره د لاندې جدول تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډك كړئ!

×	۱	۲	۳	۴	۵	٦	۷	۸	۹	۱۰
۱										
۲										
۳										
۴										
۵										

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووه لسم لوست: د ۶ او ۷ د ژبنی ضرب جدول پیژندنه

هدف: زده کوونکي د ۶ او ۷ ژبنۍ ضرب مشق او تمرين وکړي او کار ور څخه و اخيستلي شي.

پاملرنه وکړئ!

۱	×	۷	=	۷
۲	×	۷	=	۱۴
۳	×	۷	=	۲۱
۴	×	۷	=	۲۸
۵	×	۷	=	۳۵
۶	×	۷	=	۴۲
۷	×	۷	=	۴۹
۸	×	۷	=	۵۶
۹	×	۷	=	۶۳
۱۰	×	۷	=	۷۰

۱	×	۶	=	۶
۲	×	۶	=	۱۲
۳	×	۶	=	۱۸
۴	×	۶	=	۲۴
۵	×	۶	=	۳۰
۶	×	۶	=	۳۶
۷	×	۶	=	۴۲
۸	×	۶	=	۴۸
۹	×	۶	=	۵۴
۱۰	×	۶	=	۶۰

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د پورتني جدول سره سم يو جدول په خپلو کتابچوکې رسم کړي بيا دې د ۷ او ۸ ژبنی ضرب په کې وليکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشق او تمرين

۱. دژبنې ضرب ځخه په کار اخستني سره لاندې تش ځايونه په مناسبو عددونو سره ډك کړئ!

۴ × □ = ۲۴	۴ × ۷ = □
□ × ۶ = ۲۴	۷ × □ = ۴۹
□ × ۷ = ۲۸	۶ × □ = ۳۶
۷ × □ = ۳۵	□ × ۷ = ۴۹
۶ × ۵ = □	۷ × □ = ۵۶
□ × ۶ = ۴۲	□ × ۶ = ۵۴
۶ × □ = ۴۸	۹ × ۷ = □
□ × ۷ = ۵۶	۶ × □ = ۵۴
۷ × ۶ = □	□ × ۷ = ۶۳
□ × ۵ = ۳۵	□ × ۶ = ۴۸

کورنۍ دنده

لاندې عددونه ضرب کړئ!

۳ × ۷ =	۴ × ۹ = □	۵ × ۸ = □
۷ × ۳ =	۹ × ۴ = □	۸ × ۵ = □

۲. لاندې پوښتنې حل کړئ!

☐ = ۸ × ۳	☐ = ۷ × ۴
☐ = ۳ × ۸	☐ = ۴ × ۷
☐ = ۸ × ۴	☐ = ۷ × ۵
☐ = ۴ × ۸	☐ = ۵ × ۷
☐ = ۸ × ۵	☐ = ۷ × ٦
☐ = ۵ × ۸	☐ = ٦ × ۷

۳. لاندې پوښتنې د مثال سره سمې حل کړئ!

مثال:

۲۴
× ۷
―――
١٦٨

۳۲ × ۶ = ☐	۶۴ × ۷ = ☐
۴۶ × ۶ = ☐	۷۶ × ۷ = ☐

کورنۍ دنده

د ۶ او ۷ ژبني ضرب په يوه جدول کې په خپلو کتابچو کې وليکئ!

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتلسم لوست: د ۸، ۹ او ۱۰ عددونو د ژبنی ضرب جدول پیژندنه

هدف : زده کوونکی د ۸ ، ۹ او ۱۰ په ژبني ضرب باندې پوه شي او پـه ورځينـي ژونـد کې کار ورڅخه واخلي .

د ژبني ضرب لاندې جدول ته پاملرنه وکړئ.

۱	×	۸	=	۸
۲	×	۸	=	۱۶
۳	×	۸	=	۲۴
۴	×	۸	=	۳۲
۵	×	۸	=	۴۰
۶	×	۸	=	۴۸
۷	×	۸	=	۵۶
۸	×	۸	=	۶۴
۹	×	۸	=	۷۲
۱۰	×	۸	=	۸۰

۱	×	۹	=	۹
۲	×	۹	=	۱۸
۳	×	۹	=	۲۷
۴	×	۹	=	۳۶
۵	×	۹	=	۴۵
۶	×	۹	=	۵۴
۷	×	۹	=	۶۳
۸	×	۹	=	۷۲
۹	×	۹	=	۸۱
۱۰	×	۹	=	۹۰

۱	×	۱۰	=	۱۰
۲	×	۱۰	=	۲۰
۳	×	۱۰	=	۳۰
۴	×	۱۰	=	۴۰
۵	×	۱۰	=	۵۰
۶	×	۱۰	=	۶۰
۷	×	۱۰	=	۷۰
۸	×	۱۰	=	۸۰
۹	×	۱۰	=	۹۰
۱۰	×	۱۰	=	۱۰۰

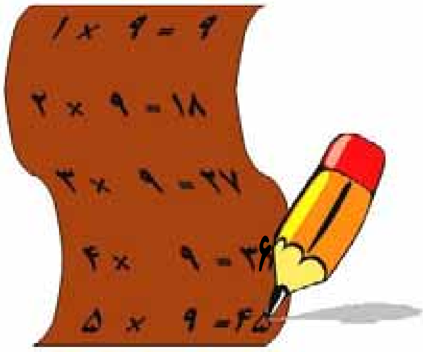

زده کوونکی دې د ۸ او ۹ ژبنی ضرب د کاغذ په ټوټو باندې ولیکـي او یـاد دې کړي.

مشق او تمرین

۱- د ۸ ژبني ضرب څخه په کار اخستنې سره لاندې تش ځایونه ډك کړئ.

۸۰			۵۶				۲۴		۸

۲- د ۹ او ۷ د ژبني ضرب په نظر کې نیولو سره لاندې تش ځایونه ډك کړئ.

۹	۱۸		۳۶					۸۱	

۷		۲۱			۴۲			۶۳	

۳- په یوه بڼ کې ۸ هلکان د مڼو په ټولولو بوخت دي که چیرې هر هلك ۷ داني مڼې ټولې کړې وي معلوم کړئ چې ټولې یې څو مڼې ټولې کړې دي.

۴- د لاندې مثال سره سم څو پوښتنې در کړل شوې دي د عددي خط په مخ باندې وښیاست.

$24=8\times3$ یا $24=3\times8$

الف: $18=9\times2$ $18=2\times9$

ب: $24=6\times4$ $24=4\times6$

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵- لاندې پوښتنې د حل شوي مثال په ډول حل کړئ.

۱ مثال:

$$\begin{array}{r} ۴۷ \\ \times\ ۸ \\ \hline ۳۷٦ \end{array} \qquad \begin{array}{r} ۱۲۸ \\ \times\ ۹ \\ \hline ۱۱۵۲ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۱۱۴ \\ \times\ ۷ \\ \hline \square \end{array} \qquad \begin{array}{r} ۲۴ \\ \times\ ۹ \\ \hline \square \end{array} \qquad \begin{array}{r} ۳۸ \\ \times\ ۸ \\ \hline \square \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ۱۷۸ \\ \times\ ۹ \\ \hline \square \end{array} \qquad \begin{array}{r} ۹۸ \\ \times\ ۷ \\ \hline \square \end{array} \qquad \begin{array}{r} ۲۸۹ \\ \times\ ۸ \\ \hline \square \end{array}$$

٦- د لاندې تساوي صحیح والی د حل شوي مثال په ډول معلوم کړئ!

مثال:

$$۱\times(۸\times۷) = (۸\times۱)\times۷$$

$$۱ \times ۵٦ = ۸ \times ۷$$

$$۱\times(٦\times۸) = (٦\times۱)\times۸$$

$$۰\times(۹\times۷) = (۹\times۰)\times۷$$

نولسم لوست: د (۱ - ۱۰) د ژبني ضرب له جدول څخه د کار اخستلو طريقه

هدف: زده کوونکي د ژبني ضرب جدول وپيژني او له هغه څخه کار واخستلای شي.

د لاندې ژبني ضرب جدول ته پاملرنه وکړئ:

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۲	۲	۴	۶	۸	۱۰	۱۲	۱۴	۱۶	۱۸	۲۰
۳	۳	۶	۹	۱۲	۱۵	۱۸	۲۱	۲۴	۲۷	۳۰
۴	۴	۸	۱۲	۱۶	۲۰	۲۴	۲۸	۳۲	۳۶	۴۰
۵	۵	۱۰	۱۵	۲۰	۲۵	۳۰	۳۵	۴۰	۴۵	۵۰
۶	۶	۱۲	۱۸	۲۴	۳۰	۳۶	۴۲	۴۸	۵۴	۶۰
۷	۷	۱۴	۲۱	۲۸	۳۵	۴۲	۴۹	۵۶	۶۳	۷۰
۸	۸	۱۶	۲۴	۳۲	۴۰	۴۸	۵۶	۶۴	۷۲	۸۰
۹	۹	۱۸	۲۷	۳۶	۴۵	۵۴	۶۳	۷۲	۸۱	۹۰
۱۰	۱۰	۲۰	۳۰	۴۰	۵۰	۶۰	۷۰	۸۰	۹۰	۱۰۰

د جدول نه د کار اخيستنې طريقه:

د ۵ × ۴ د ضرب د پيدا کولو له پاره د ښي لاس يوې ګوتې ته د لومړی ليك د ۴ له عدد څخه کښته خواته حرکت ورکړئ او د کيڼ لاس يوې ګوتې د لومړی ستنې (ستون) د ۵ له عدد څخه ښۍ خواته حرکت ورکړئ په نتيجه کې دواړه ګوتې په يوه عدد باندې سره يو ځای کيږي کله چې عدد ولولئ ليدل کيږي چې د ۲۰ عدد دی چې د ۵× ۴ د افادې د ضرب حاصل دی يعنې: ۲۰ = ۵ × ۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

۱- ځوابونه په خپلو کتابچو کې په تش ځايونو کې وليکئ.

= ۱۰×۱	= ۵×۶
= ۶×۸	= ۷×۸
= ۴×۸	= ۹×۶

۲- لاندې عددونه يو له بله سره ضرب کړئ او ځوابونه يې د ژبنی ضرب په جدول کې پيدا کړئ.

۷	۸	۹	۵	۶	۴
۶ ×	۸ ×	۶ ×	۷ ×	۸ ×	۵ ×

۳- په متناوب ډول، اته، اته وشميرئ او تش ځايونه ډک کړئ.

۸			۳۲			۵۶		۷۲	

۴- د ژبني ضرب څخه په کار اخستني سره لاندې تش ځايونه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ.

	۹	۹		
۶ ×	×	۶ ×	۹ ×	۰ ×
۰	۴۵		۷۲	۰

۷	۶	۸	۸
×	×	×	×
۰	۵۴	۸	۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵- په ۸، ٦ او ۴ عددونو کې ډېر لوی عدد له ډېر کوچني عدد سره ضرب کړئ او د ضرب حاصل یې پیدا کړئ.

٦- لطیفې ۹ قطی تباشیر راونیول که چیرې په هرې قطی کې ۸ قلمه تباشیر وي معلوم یې کړئ چې لطیفې څو قلمونه تباشیر رانیولي دي؟

۷- د ژبنی ضرب د جدول په مرسته لاندې جدول ډک کړئ.

×	۸	۷	۹	۵	٦
۸					
۷					
۹					

کورنی دنده

زده کوونکي دې لاندې پوښتنې حل کړي.

۲۲	۱٦	۱۵	۱۴	۲۴
× ۹	× ۵	× ۸	× ۷	× ۴

شلم لوست: د ضرب په عمليه کې د بدلون (تبدیلی) خاصيت

هدف: زده کوونکي پوه شي که چېرې د ضرب په عمليه کې د ضرب د اجزاو ځايونه سره بدل شي دضرب حاصل بدلون نه مومي.

لومړی مثال: تاسو پوهېږئ چې: ٦+٦+٦+٦+٦=٣٠

يا:

د ضرب حاصل		د ضرب دويم جز		د ضرب لومړی جز
٣٠	=	٥	×	٦

اوس غواړو چې د ٥ عدد ٦ واري جمع کړو.

٥+٥+٥+٥+٥+٥=٣٠

يا:

د ضرب حاصل		د ضرب دويم جز		د ضرب لومړی جز
٣٠	=	٦	×	٥

د دوو پورتنيو افادو له پرتله کولو څخه نتيجه اخستل کېږي چې د ضرب د اجزاو د ځايونو په بدلون سره د ضرب حاصل بدلون نه کوي. يعني:

$$۶\times۵=۵\times۶=۳۰$$

پوښتنې:

١- د ٥٦= [ ] ×٧ افاده په نظر کې ونيسئ.

الف: د ضرب کوم جز نا معلوم دی؟ _ _ _ _ _ _ _

ب: د ٧ عدد د ضرب کوم جز دی؟ _ _ _ _ _ _ _

ج: د ٥٦ عدد په څه نامه يادېږي؟ _ _ _ _ _ _

د: نامعلوم جز يا تش ځای په يوه مناسب عدد سره ډك کړئ.

٢- د ٥٦= ×٧ [ ] په افاده کې.

الف: د ضرب کوم جز نامعلوم دی؟ _ _ _ _ _ _ _

ب: نامعلوم جز يا تش ځای په يوه مناسب عدد سره ډك کړئ.

ج: د (١) او (٢) پوښتنو افادې يو له بله سره پرتله کړئ او وواياست چې څه توپير لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د: کوم مفهوم چې د (۱) او (۲) پوښتنو له پرتله کولو څخه لاس ته راغلی په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

۳- د حل شوي مثال په ډول تش ځایونه په مناسبو عددونو سره ډك کړئ.

مثال:

۴۲ = ۷ × ۶ = ۶ × ۷

۵۴ = ۶ × □ = □ × ۶

□ = ۷ × □ = ۸ × ۷

د کیڼ لوري له ضرب څخه په کار اخستنې سره د ښي لوري ضرب بشپړ کړئ.

۴۲ = □ × ۷	□ = ۷ × ۶
۶۳ = ۹ × □	□ = ۷ × ۹
□ = □ × ۸	□ = ۸ × ۳
۲۴ = ۶ × □	□ = ۴ × ۶
□ = □ × ۳	۲۱ = ۳ × ۷

۴- په لاندې پوښتنو کې تش ځایونه ډك کړئ.

الف: □ × ۴ = ۴

ب: ۶ × □ = ۰

ت: ۷ × □ = ۷

۵- لاندې جدولونه بشپړ کړئ.

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۱۰			۳۰			۶۰			۹۰	

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۷	۷			۲۸			۴۹			

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
۸		۱۶			۴۰		۵۶		۷۲	

کورنی دنده

په لاندې تشو ځایونو کې داسې عددونه ولیکئ چې د ضرب حاصل بدلون ونکړي.

□ = ۷ × ۴ = ۴ × □

□ = ۸ × □ = ۴ × ۸

يو ويشتم لوست: د يوه عدد ضربول په ۱ ، ۱۰ او ۱۰۰ کې

هدف: ۱- زده کوونکې د يوه عدد ضربول په ۱ ، ۱۰ او ۱۰۰ کې د يوې آسانې طريقې په توګه وپېژني.
۲- زده کوونکې پوه شي ګه چېرې د (۱) عدد په هر عدد کې يا هر عدد د يوه په عدد کې ضرب شي د ضرب حاصل يې په خپله هم هغه عدد دی.

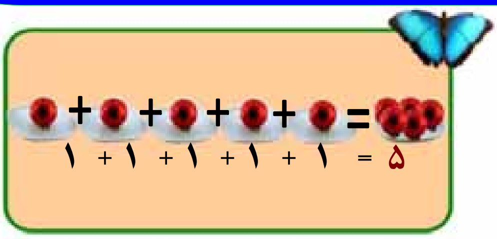

په لنډ ډول داسې ليکل کېږي.

۱×۵ = ۵

کولای شو چې د ضرب عمليه په لاندې ډول هم وښيو.

په پورته شکل کې ۵ دانې مڼې يو وارې وينو نو د ضرب عمليه يې داسې ليکو.

۵×۱=۵

له پورته دوو عمليو څخه دا نتيجه لاس ته راځي چې چېرې (۱) په هر عدد کې او يا هر عدد په (۱) کې ضرب شي د ضرب حاصل يې په خپله هم هغه عدد دی ، نو ليکلی شو چې:

۱ × ۸ = ۸

۸ × ۱ = ۸

۴ × ۱ = ۴

۱ × ۴ = ۴

۶۴ × ۱ = ۶۴

۱ × ۱۶۴ = ۱۶۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

په تشو ځایونو کې د مثال په ډول مناسب عدد ولیکئ!

مثال : ۱×۵=۵

۱ × ۱ = □	۱ × ۷۱ = □	۱ × ۱۸۲ = □
□ × ۱ = ۱۲۷۸	□ × ۲۵۴ = ۲۵۴	□ × ۴۲۰ = ۴۲۰
۲۷۸۱ × ۱ = □	۱۹۴ × ۱ = □	۳۰۷ × □ = ۳۰۷
۱ × □ = ۲۷۶۴	۷۰۰۲ × ۱ = □	۴۰۰۵ × □ = ۴۰۰۵
۶۰۱ × ۱ = □	۷۶۴۰ × □ = ۷۶۴۰	□ × ۲۶۵ = ۲۶۵

کورنۍ دنده

زده کوونکي د لاندې عددونو د ضرب حاصل په لاس راوړئ!

۱×۷۴۰=?   ۱۸۴×۱=?   ٦١×۱=?

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۱۰ ضربول په یوه عدد کې:

۱۰+۱۰+۱۰+۱۰+۱۰=۵۰

تاسو پوهيږئ چې:

۱۰ پنځه واري جمع شوی دئ.

۱۰×۵ =۵۰

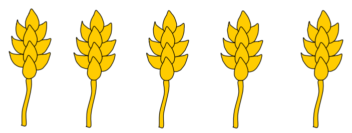

مثال : ۱۰+۱۰+۱۰+۱۰+۱۰+۱۰+۱۰=۷۰

۱۰ اووه واري جمع شوی دئ.

۱۰×۷=۷۰

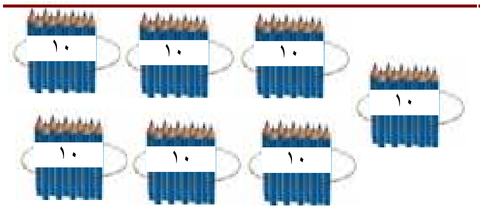

له پورته شکلونو او عمليو څخه معلوميږي که چيرې ۱۰ په هر عـدد کـې ضرب شي او یا هر عدد په ۱۰ کې ضرب شي، لومړی یو په هم هغه عـدد کې ضربوو بیا د ضرب د حاصل ښي خواته یو صفر لیکو یا په لنډه توگـه د هم هغه عدد ښي خواته یو صفر ږدو او د ضرب د حاصل په ځـای کـې یې لیکو.

لکه:

۱۰×۷۶۸=	۱۰×۱۳۴=	۱۰×۹=
۲۳۵۶×۱۰=	۷۲۱×۱۰=	۸×۱۰=

کورنۍ دنده

د (۱) د عدد ضربول په یوه رقمي عددونو کې او د (۱۰) ضـربول پـه یـوه رقمي عددونو کې په نظر کې ونیسئ! د لانـدې جـدول تـش ځایونـه ډك کړئ! نتیجه یې ولیکئ! چې یو د بله سره څه توپیر لري.

×	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹
۱			۳		۵			۸	
۱۰			۳۰		۵۰			۸۰	

(c) ketabton.com: The Digital Library

په تشو ځایونو کې مناسب عدد ولیکئ!

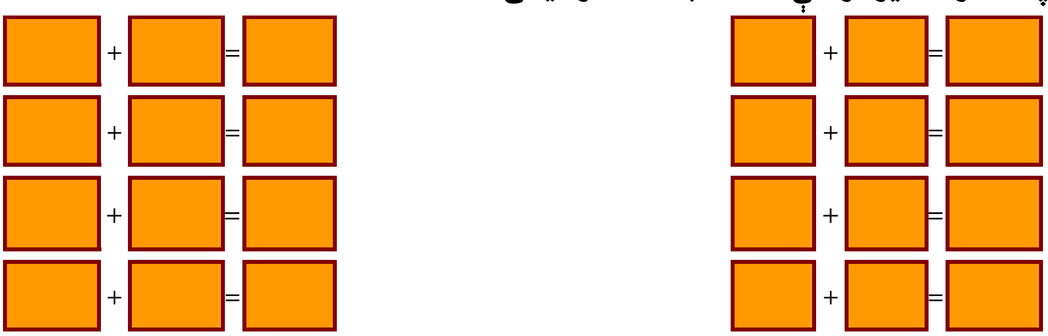

د ۱۰۰ ضربول په یوه عدد کې:

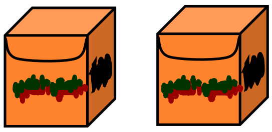

۱۰۰ + ۱۰۰ = ۲۰۰

دوه ځلې ۱۰۰ لیدل کیږي.

۱۰۰ ×۲ =۲۰۰

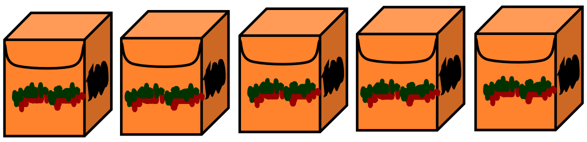

۱۰۰+۱۰۰+۱۰۰+۱۰۰+۱۰۰=۵۰۰

۱۰۰×۵=۵۰۰

د پورتنیو عملیو او شکلونو څخه نتیجه لاس ته را ځي که چیرې ۱۰۰ په یوه عدد کې یا یو عدد په ۱۰۰ کې ضرب شي کولی شو عدد د ضرب په حاصل کې ولیکو او ښي خواته یې دوه صفرونه کښیږدو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتني:

لاندي پوښتني په خپلو کتابچو کې وليکئ! د حل شوي مثال په ډول يې حل او تش ځايونه يې ډک کړئ!

$١٠٠×١٠=١٠٠٠$

١١٠٠	=	١١	×	
٢٥٠٠	=		×	١٠٠
٢٠٠٠	=	٢٠	×	
٢٠٠٠	=	١٠٠	×	

$١٠٠×٢=٢٠٠$

٤٠٠	=		×	١٠٠
٦٠٠	=	٦	×	
٩٠٠	=		×	١٠٠
٩٠٠	=		×	٩

کورنۍ دنده

که چېرې په يوه کارتن کې ١٠٠ پاکټه چاکلېټ وي معلوم يې کړئ چې په ٧ کارتنوکې څو پاکټه چاکلېټونه دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ – لاندي عددونه يوله بله سره ضرب كړئ!

۱۰۰	۱۰	۱۰۰
۸۴ ×	۸۲ ×	۸٦ ×
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
۷٦۰ ×	۸۹۰ ×	۲۴۰ ×
۷۴۰	۱۰	٦۰۴
۱۰۰ ×	٦۰۴ ×	۱۰ ×

۲ – يوه هټۍ وال ۱۰۰ متره ټوكر وپلورل كه چيرې د هغه د يوه متر ټوكر بيه ۱۸ افغانۍ وي، معلوم كړئ چې څو افغانۍ يې په لاس راوړي دي.

۳ – كه چيرې يوې كورنۍ په يوه مياشت كې د ۱۰۰ افغانيو بوره رانيولې وي معلوم كړئ چې نوموړې كورنۍ به ، په ۱۲ مياشتو كې د څو افغانيو بوره رانيسي؟

كورنۍ دنده

د ۷۰ ، ۸۴ ، ۹۳ ، ۹۰ او ۳۵ عددونه د (۱۰) او (۱۰۰) په عدد ونو كې ضرب كړئ او د ضرب حاصل يې يوله بله سره پر تله او نتيجې يې وليكئ!

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم فصل
داندازه کولو واحدات

دوه ویشتم لوست: د اوږدوالي د اندازه کولو واحد (متر)

هدف: زده کوونکي متر داوږدوالي د واحد په توګه وپیژني او له هغه څخه په ورځني ژوند کې کار واخستلی شي.

فهیمې خپلې خورته ولیکل چې زه د کړکۍ یوې پردې ته اړتیا لرم مهرباني وکړه داسې یوه پرده راولیږه چې اوږدوالی یې ۱۰ لویشتې او سور یې ۱۲ لویشتې وي. د فهیمې خور ښارته ولاړه د خپلې خور له هدایت سره سم یې توکر راونیول پرده یې ور څخه و ګنډله او ور ویې لیږله. کله چې فهیمې پرده په کړکۍ باندې را وځړوله ډېره خواشینې شوه. د هغې د خواشیني توب په علت پوهیږئ څه دی؟

څرنګه چې لویشتې یوله بله سره توپیر لري او پردې یې د اړتیا سره سمې نه وې، لنډې شوې نو تاسو وواياست څه باید وکړو.

څرنګه چې د نړۍ ټول خلک د دغه ډول ستونزو سره مخامخ او لاس په ګریوان وو، نو د نړۍ پوهانو او علماؤ د اوږدوالي واحد چې متر بلل کیږي و منل چې نن د اوږدوالي له همدې واحدڅخه کار اخستل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

۱- خپل د ټولګي اوږدوالی او سور د هغه متر په واسطه اندازه کړئ چې تاسو په خپله جوړ کړئ دی؟

۲- ستاسو په ګروپ کې د کوم یوه غړي د تنې اوږدوالي له یوه متر څخه زیات دی؟

۳- ستاسو په ګروپ کې د کوم یوه غړي د تنې اوږدوالی له یوه متر څخه لږ دی؟

۴- ستاسو د ټولګي اوږدوالی د هغه له سور څخه څومره زیات دی؟

۵- ستاسو د میز اوږدوالی له یوه متر څخه زیات دی او که لږ؟

۶- ستاسو د میز سور له یوه متر څخه څولو پښتې لږ دی؟

۷- په پخوا وختونو کې چې خلکو متر نه پېژندل د څه ډول ستونزو سره مخامخ وو؟

کورنی دنده

هر یو زده کوونکی دې د خپلې حویلۍ د اوږده دیوال، وره، او د حویلۍ د سور د دیوال، اوږدوالي د هغه متر په واسطه اندازه کړي چې دوی په خپله جوړ کړی دی او په خپلو کتابچو کې دې ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درویشتم لوست: د سانتي متر پېژندنه

هدف: زده‌کوونکی سانتي متر د متر د جزء (د یوه متر دسلمې برخې) په توګه وپېژني او په ورځني ژوند کې له هغه څخه کار واخلي.

تاسو به لیدلي وي چې تو کر پلورونکي د توکرد رانیولو او پلورلو له پاره دیوي فلزي توټې څخه کار اخلي تر کاڼان، معماران او مهندسان د شیانو د اوږد والي د اندازه کولو له پاره د متر له فیتو څخه کار اخلي ښاغلی ښوونکی دي د تولګي د لیك دړې په مخ باندې دیوه متر په اندازه یو خط رسم کړي او د زده‌کوونکو پام دي ورته را وګرځوي. بیادي زده‌کوونکو ته دنده ورکړي هغه متر چې له لرګي، لښتې یا تار څخه یې جوړکړی دی.

څرنګه ورڅخه کار اخلي؟ تر څو د تولګي او میز اوږدوالی او سور اندازه کړي په ځینو حالاتو کې به ووینئ چې د میز اوږدوالی او سور له متر څخه زیات یا لږ دی. په دې صورت کې اړتیا پیداکیږي چې د اوږدوالي کوچنی واحد هم وپېژنو نو که چېرې یو متر په سلو مساوي برخو جلا کړو هرې برخې ته یې یو سانتي متر وایي. تاسو کولی شئ سانتي متر د خپل خط کش په لیدو سره وپېژنئ. د لښتې، کاغذ او د لرګوتو څخه دیوه سانتي متر په اندازه جلاء کړئ، د کاغذ د پاڼې په مخ باندې د یوه سانتي متر په اندازه یې رسم کړی.

۱ متر =۱۰۰ سانتي متره

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتني:

۱- ستاسو خط کش څو سانتي متره دی؟

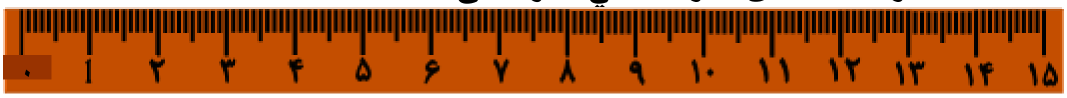

۲- ۱۰۰ سانتي متره څو متره کیږي؟

۳- د خپل کتاب اوږدوالی او سور اندازه کړئ؟

۴- که چېري ستاسو د مېز اوږدوالی له یوه متر څخه زیات او له دو و مترو څخه لږ وي د اندازه کولو د کوم واحد څخه کار اخلئ؟

۵- د ا ب ، ب ج ،او ا ج د توټه خطونو اوږدوالی اندازه کړئ و لیکئ چې هر یو څو سانتي متره دی؟

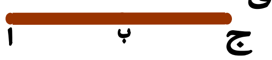

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د ۵ سانتیمترو، ۱۰ سانتیمترو او ۲۰ سانتیمترو په اندازه توټه خطونه رسم کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلور و يشتم لوست: د د يسي متر پېژندنه

هدف: زده کوونکي وکولی شي د يسي متر د متر د جزء په توګه وپېژني او د اړتيا په وخت کې کار ور څخه واخلي.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعاليت

هغه خط کش چې تا سو يې له خپل ځان سره لرئ کار ور څخه واخلئ او لاندې فعاليتونه سرته ورسوئ.

١- ستاسو خط کش څو سانتيمتره دی؟

٢- د ١٠ سانتيمترو په اندازه يو توته خط رسم کړئ.

٣- د يوې لښتې ياد کاغذ له ترېشي څخه د ١٠ سانتيمترو په اندازه جلاء کړئ.

٤- د جلاء شوې لښتې يا د کاغذ د ترېشي په واسطه يو متر واتن اندازه کړئ.

٥- و واياست ستاسو د جلاء شوې برخې څو لښتې يو متر کيږي؟

هغو زده‌کوونکو چې په دقيقه توګه يې کار سرته رسولی دی ښايي ووايي چې ١٠ لښتې يا ١٠ ترېشې يو متر کيږي هغه دې تشويق شي او پوښتنې دې ور څخه وشي.

په تاسو کې څوک ويلی شي چې دغه د ١٠ سانتيمتر ولښته په بل څه نامه ياديږي؟

بايد وپوهيږئ چې دا د ١٠ سانتيمتر و واتن يو ديسي متر بلل کيږي.

نو ويلی شو:

١٠ ديسي متره = يو متر ١٠ سانتي متره = ١ ديسي متر

پوښتنې:

١- ۴ متره څو ديسي متره کيږي؟

٢- د کريم د تنې اوږدوالی ١٣٠ سانتي متره دی د کريم دتنې اوږدوالی په ديسي متر سره معلوم کړئ؟

٣- و واياست چې ١٢٥ سانتي متره څو ديسي متره او څوسانتي متره کيږي؟

کورنی دنده

د يوه ديسي متر جلا شوې لښتې څخه کار واخلئ د خپل کور د يوه وره سور اندازه کړئ و يې ليکئ چې څو ديسي متره او څو سانتي متره کيږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه و یشتم لوست: د ملی متر پیژندنه

هدف: زده کوونکي کولی شي ملی متر و پیژني او د اوږدوالي د اندازه کولو د کوچني واحد په توګه ور څخه کار واخلي.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

لاندې شکل ته پاملرنه وکړئ.

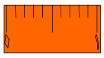

دا شکل د یوه سانتیمتر واټن (فاصله) رابښیي چې په لسو مساوي برخو ویشل شوئ دی.

هرې برخې ته یې یو ملي متر وایي په دې صورت کې.

۱۰ ملي متره = ۱ سانتي متر کیږي

۱- مثال: ۲ سانتي متره څو ملي متره کیږي ؟

حل: پوهیږو چې یو سانتي متر مساوي له لسو ملي مترو سره دئ نو ۲ سانتي متره مساوي کیږي له.

۲۰ ملي متره = ۱۰ ملي متره + ۱۰ ملي متره

یا ۲۰ ملي متره = ۲×۱۰ ملي متره

۲- مثال: غواړو چې د لاندې توته خط اوږدوالی د خط کش په واسطه اندازه کړو.

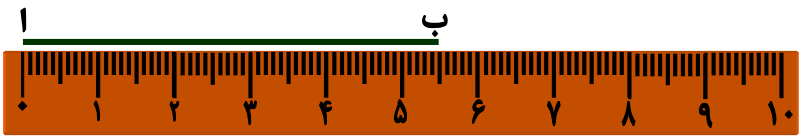

د خط کش صفر د (۱) له ټکي سره سمېږدو لیدل کیږي چې د هغه د (ب) ټکی د ۵ سانتیمترو څخه ۵ ملي متره زیات دی نو وایو چې ددې توته خط اوږدوالی ۵ سانتیمتره او ۵ ملي متره دئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

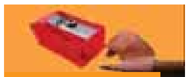

پوښتنې:

د حل شوي مثال څخه په کار اخستنې سره لاندې پوښتنې په خپلو کتابچو کې حل کړئ.

۱. ۴ سانتي متره څو ملي متره کيږي؟

۲. ٦ سانتي متره څو ملي متره کيږي؟

۳. د خپل خط کش څخه په کار اخستنې سره لاندې توټه خطونه اندازه کړئ وواياست چې هر يو د هغو څو سانتي متره او څو ملي متره کيږي؟

۴. د ۵ سانتي متر او ۵ ملي متر په اندازه يو توټه خط رسم کړئ؟

۵. يو توټه خط رسم کړئ چې له ۵ سانتي مترو څخه ۲ ملي متره لږ وي.

په عمومي توګه ليکلی شو چې:

۱۰۰ سانتي متره = ۱ متر

۱۰ ديسي متره = ۱ متر

۱۰۰۰ ملي متره = ۱ متر

۱۰ سانتي متره = ۱ ديسي متر

۱۰ ملي متره = ۱ سانتي متر

کورنۍ دنده

۳ سانتي متره څو ملي متره کيږي؟

۵ سانتي متره څو ملي متره کيږي؟

شپږ و یشتم لوست: د کیلو متر پیژندنه

هدف: زده کوونکي وکولی شي د متر څخه لوی واحد، کیلو متر وپیژني.

حامد له خپل پلار څخه پوښتنه وکړه. پلار جانه کوچني واټنونه مو د سانتي متر او متر په واسطه اندازه کړل، د دوو ښارونو تر منځ واټن په څه شي سره اندازه کوي؟ پلار یې ځواب ورکړ زویه، لوی واټنونه لکه د ښارونو او هیوادونو تر منځ د کیلو متر په واسطه اندازه کوي.

حامد پوښتنه وکړه کیلو متر څه شی دی؟ پلار یې ځواب ورکړ یوزر (۱۰۰۰) متر واټن ته یو کیلو متر وایي یعني.

۱۰۰۰ متره = ۱ کیلومتر

مثال: که چیري د دوو ښارونو ترمنځ واټن ٦ کیلو متره وي نوموړی واټن په متر سره حساب کړئ.

٦۰۰۰ متره = ۱۰۰۰ متر + ۱۰۰۰ متر + ۱۰۰۰ متر + ۱۰۰۰ متر+ ۱۰۰۰ متر+۱۰۰۰متر

له پورتني مثال څخه سربېره پردې چې د متر او کیلو متر ترمنځ په اړیکو باندې پوه شو، په دې هم پوه شو که چیرې یو عدد په ۱۰۰۰ کې ضرب شي نو د هم هغه عدد ښي خواته درې صفرونه ږدو او په حاصل ضرب کې لیکو.

پوښتنې:

۱. ۴ کیلو متره له څو مترو سره مساوي کیږي؟
۲. ۷ کیلو متره له څو مترو سره مساوي کیږي؟
۳. ۲۴ کیلو متره څو متره کیږي؟
۴. د کابل او هرات ترمنځ واټن ۱۰۹۳ کیلومتره دی، که چیرې د کابل او قندهار ترمنځ واټن ۵۰۵ کیلومتره وي، د قندهار او هرات ترمنځ واټن معلوم کړئ.

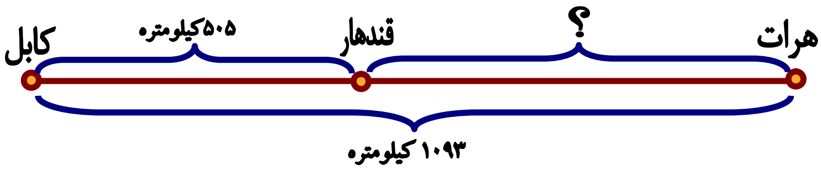

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم فصل
هندسه

اوه و يشتم لوست: په شکلونو کې د ټکی (نقطې) ټوټه خط، نيمايي خط او خط پيژندنه

هدف: زده کوونکی ټکی (نقط) توټه خط، نيمايي خط (شعاع) او خط و پيژني او يو له بله سره توپير وکړای شي.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعاليت

تا سو لاندې هندسي شکلونو او نومونو ته پاملرنه و کړئ. او له هر يوه سره چې بلدتيا لرئ نوم يې واخلئ او رسم يې کړئ.

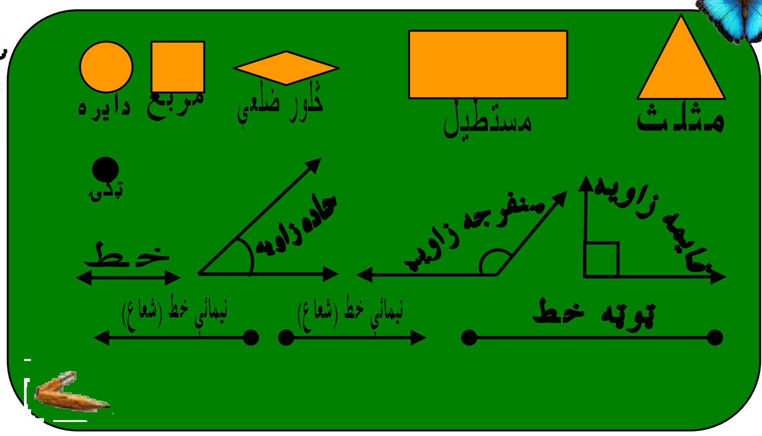

پورتني شکلونه په نظر کې ونيسئ او لاندې پوښتنو ته ځواب ووايااست:

۱- دا (.) نښه چې د پنسل د څوکې په واسطه د کاغذ د پاڼې په مخ اينبودل شوې ده څه نوميږي؟

۲- دا (ب •———• ا) شکل د څه په نامه ياديږي؟

۳- که چيرې د خپل پنسل څوکه په کاغذ باندې کښيږدو او په مستقيم ډول حرکت ورکړو څه شی لاس ته راځي؟

۴- په لاندي هر يو شکل کې څو ټوټې خطونه شتوالی لري؟

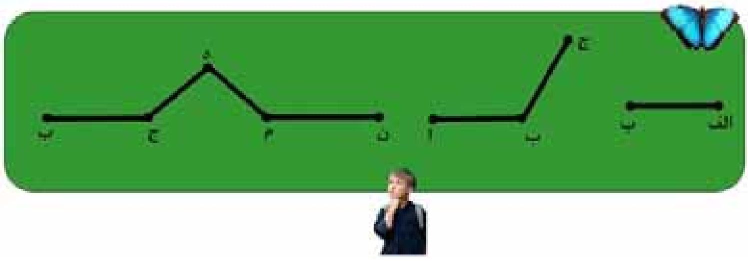

۵- که چيرې د (ا ب) ټوټه خط ته د ښي او کيڼې خواته امتداد ورکړو کوم هندسي شکل لاس ته راځي.

۶- که چيرې د (ا ب) له ټکي څخه يو مستقيم خط ښي خواته و کيڼل شي ادامه ورکړل شي کوم شکل حاصليږي هغه رسم کړئ.

۷- د کاغذ په مخ باندي له يوه ټکي څخه يو خط رسم کړئ. او دکاغذ په يوه بله برخه کې پای ته ورسوئ. د پيل او پای ټکو باندي نو مونه کښيږدئ وواياست چې دا خط د څه په نامه يادېږي.

زده کوونکي دې لاندي شکلونه په خپلو کتابچو کې رسم کړي او دهغو نو مونه دې وليکي.

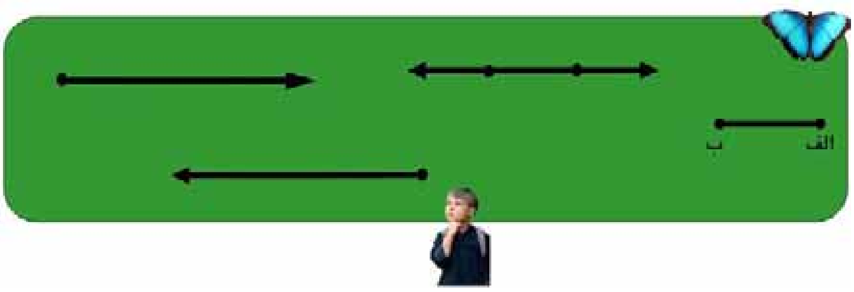

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

۱- له دې شکلونو څخه کوم یو یې مستقیم خط، کوم یو یې نیمایي خط (شعاع) او کوم یو یې توته خط دی؟

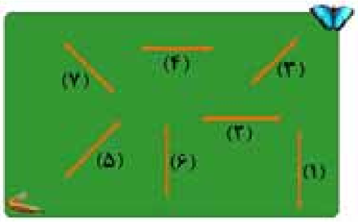

د (۱) ګڼې پوښتنې شکلونه په نظر کې ونیسئ. د شکلونو له مخې لاندې پوښتنو ته ځواب ووایاست:

الف: یو مستقیم خط او یوه شعاع یو له بله څخه توپیر لري؟

ب: یوه شعاع او یو توته خط یو له بله څه توپیر لري؟

ج: یو توته خط او یو مستقیم خط یو له بله څه توپیر لري؟

۲- په لاندې شکل کې څو مستقیم خطونه، څو شعاع ګانې او څو توټې خطونه دي.

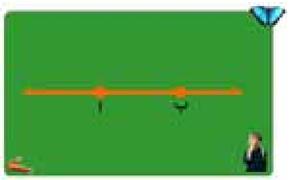

په لاندې شکل کې څو توټې خطونه لیدلی شئ؟ د دوو ټکو په واسطه یې ولیکئ.

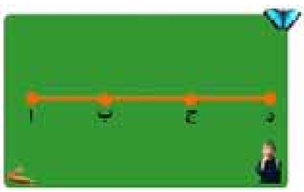

اته ویشتم لوست: د خط د ډولو نو پېژند نه

هدف: زده کوونکي مستقیم خط، منکسر خط، او منحني خط وپېژني او هم یو له بله توپیر وکړی شي.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

د چو کاټ د ننه شکلونو او نومونو ته نظر وکړئ.

پورتني شکلونه په نظر کې و نیسئ:

الف: له لاندې شکلونو څخه کوم یو یې منکسر خط دی او کوم یې منکسر خط نه دی؟

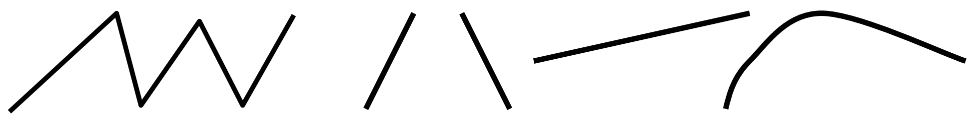

ب: ستاسو د مېز یوه څنډه یا د کتاب یوه څنډه مستقیم توته خط دی او که مستقیم خط؟

ج: دا دوه شکلونه د آ ←→ ب او ←→ یو له بله څه توپیر لري؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د: که چيرې يو تار د خپل دواړو لاسونو په واسطه ښه کش کړئ کوم خط ښيي؟ که چيرې کش يې نکړئ او خپل لاسونه سره نږدې کړئ کوم خط ښيي؟

هـ: په خپل ځان کې او يا په خپل ټولګي کې د ځوشيانو نومونه واخلئ چې دمنکسر خط او منحني خط شکلونه ولري.

و: لاندې شکلونه په نظر کې ونيسئ د هر يو شکل د خط نوم په خپلو کتابچو کې وليکئ.

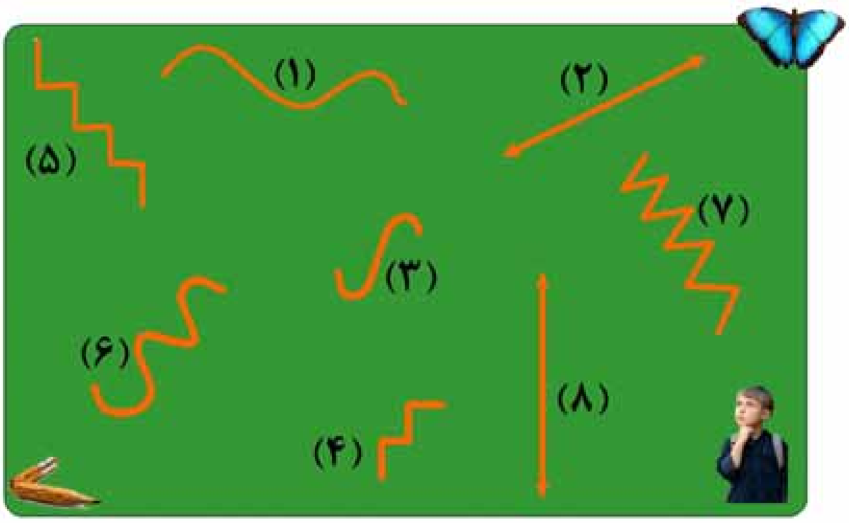

کورنۍ دنده

د خپل ژوند په چاپېريال کې د هغو شيانو او شکلونو نومونه په خپلو کتابچو کې وليکئ چې د منکسر، منحني او مستقيم خطونو شکل ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه ویشتم لوست: د زاویو د ډولونو پیژندنه

هدف: زده کوونکي و کړای شي قایمه زاویه له کاغذ څخه جوړه کړي، زده کوونکي د خپلې جوړې کړې قایمې زاویې په کارولو سره حاده زاویه او منفرجه زاویه و پیژني.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

ګرانو زده‌کوونکو تاسو له پخوا د لاندې شکلونو سره پیژند ګلوي لرئ.

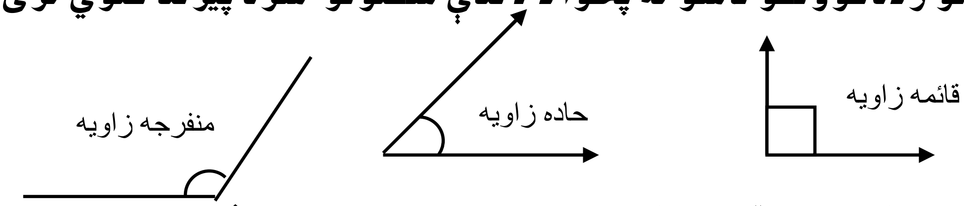

اوس غواړو چې قایمه زاویه په عملي توګه له کاغذ څخه جوړه کړو او له هغې څخه په کار اخیستنې سره نورې زاویې یې و پیژنو.

ګرانو زده‌کوونکو! تاسو هر یو یوه ټوټه کاغذ په لاس کې و نیسئ.

الف: هغه قات کړئ.

ب: قات شوی کاغذ بیا یو په بل باندې داسې قات کړئ چې د قات شوي کاغذ څنډې یو په بل باندې منطبق راشي.

ج: قات شوی کاغذ ګوټ (کنج) یوه قایمه زاویه جوړوي.

د: قات شوی ګوټ (کنج) د کاغذ په مخ باندې کښېږدئ او زاویه رسم کړئ.

هـ: خپله رسم کړې زاویې ته پاملرنه وکړئ وواياست چې د لاندې کومې یوې زاویې سره برابره ده؟ او وواياست له کومې یوې زاویې څخه لویه او له کومې یوې زاویې څخه کوچنۍ ده؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

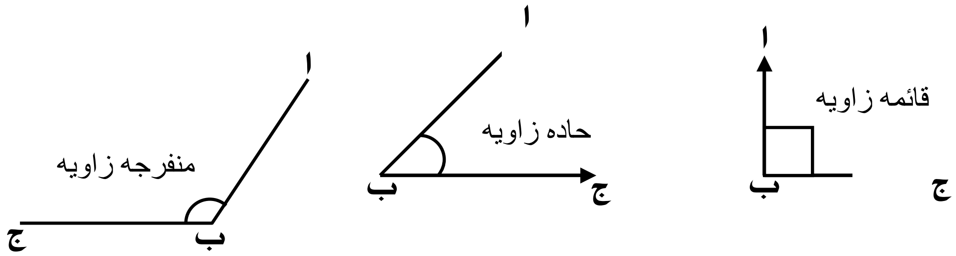

په لاندي شکلونو کې به ووینئ چې ستاسو جوړه کړې زاویه د قایمې زاویې سره برابره ده. او حاده زاویه له هغې څخه کوچنۍ او منفرجه زاویه له هغې څخه لویه ده.

زده کوونکي دې د کاغذ له یوې ټوټې څخه قایمه زاویه جوړه کړي او ټولګي ته دې راوړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

۱- د خپلې جوړې کړې زاوېې په کارولو سره لاندې شکلونه په خپلو کتابچو کې رسم او هغه زاويې پر تله کړئ وواياست. هر يو شکل څو زاويې لري او هم د هر شکل نوم وليکئ.

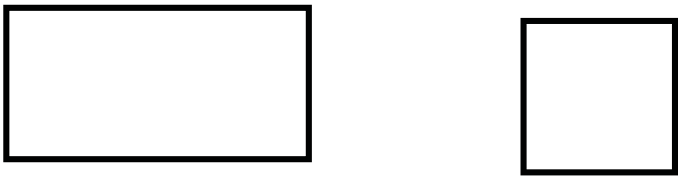

د پرتله کولو وروسته به تاسو ووينئ چې مربع د څلورو قايمو زاويو لرونکې او مستطيل هم څلور قايمې زاويې لري او هم وواياست چې د هغو تر منځ توپير څه شی دی؟

۲- د خپلې جوړې کړې زاويې څخه کار واخلئ، د حاده، قايمه او منفرجه زاويې په لاندې شکلونو کې وښياست.

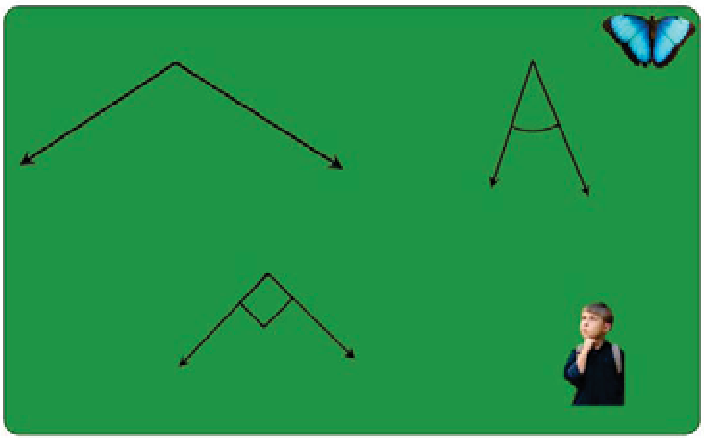

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- د خپلې قایمې جوړې کړې زاویې څخه په کار اخستنې سره دلاندې شکلونو زاویې اندازه کړئ او وواياست چې په هر شکل کې څو قایمې زاویې لیدل کیږي او هم دغو حاده او منفرجه زاویې وښیاست.

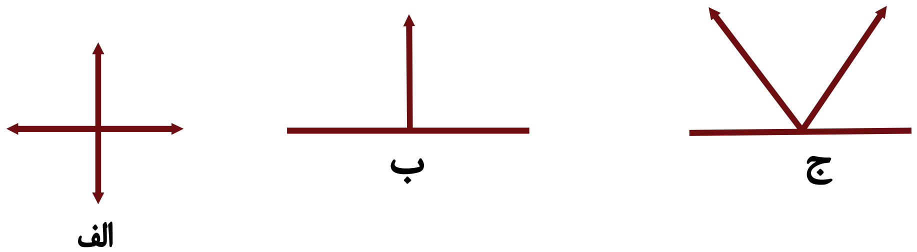

۴- په لاندې شکلونو کې څو حاده زاویې څو منفرجه زاویې او څو قایمه زاویې لیدل کیږي.

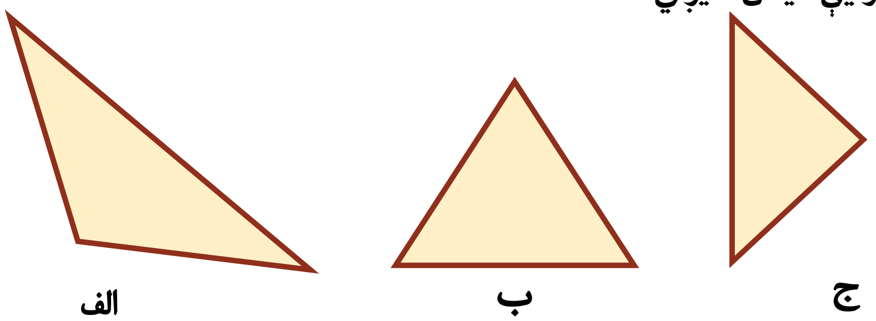

۵- وواياست ګنډونکې، معماران، ترکاڼان، فلزکاران، د کالیو پریکولو کور جوړولو، د ورونو چوکاټونو، میز او نور د اړتیاوو سامان له پاره د یوې آلې څخه چې د (کج) په نامه یادیږي کار اخلي؟ د هغې ګوټ (کنج) د کومې زاویې سره برابره ده؟

د خپل تولګي او کور اسبابونو ته ښه ځیر شئ، د حاده، قایمه او منفرجه زاویې چې په نظر مو راځي ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم فصل

خلاص او تړلي شکلونه

دېرشم لوست: د خلاص او تړلو شکلونو پېژندنه

هدف: زده کوونکي وکړای شي خلاص او تړلي شکلونه یو له بله سره توپیر او تشخیص کړي.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

پاملرنه وکړئ:

دا یو خلاص شکل دی او دا 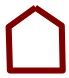 یو تړلی شکل دی. دا 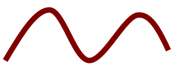 یوه خلاصه منحني او دا 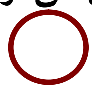 یوه تړلې منحني ده.

۱- په لاندې شکلونو کې د هغو کوم یو شکل خلاص او کوم یو یې تړلی دی؟

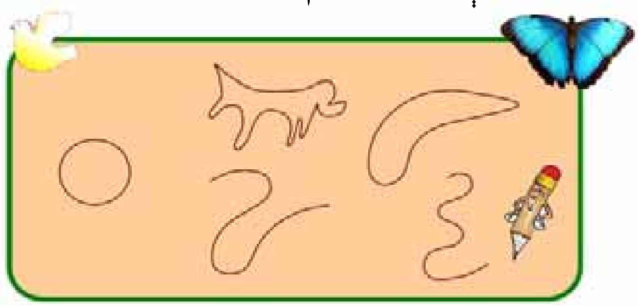

۲- په لاندې منحني ګانو کې کوم یوه یې خلاصه او کوم یوه یې تړلې ده؟

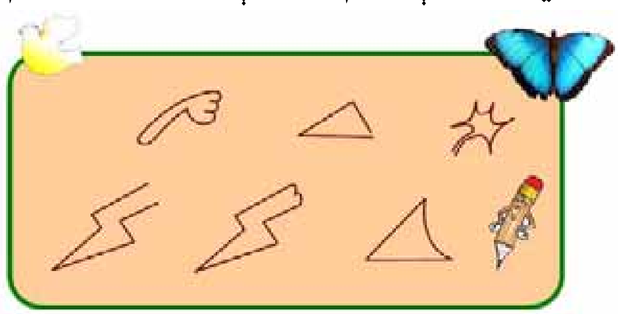

کورنۍ دنده

په خپله خوښه یو خلاص شکل او یو تړلی شکل رسم کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- الف: آیا مثلث یو خلاص شکل دی او که تړلی؟

ب: آیا مربع یو خلاص شکل دی او که تړلی؟

ج: آیا مستطیل یو خلاص شکل دی او که تړلی؟

هـ : آیا دایره یوه خلاصه منحني ده او که تړلې؟

۴- د لاندې شکلونو څخه کوم یو یې تړلي او کوم یو یې خلاص دي؟

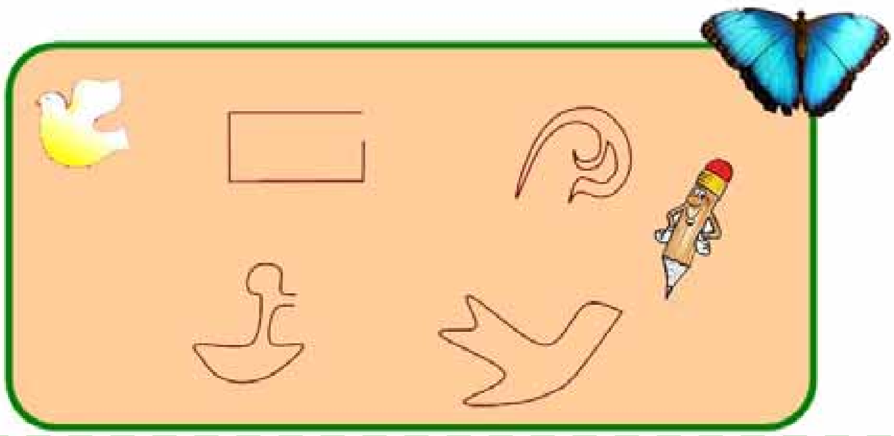

۵- کوم خلاص او تړلي شکلونه چې په خپل ټولګي کې وینئ وښیاست.

۶- د دریو ټوټه خطونو، څلورو ټوټه خطونو، په واسطه خلاص او تړلي شکلونه رسم کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو دیرشم لوست: تخمیني او دقیق اندازه کول

هدف: د زده کوونکو حدس په اندازه کولو کې وده کوي او حقیقت ته نژدې کیږي.

لومړی د لاندې هر یوه توته خط اندازه تخمین کړئ او بیا د هر یوه اوږدوالی دخط کش په واسطه اندازه کړئ او په غور سره وګورئ چې ستاسو تخمین واقعیت ته تر کومه حده نږدې دی.

د درکړل شوو توته خطونو د تخمین او دقیق اندازه کولو وروسته مخامخ جدول بشپړ کړئ.

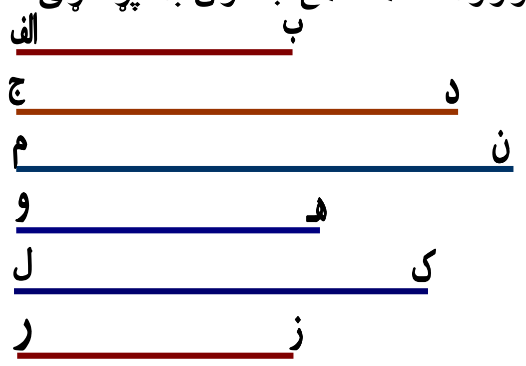

توته خطونه	تخمیني اندازه	دقیق اندازه
ب الف		
د ج		
ن م		
هـ و		
ك ل		
ز ر		

کورنی دنده

زده کوونکي دې د پورتنیو توته خطونو اوږدوالی په نظر کې ونیسي. له اوږده توته خط څخه دې د لنډ توته خط خواته ترتیب او ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشق او تمرین

لاندې جدول ته پاملرنه وکړئ هر ګروپ دې د لاندې جدول په ډول یو جدول رسم کړي، د ګروپونو د یوه، یوه زده کوونکي تنه او اندامونه دې د مثال په توګه لــومړی تخمین او وروسته دې په دقیقه توګه اندازه کړي.

د هر ګروپ د زده کوونکو نومونه	د تنې اندازه		د ملا اندازه		د سر د شاوو خوا اندازه	
	تخمیني	دقیق	تخمیني	دقیق	تخمیني	دقیق

هــر ګــروپ دې د اړونــد جــدول د بشپړولو وروســته پــه خپلــه د ګروپ زده کوونکي پرتله کړي چې د کوم یوه زده کوونکي تخمین حقیقت تــه ډیــر نــژدې دی. او هغــه دې یادداشــت کــړي او بیــا دې لومړی تن د هر ګروپ سره پرتله شي په ګروپونو کې دې لــومړی، دویم او دریم معلوم کړي او ممتاز زده کوونکي دې پیدا کړي.

کورنۍ دنده

هرزده کــوونکی دې د ښــوونځي او کــور تــرمنځ واټــن پــه پښو ووهي لومړی دې د عادي قــدمونو د شــمیر پــه واســطه تخمــین کړي او ودې لیکي بیا دې قدم کړي او پرتله دې کړي چــې تخمــین یې تر کومې اندازې پــورې حقیقــت تــه نــژدې دی، پــه وروســتي لوست کې دې نورو زده کوونکو ته ووایې.

دوه دېرشم لوست: د مربع، مستطيل او مثلث د محيط (چاپيريال) پيدا کول

هدف: زده کوونکي محيط د تولو خوا و (چاپيريال) مفهوم وپېژني، د مربع، مثلث او مستطيل محيط اندازه کړئ شي.

لاندې شکل ته پاملرنه وکړئ:

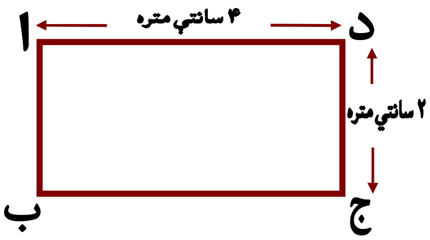

پورته شکل يو ترلى شکل دى که چيرې د (۱) له تکي څخه وخوځيږو او د هغه په تولو ضلعو باندې په ترتيب سره ولاړ شو او بيا د (۱) تکي ته راورسيږو په حقيقت کې د مستطيل تولې خواوې مو وهلې دي چې دا د شا او خوا (چاپيريال) واتن د مستطيل محيط بلل کيږي.

څرنګه چې د مستطيل مخامخ ضلعې يو له بله سره مساوي دي. نو د نوموړي مستطيل د ضلعو مجموعه ۱۲ سانتي متر=۲+۴+۲+۴ کيږي.

په دې صورت کې د راکړل شوي مستطيل محيط ۱۲ سانتي متره

دى. څرنګه چې مربع هم ۴ مساوي ضلعې لري نو د مربع د څلورو

واړو ضلعو مجموعه د هغې محيط بلل کيږي او همدارنګه د مثلث د

درې واړو ضلعو مجموعه د هغه د محيط څخه عبارت ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

۱- په لاندې مستطیل کې د دوو ضلعو اوږدوالی درکړل شوی دی، د دوو نورو ضلعو اوږدوالی اندازه کړئ او محیط یې په لاس راوړئ.

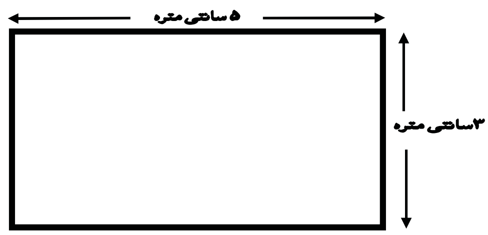

۲- که چیرې د یوې مربع هره ضلعه ۱۲ سانتي متره وي د نوموړې مربع محیط پیدا کړئ.

۳- که چیرې د یوه تولګي اوږدوالی ۸ متره او سور یې ۴ متره وي محیط یې پیدا کړئ.

۴- د یوې مربع محیط چې د هرې ضلعې اوږدوالی یې ۴ سانتي متره دی د هغه مستطیل له محیط سره یې پرتله کړئ چې اوږدوالی یې ۶ سانتي متره او سور یې ۲ سانتي متره وي؟

۵- که چیرې د یوه مستطیل شکلي بڼ اوږدوالی ۳۵۰ متره او سور یې ۲۳۰ متره وي څو متره اغزن سیم ته اړتیا ده تر څو د بڼ شا او خوا (چاپیر یال) وتړي.

۶- د هغه فرش محیط پیدا کړئ داسې یوه کوټه چې اوږدوالی یې ۴ متره او سور یې ۳ متره وي فرش کړئ او په کار یووړل شي؟

۷- د خط کش او خپل قایمې جوړې کړې زاویې په کارولو سره یوه مربع رسم کړئ چې د هرې ضلعې اوږدوالی یې ۵ سانتي متره وي.

کورنی دنده

د کاغذ له یوې پاڼې څخه یو مستطیل پرېکړئ چې اوږدوالي یې ۷ سانتي متره او سور یې ۳ سانتي متره وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸- په لاندې شکل کې څو مستطیلونه او څو مثلثونه دي د هرې ضلعې اوږدوالی اندازه کړئ محیطونه یې معلوم کړئ.

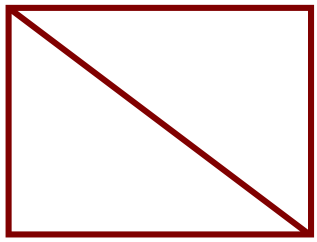

۹- په لاندې شکل کې د (ز) او (ح) ټکی او همدارنګه د (هـ) او (و) ټکی یو له بل سره ونښلوئ.

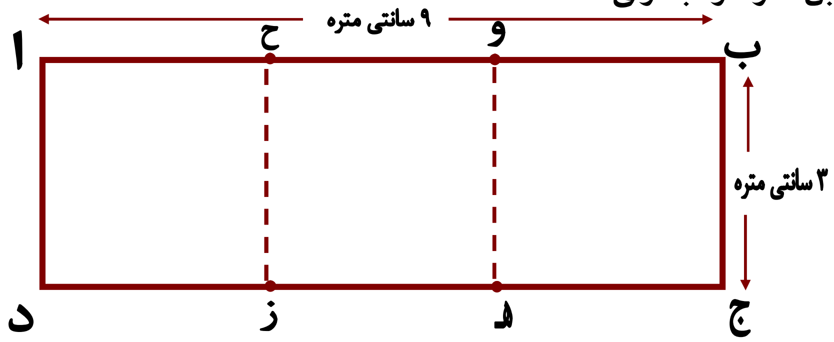

الف: څو مستطیلونه او څو مربع ګانې لیدلای شئ؟

ب : د هرې یوې مربع محیط معلوم کړئ؟

ج : د هر یوه مستطیل محیط معلوم کړئ.

کورنۍ دنده

که چیرې د یوه مثلث اضلاع وې په ترتیب سره ۳،۷ او ۵ سانتي متره وي محیط یې پیدا کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسم فصل

د کتلې، وخت او مايعاتو اندازه کول

دري ديرشم لوست: د کتلې د اندازه کولو واحد (کيلوگرام)

هدف: زده کوونکي د کتلې د اندازه کولو بين المللی واحد وپيژني او په ورځني ژوند کې ورڅخه کار واخستلی شي.

د تلې شکل ته چې د هغې په پلو کې مڼې او د کيلوگرام وزنونه ايښودل شوي دي پاملرنه وکړئ.

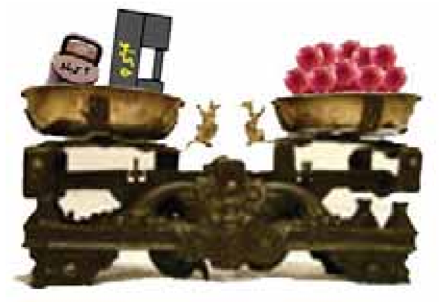

کيلوگرام: د دې له پاره چې د کتله لرونکو شيانو د پلورلو او رانيولو تاکل په ځير سره وشي. له هغو وزنونو څخه کار اخيستل کيږي. چې د تولو د پاره پيژندل شوي دي. چې د ډېر نامتو وزن ۱ کيلو گرام دی. چې په مخامخ شکلونو کې يې بڼه ليدلی شئ.

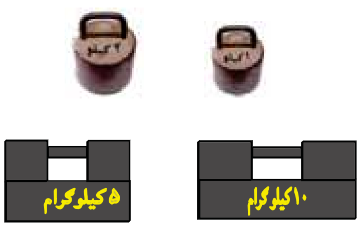

د ۱ کيلو گرام څخه لوی وزنونه يعنې ۲ کيلوگرامه، ۵ کيلوگرامه، ۱۰ کيلوگرامه او ۲۰ کيلوگرامه دي هم د کار اخېستلو وړ دي او کار ورڅخه اخلي. د ډېرو کوچنيو شيانو داندازه کولو د پاره د کوچنيو وزنونو څخه چې هغه هم پيژندل شوي دي کار اخېستل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاندې شکلونو ته پاملرنه وکړئ. ډېر درانه او ډېر سپك وزنونه په ترتيب سره په خپلو کتابچو کې وليکئ.

زده کوونکي: ښاغلی ښوونکی! گرام څه شی دی؟

ښوونکی: ۱ گرام په تقريبي ډول د ۱۰ عدسو (نسکو) په اندازه دی.

زده کوونکی: ښاغلی ښوونکی! نو ۱ کيلو گرام څو گرامه دی؟

ښوونکی: گرانو زده‌کوونکو! بايد پوه شئ چې ۱ کيلو گرام مساوي له ۱۰۰۰ گرامه سره کيږي.

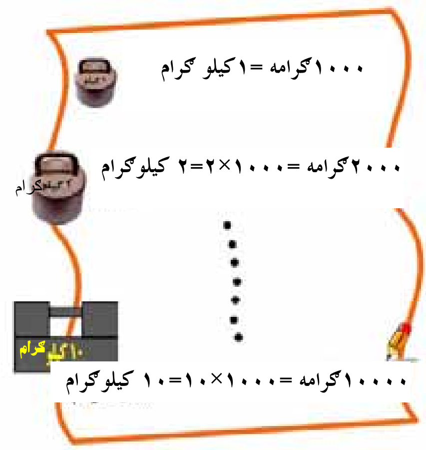

د گروپونو هر يو زده کوونکی دې د پورتنيو وزنونو په ډول، دوه، دوه وزنونه د ختو څخه جوړ او سباته دې ټولگي ته راوړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشق او تمرین

۱- که چېري د ۱ کیلو ګرام وزن ونه لرئ څرنګه کولی شئ د نورو وزنونو په کارولو سره یو کیلو ګرام منې اندازه کړئ؟

۲- د >، = او < نښو څخه کار واخلئ تش ځایونه په مناسبو نښو سره ډك کړئ؟

۵ کیلو ګرامه		۵۰۰۰ ګرامه
۵۰۰۰ ګرامه		۱۰۰ ګرامه+ ۲۰۰ ګرامه+۴۰۰ ګرامه
یو ۵۰ ګرامه او دري ۲۰ ګرامه		۱۰۰ ګرامه
۵۰۰ ګرامه		نیم کیلو ګرام
۵۰۰ ګرامه		دوه ، ۲۰۰ ګرامه ، یوه ۵۰ ګرامه او دري ۱۰ ګرامه
۷ کیلو ګرامه کچالو		۷۰۰۰ ګرامه یوه بوجۍ پنبه

۳- یو هټۍ وال د تلي په یوه پله کې د ۵ کیلو ګرامو یو وزن او په بله کې یې یوه دانه هندوانه کېښودله ویې لیدل چې هندوانه سپکه ده. نو کله چې د تلي په بله پله کې یې د ۱ کیلو ګرام وزن کېښود تلي د تعادل حالت ونیو وواياست چې د هندوانې درونوالی څومره دی؟

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د قوطیانو د نارنج، کدو له پلو، یا نورو شیانو څخه تله جوړه کړي او تولګي ته دې راوړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زده کوونکی: ښاغلی ښوونکی! ډېر درانده شیان د څه شي په واسطه اندازه کوي؟

ښوونکی: ګرانو زده‌کوونکو ډېر زیات درانده شیان لکه بار لرونکي موټرونه او نور د ټن په واسطه اندازه کوي.

زده کوونکی: ښاغلی ښوونکی! ټن څه شی دی؟

ښوونکی: یو کیلو ګرام مو وپېژنده باید پوه شئ چې ۱۰۰۰ کیلو ګرامه یو ټن کیږي.

۱۰۰۰ کیلو ګرامه = ۱ ټُن

۲۰۰۰ کیلو ګرامه = ۱۰۰۰×۲ = ۲ ټُن

کورنی دنده

که چیرې یو موټر د بار سره ۱۲۰ ټن وزن ولري او د موټر وزن ۲۰ ټنه وي د موټر د بار وزن پیدا کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ساعت (ګړۍ) پېژند نه

هدف: ۱- زده کوونکی د ګړۍ له مودل څخه د ګړیو د پیژندلو له پاره کار واخلي.
۲- زده کوونکي ساعت (ګړۍ) د وخت د واحد په توګه وپیژني، زده کوونکي د ګړۍ او دقیقه ښودونکي ترمنځ په اړیکوباندې پوه شي.

د ساعت لوستل:

ګرانو زده‌کوونکو! که چیرې کوم وخت موساعت لیدلی وي د ساعت مخ یا ابره په ۱۲ مساوي برخو ویشل شوی ده چې ددوو پرله پسې رقمو نو ترمنځ اړوندواټن یو ساعت را ښیي کله چې د ساعت ښوونکی عقربه ددووپرله پسې رقمونو ترمنځ واټن ووهي یو ساعت را ښیي، چې ددې وخت په اوږدوالي کې د دقیقې ښودونکې عقربه دساعت د ابرې بشپړه دوره وهي، دیوه ساعت دوخت او ږدوالي په ۶۰ مساوي برخو ویشلې ده چې هرې برخې ته دقیقه ویل کیږي او همدارنګه دهر دوو پرله پسې رقمونو ترمنځ واټن په پنځو مساوي برخو ویشل شوي ده چې هره برخه، یې یوه دقیقه را ښیي.

په ټولګي کې د زده کوونکو فعالیت

زده کوونکی دې لاندې پوښتنو ته ځواب ووایي.

د کارك یا کاغذ په یوې ټوټې باندې دګیلاس یا پیالې په مرسته یوه دایره رسم کړئ ددې دایرې محیط په ۱۲ مساوي برخو وویشئ هره برخه په مسلسله توګه د ارقامو په واسطه، له (۱) څخه تر (۱۲) پوري وښیاست دوه عقربې چې اوږدوالی یې یو له بله سره توپیرولري جوړې کړئ بیا دا عقربې ددایرې په مرکزکې د یوه سنجاق یا ستنې په واسطه ونښلوئ چې په حقیقت کې د یوه ساعت مودل مو بشپړکړی دی او د هغه په واسطه لاندې مختلف وختونه وښیاست.

۱-٦بجې، ۲- ٦ بجې او ۵ دقیقې، ۳- ۷ بجې او ۱۵ دقیقې ۴- ۴ بجې او ۳۰ دقیقې، ۵-۳بجې او ۴۵ دقیقې ٦-آیا ویلای شئ چې ستاسو ښوونځی په څو بجو پیل کیږي ۷- آیا ویلای شئ که چیرې د ساعت ښودونکی عقربه یوه بشپړه دوره ووهي څو ساعته تیر شوي دي؟

څلور دېرشم لوست: ساعت (ګړۍ) پېژند نه

هدف: زده کوونکي ګړۍ وپېژني، د ګړۍ ښودونکي، دقيقه ښودونکي او ثانيه ښودونکي په موقعيت سره وخت تشخيص او ولوستلای شي.

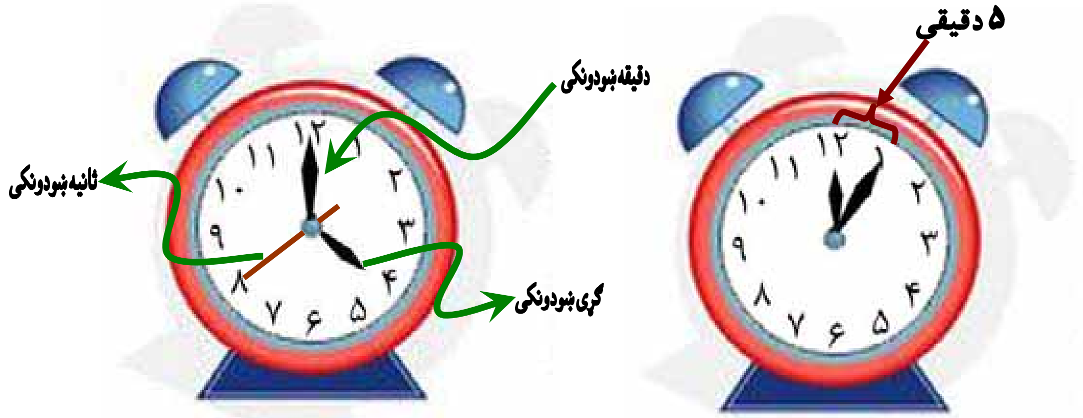

د ساعت په يوه مخ باندې چې په عمومي توګه دايره وي شکل لري ۱۲ عددونه په معلومو ځايونو کې وينئ، د هرو دوارو عددونو په منځ کې ۵ واړه خطونه يا نقطې دي کوم وخت چې ثانيه ښودونکی له يوه عدد څخه پيل وکړي او يوه بشپړه دوره ووهي دقيقه ښودونکی له يوې نقطې څخه بلې نقطې ته رسيږي، ويل کيږي چې يوه دقيقه تيره شوې ده. که چيرې دقيقه ښودونکی له يوه عدد څخه په حرکت پيل وکړي د يوې بشپړې دورې وهلو وروسته يعني له ٦٠ نقطو يا خطونو څخه تير شي چې په حقيقت کې ٦٠ دقيقې يا يو ساعت تير شوی دی په دې صورت کې د ساعت ښودونکی عقربه له يوه عدد څخه بل عدد ته رسيږي نو په دې صورت کې ليکلی شو چې:

٦٠ دقيقې = ۱ ساعت

٦٠ ثانيې = ۱ دقيقه

د ساعت لوستل:

ب

الف

که چیرې د الف شکل ګړۍ ته پاملرنه وکړئ لیدل کیږي چې دقیقه ښودونکی د ۱۲ د عدد مخامخ او ګړۍ ښودونکی د ۴ د عدد په مقابل کې قرار لري داسې لوستل کیږي چې ګړۍ ۴ بجې دي. او یا داسې ۴:۰۰.

اوس که چیرې دقیقه ښودونکی له ۱۲ څخه حرکت وکړي لکه د (ب) شکل د ۳ د عدد په مقابل کې قرار ونیسي د ګړۍ ښودونکی ځای هم د ۴ رقم څخه بدلون کوي په دې حالت کې ګړۍ داسې لوستل کیږي له څلورو څخه پنځلس دقیقې تیرې دي یا ۴:۱۵ یا پنځلس د پاسه ۴ بجې دي.

پوښتنې:

۱. لاندې شکلونو ته ځیر شئ، وختونه لکه د ښې خوا د ساعت وختونه په دوو طریقو سره په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

۳:۴۵

۱۵ پاتې ۴ ته

او یا ۱۵ کم ۴ بجې دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲. مخامخ شکل په خپلو کتابچو کې رسم کړئ.

رسم ته ځير شئ لکه د ۵، ۱۰، او ۱۵ عددونه د ګړۍ د دايرې څخه د باندې د نورو عددونو مخې ته په ترتيب سره د ۵،۵ په زياتولو د هغه مناسب عدد وليکئ په پای کې وواياست چې د ۱۲ په عدد باندې کوم عدد ليکل کيږي، ليکل شوی عدد څه شئ ښيي؟

کورنۍ دنده

لاندې هر يو ساعت په خپلو کتابچو کې رسم کړئ او وواياست هره يوه يې کوم وخت ښيي، ساعتونه په پام کې ونيسئ د هر ساعت وخت په خپلو کتابچو کې وليکئ.

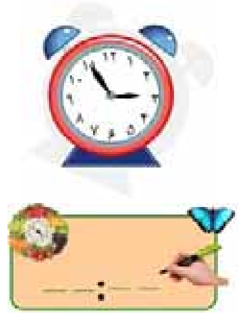

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه دېرشم لوست: د ساعت په واسطه د وخت ټاکل

هدف: زده کوونکي وکړای شي د ساعت په واسطه خپل د کار وخت تنظیم او برابر کړي.

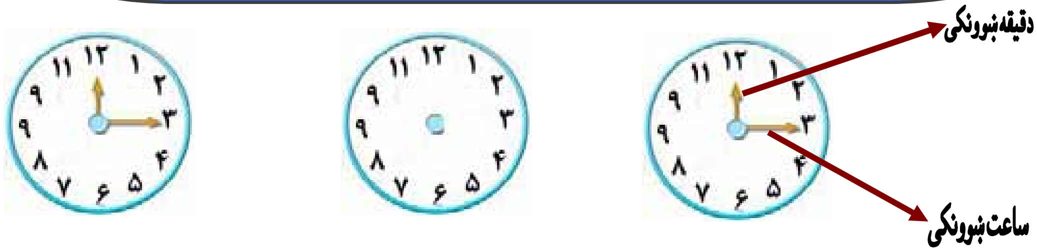

۱. پورتنی هر یو شکل کوم وخت راښیي؟

۲. یو له بله څه توپیر لري؟

۳. ساعت ښوونکی او دقیقه ښوونکی یو له بله څه توپیر لري؟

۴. د ساعت مخ په څو مساوي برخو ویشل شوی دی؟

۵. که چیرې د ساعت ښوونکي عقربه د ۳ د عدد مخامخ او دقیقه ښوونکی عقربه د ۲ د عدد مخامخ وي. کوم وخت راښیي؟

۶. په ساعت کې د ۲ او ۳ دوو عددو تر منځ څو دقیقې دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاندې ساعتونه د نمونې په توګه درکړل شوي دي هغو ته ځير شئ.
د هغو د هر يوه تر لاندې تش ځای شته. اړوند وخت يې په خپلو کتابچو کې وليکئ.

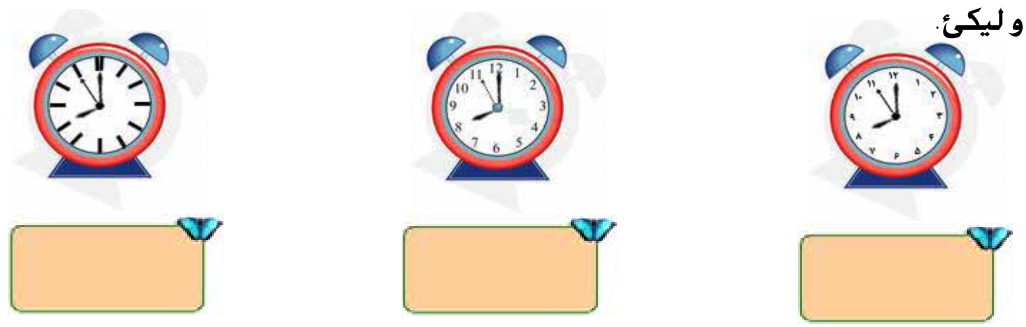

د پورته ساعتونو رسمونو ته پاملرنه وکړئ او ځوابونه يې وواياست.

الف: درې واړه ساعتونه يو له بله څه توپير لري؟

ب: که چيرې دقيقه ښودونکی د ۱۲ له عدد څخه د ۲ عددته ورسيږي نوموړي ساعتونه کوم وخت ښيي؟

ج: که چيرې دقيقه ښودونکی له ۱۲ څخه حرکت وکړي او د ٦ عدد ته ورسيږي په پورتنيو شکلونو کې ساعتونه څو بجې راښيي.

د: که چيرې دقيقه ښودونکی د ۱۲ له عدد څخه حرکت وکړي او يوه بشپړه دوره ووهي او بيا د ۱۲ عدد ته را ورسيږي هر يو ساعت کوم وخت راښيي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

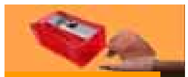

پوښتنې:

لاندې عبارتونه بشپړ کړئ د ساعتونو عقربې په خپلو کتاپچو کې رسم کړئ.

۱. زه له خوبه په............................. بجو وینښېږم.

۲. زموږ ښوونځی په........................ بجو پیل کیږي.

۳. زه د غرمې ډوډۍ په...................... بجو خورم.

۴. زه په........................بجو کورنۍ دنده سرته رسوم.

۵. زه په........................ بجو له ښوونځي څخه رخصت کیږم.

زده کوونکي دې د یوه ساعت مودل له کاغذ څخه قیچي کړي او د مازیګر د لمانځه وخت دې په هغه کې وښيي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږ دیرشم لوست: اونۍ ، میاشتې او کال

هدف: زده کوونکي وکړای شي، اونۍ، میاشت او کال وپېژني.

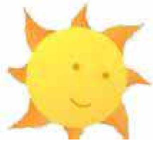

۲۴ ساعته	=	یوه شپه او ورځ
۷ شپې او ورځې	=	یوه اونۍ
۴ (اونۍ)	=	یوه میاشت
۳۰ ورځې	=	یوه میاشت
۱۲ میاشتې	=	یو کال
۳٦۵ ورځې	=	یو کال
۴ فصله	=	یو کال

لاندې تش ځایونه د حل شوي مثال په توګه په مناسبو عددونو سره ډک کړئ!

مثال:

یوه میاشت __۳۰__ ورځې ده.

یو کال ______ ورځې دی.

یوه اونۍ ______ ورځې ده.

یوه میاشت ______ اونۍ ده.

یو کال ______ میاشتې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوه دیرشم لوست: د جنتري پیژندنه

هدف: زده کوونکي جنتري وپیژني او د هغې څخه کار واخستلی شي.

حمل - وری ۱۳۸۵ — March April 2006 — صفر المظفر ربیع الاول ۱۴۲۷

جمعه fri	پنجشنبه thu	چهارشنبه wed	سه شنبه tue	دوشنبه mon	یکشنبه sun	شنبه sat
۴ (24)	۳ (23)	۲ (22)	۱ (21)			
۱۱ (31)	۱۰ (30)	۹ (29)	۸ (28)	۷ (27)	۶ (26)	۵ (25)
۱۸ (7)	۱۷ (6)	۱۶ (5)	۱۵ (4)	۱۴ (3)	۱۳ (2)	۱۲ (April 1)
۲۵ (14)	۲۴ (13)	۲۳ (12)	۲۲ (11)	۲۱ (10)	۲۰ (9)	۱۹ (8)
	۳۱ (20)	۳۰ (19)	۲۹ (18)	۲۸ (17)	۲۷ (16)	۲۶ (15)

ثور - غویی ۱۳۸۵ — April May 2006 — ربیع الاول ربیع الآخر ۱۴۲۷

جمعه fri	پنجشنبه thu	چهارشنبه wed	سه شنبه tue	دوشنبه mon	یکشنبه sun	شنبه sat
۱ (21)					۳۱ (21)	۳۰ (20)
۸ (28)	۷ (27)	۶ (26)	۵ (25)	۴ (24)	۳ (23)	۲ (22)
۱۵ (5)	۱۴ (4)	۱۳ (3)	۱۲ (2)	۱۱ (May 1)	۱۰ (30)	۹ (29)
۲۲ (12)	۲۱ (11)	۲۰ (10)	۱۹ (9)	۱۸ (8)	۱۷ (7)	۱۶ (6)
۲۹ (19)	۲۸ (18)	۲۷ (17)	۲۶ (16)	۲۵ (15)	۲۴ (14)	۲۳ (13)

جوزا - غبرکولی ۱۳۸۵ — May June 2006 — ربیع الآخر جمادی الاول ۱۴۲۷

جمعه fri	پنجشنبه thu	چهارشنبه wed	سه شنبه tue	دوشنبه mon	یکشنبه sun	شنبه sat
۵ (26)	۴ (25)	۳ (24)	۲ (23)	۱ (22)		
۱۲ (2)	۱۱ (June 1)	۱۰ (31)	۹ (30)	۸ (29)	۷ (28)	۶ (27)
۱۹ (9)	۱۸ (8)	۱۷ (7)	۱۶ (6)	۱۵ (5)	۱۴ (4)	۱۳ (3)
۲۶ (16)	۲۵ (15)	۲۴ (14)	۲۳ (13)	۲۲ (12)	۲۱ (11)	۲۰ (10)
		۳۱ (21)	۳۰ (20)	۲۹ (19)	۲۸ (18)	۲۷ (17)

سرطان - چنگاښ ۱۳۸۵ — June July 2006 — جمادی الاول جمادی الآخر ۱۴۲۷

جمعه fri	پنجشنبه thu	چهارشنبه wed	سه شنبه tue	دوشنبه mon	یکشنبه sun	شنبه sat
۲ (23)	۱ (22)					۳۱ (22)
۹ (30)	۸ (29)	۷ (28)	۶ (27)	۵ (26)	۴ (25)	۳ (24)
۱۶ (7)	۱۵ (6)	۱۴ (5)	۱۳ (4)	۱۲ (3)	۱۱ (2)	۱۰ (July 1)
۲۳ (14)	۲۲ (13)	۲۱ (12)	۲۰ (11)	۱۹ (10)	۱۸ (9)	۱۷ (8)
۳۰ (21)	۲۹ (20)	۲۸ (19)	۲۷ (18)	۲۶ (17)	۲۵ (16)	۲۴ (15)

اسد - زمری ۱۳۸۵ — July August 2006 — جمادی الآخر رجب المرجب ۱۴۲۷

جمعه fri	پنجشنبه thu	چهارشنبه wed	سه شنبه tue	دوشنبه mon	یکشنبه sun	شنبه sat
۶ (28)	۵ (27)	۴ (26)	۳ (25)	۲ (24)	۱ (23)	
۱۳ (4)	۱۲ (3)	۱۱ (2)	۱۰ (August 1)	۹ (31)	۸ (30)	۷ (29)
۲۰ (11)	۱۹ (10)	۱۸ (9)	۱۷ (8)	۱۶ (7)	۱۵ (6)	۱۴ (5)
۲۷ (18)	۲۶ (17)	۲۵ (16)	۲۴ (15)	۲۳ (14)	۲۲ (13)	۲۱ (12)
			۳۱ (22)	۳۰ (21)	۲۹ (20)	۲۸ (19)

سنبله - وږی ۱۳۸۵ — August September 2006 — رجب المرجب شعبان المعظم ۱۴۲۷

جمعه fri	پنجشنبه thu	چهارشنبه wed	سه شنبه tue	دوشنبه mon	یکشنبه sun	شنبه sat
۳ (25)	۲ (24)	۱ (23)				
۱۰ (September 1)	۹ (31)	۸ (30)	۷ (29)	۶ (28)	۵ (27)	۴ (26)
۱۷ (8)	۱۶ (7)	۱۵ (6)	۱۴ (5)	۱۳ (4)	۱۲ (3)	۱۱ (2)
۲۴ (15)	۲۳ (14)	۲۲ (13)	۲۱ (12)	۲۰ (11)	۱۹ (10)	۱۸ (9)
۳۱ (22)	۳۰ (21)	۲۹ (20)	۲۸ (19)	۲۷ (18)	۲۶ (17)	۲۵ (16)

۱- د حمل میاشت پیدا کړئ. په حمل کې ۱۷ د حمل په کومه ورځ راځي؟

۲- د سرطان میاشت کومه ده؟ د سرطان ۱۱ نېټه په کومه ورځ راځي.

۳- نورې میاشتې هم په دغه ډول تر کار لاندې ونیسئ!

(c) ketabton.com: The Digital Library

میزان - تله ۱۳۸۵

September 2006 October — شعبان المعظم ۱۴۲۷ رمضان المبارک

جمعه fri	پنجشنبه thu	چهارشنبه wed	سه شنبه tue	دوشنبه mon	یکشنبه sun	شنبه sat
29 ۷ ۶	28 ۶ ۵	27 ۵ ۴	26 ۴ ۳	25 ۳ ۲	24 ۲ رمضان المبارک	23 ۱ ۲۹
6 ۱۴ ۱۳	5 ۱۳ ۱۲	4 ۱۲ ۱۱	3 ۱۱ ۱۰	2 ۱۰ ۹	October ۹ ۸	30 ۸ ۷
13 ۲۱ ۲۰	12 ۲۰ ۱۹	11 ۱۹ ۱۸	10 ۱۸ ۱۷	9 ۱۷ ۱۶	8 ۱۶ ۱۵	7 ۱۵ ۱۴
20 ۲۸ ۲۷	19 ۲۷ ۲۶	18 ۲۶ ۲۵	17 ۲۵ ۲۴	16 ۲۴ ۲۳	15 ۲۳ ۲۲	14 ۲۲ ۲۱
					22 ۳۰ ۲۹	21 ۲۹ ۲۸

عقرب - لرم ۱۳۸۵

October 2006 November — رمضان المبارک ۱۴۲۷ شوال المکرم

جمعه fri	پنجشنبه thu	چهارشنبه wed	سه شنبه tue	دوشنبه mon	یکشنبه sun	شنبه sat
27 ۵ ۴	26 ۴ ۳	25 ۳ ۲	24 ۲ شوال المکرم	23 ۱ ۳۰		
3 ۱۲ ۱۱	2 ۱۱ ۱۰	November ۱۰ ۹	31 ۹ ۸	30 ۸ ۷	29 ۷ ۶	28 ۶ ۵
10 ۱۹ ۱۸	9 ۱۸ ۱۷	8 ۱۷ ۱۶	7 ۱۶ ۱۵	6 ۱۵ ۱۴	5 ۱۴ ۱۳	4 ۱۳ ۱۲
17 ۲۶ ۲۵	16 ۲۵ ۲۴	15 ۲۴ ۲۳	14 ۲۳ ۲۲	13 ۲۲ ۲۱	12 ۲۱ ۲۰	11 ۲۰ ۱۹
			21 ۳۰ ۲۹	20 ۲۹ ۲۸	19 ۲۸ ۲۷	18 ۲۷ ۲۶

قوس - لیندی ۱۳۸۵

November 2006 December — ذیقعده الحرام ۱۴۲۷

جمعه fri	پنجشنبه thu	چهارشنبه wed	سه شنبه tue	دوشنبه mon	یکشنبه sun	شنبه sat
24 ۳ ۳	23 ۲ ۲	22 ۱ ذیقعده الحرام				
December ۱۰ ۱۰	30 ۹ ۹	29 ۸ ۸	28 ۷ ۷	27 ۶ ۶	26 ۵ ۵	25 ۴ ۴
8 ۱۷ ۱۷	7 ۱۶ ۱۶	6 ۱۵ ۱۵	5 ۱۴ ۱۴	4 ۱۳ ۱۳	3 ۱۲ ۱۲	2 ۱۱ ۱۱
15 ۲۴ ۲۴	14 ۲۳ ۲۳	13 ۲۲ ۲۲	12 ۲۱ ۲۱	11 ۲۰ ۲۰	10 ۱۹ ۱۹	9 ۱۸ ۱۸
	21 ۳۰ ۳۰	20 ۲۹ ۲۹	19 ۲۸ ۲۸	18 ۲۷ ۲۷	17 ۲۶ ۲۶	16 ۲۵ ۲۵

جدی - مرغومی ۱۳۸۵

December 2006 January 2007 — ذیحجه الحرام ۱۴۲۷ محرم الحرام ۱۴۲۸

جمعه fri	پنجشنبه thu	چهارشنبه wed	سه شنبه tue	دوشنبه mon	یکشنبه sun	شنبه sat
22 ۱ ذیحجه الحرام						20 ۳۰ محرم الحرام
29 ۸ ۸	28 ۷ ۷	27 ۶ ۶	26 ۵ ۵	25 ۴ ۴	24 ۳ ۳	23 ۲ ۲
5 ۱۵ ۱۵	4 ۱۴ ۱۴	3 ۱۳ ۱۳	2 ۱۲ ۱۲	January ۱۱ ۱۱	31 ۱۰ ۱۰	30 ۹ ۹
12 ۲۲ ۲۲	11 ۲۱ ۲۱	10 ۲۰ ۲۰	9 ۱۹ ۱۹	8 ۱۸ ۱۸	7 ۱۷ ۱۷	6 ۱۶ ۱۶
19 ۲۹ ۲۹	18 ۲۸ ۲۸	17 ۲۷ ۲۷	16 ۲۶ ۲۶	15 ۲۵ ۲۵	14 ۲۴ ۲۴	13 ۲۳ ۲۳

دلو - سلواغه ۱۳۸۵

January 2007 February — محرم الحرام ۱۴۲۸ صفر المظفر

جمعه fri	پنجشنبه thu	چهارشنبه wed	سه شنبه tue	دوشنبه mon	یکشنبه sun	شنبه sat
26 ۶ ۷	25 ۵ ۶	24 ۴ ۵	23 ۳ ۴	22 ۲ ۳	21 ۱ ۲	
2 ۱۳ ۱۴	February ۱۲ ۱۳	31 ۱۱ ۱۲	30 ۱۰ ۱۱	29 ۹ ۱۰	28 ۸ ۹	27 ۷ ۸
9 ۲۰ ۲۱	8 ۱۹ ۲۰	7 ۱۸ ۱۹	6 ۱۷ ۱۸	5 ۱۶ ۱۷	4 ۱۵ ۱۶	3 ۱۴ ۱۵
16 ۲۷ ۲۸	15 ۲۶ ۲۷	14 ۲۵ ۲۶	13 ۲۴ ۲۵	12 ۲۳ ۲۴	11 ۲۲ ۲۳	10 ۲۱ ۲۲
				19 ۳۰ صفر المظفر	18 ۲۹ ۳۰	17 ۲۸ ۲۹

حوت - کب ۱۳۸۵

January 2007 February — محرم الحرام ۱۴۲۸ صفر المظفر

جمعه fri	پنجشنبه thu	چهارشنبه wed	سه شنبه tue	دوشنبه mon	یکشنبه sun	شنبه sat
23 ۴ ۵	22 ۳ ۴	21 ۲ ۳	20 ۱ ۲			
2 ۱۱ ۱۲	March ۱۰ ۱۱	28 ۹ ۱۰	27 ۸ ۹	26 ۷ ۸	25 ۶ ۷	24 ۵ ۶
9 ۱۸ ۱۹	8 ۱۷ ۱۸	7 ۱۶ ۱۷	6 ۱۵ ۱۶	5 ۱۴ ۱۵	4 ۱۳ ۱۴	3 ۱۲ ۱۳
16 ۲۵ ۲۶	15 ۲۴ ۲۵	14 ۲۳ ۲۴	13 ۲۲ ۲۳	12 ۲۱ ۲۲	11 ۲۰ ۲۱	10 ۱۹ ۲۰
			20 ۲۹ ربیع الاول	19 ۲۸ ۲۹	18 ۲۷ ۲۸	17 ۲۶ ۲۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

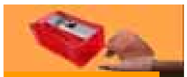

پوښتنې:

۱- د چنګاښ د میاشتې د ورځو تش ځایونه د جنتري له مخې ډك كړئ!

June July 2006		سرطان - چنګاښ ۱۳۸۵				جمادی الاول ۱۴۲۷ جمادی الاخر
جمعه fri	پنجشنبه thu	چهارشنبه wed	سه شنبه tue	دوشنبه mon	یکشنبه sun	شنبه sat
23 ۲ ۲۶	22 ۱ ۲۵					22 ۳۱ ۲۵
30 ۹ ۳	29 ۸ ۲	28 ۷	27 ۶ ۳۰		25 ۴ ۲۸	24 ۳ ۲۷
7 ۱۶ ۱۰	6 ۱۵ ۹			3 ۱۲ ۶	2 ۱۱ ۵	July ۱۰ ۴
14 ۲۳ ۱۷	13 ۲۲ ۱۶		11 ۲۰ ۱۴	10 ۱۹ ۱۳		
		19 ۲۸ ۲۲	18 ۲۷ ۲۱			15 ۲۴ ۱۸

۲- د جنتري له مخې د كال كومې مياشتې ۳۱ ورځې دي؟

....

۳- د كال كومې مياشتې ۳۰ ورځې دي؟

....

۴- د كال كومې مياشتې ۲۹ ورځې دي؟

....

۵- سږ كال د زمري د مياشتې ۲۸ نېټه د اونۍ له كومې ورځې سره سمون لري؟

....

(c) ketabton.com: The Digital Library

د زمري د میاشتې د چهارشنبې په ورځ کوم کوم تاریخونه دي؟

٦. زه د .... کال د.......... په میاشت کې ښوونځي ته شامل شوی یم.

٧. زه په.......... کال کې له دویم ټولګي څخه دریم ټولګي ته بریالی شوی یم.

٨. د اونۍ ورځې د جنتري له مخې ولیکئ!

٩. د کال د میاشتو نومونه په ترتیب سره د جنترۍ له مخې په خپلو کتابچو کې ولیکئ!

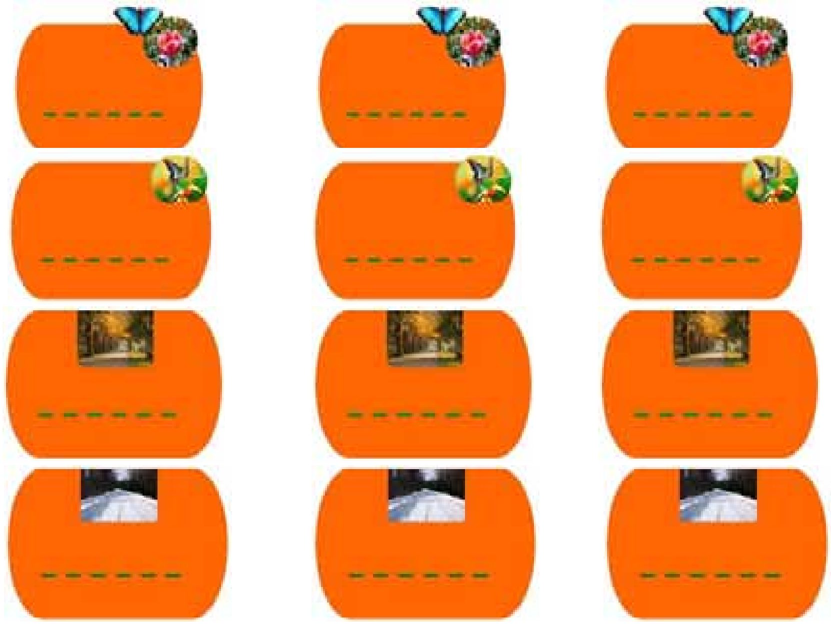

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې هر یو د پلار او مور په مرسته د خپلو زیږیدلو، کال، میاشت او ورځ په خپلو کتابچو کې ولیکي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اته دېرشم لوست: د ليتر پېژندنه

هدف: زده کوونکي پوه شي په ورځنی ژوند کې مايعات په ليتر باندې اندازه کيږي.

پوښتنې:

۱. څوك پوهيږي چې تېل د څه شي په واسطه اندازه کيږي؟
۲. شيدې د څه شي په واسطه اندازه کيږي؟
۳. اوبه د څه شي په واسطه اندازه کوي.

ګرانو زده‌کوونکو! که چيرې ځير شوي ياست د تيلو په ګيلنو، په مايع دواګانو د اوبو په بوشکو او په مايع غوړيو باندې د ليتر کلمه ليکل شوې وي.

نو بايد پوه شئ چې مايعات د ليتر په واسطه اندازه کيږي. که چيرې ۴ معمولي ګيلاس اوبه په يوه لوښي او يا يوه جك کې واچوو نو تقريباً يو ليتر اوبه کيږي.

تاسو کولای شئ چې دغه ۴ معمولي ګيلاسو اوبو مقدار، د يوه ليتر په توګه ومنئ. د تيلو، شيدو، مايع غوړيو او اوبو په رانيولو او پلورلو کې د ليتر څخه کار واخلئ دېرو تيل پلورونکي سر خلاصی بوتل او يا ګيلن په نښه کوي په پلورلو او رانيولو کې له هغو څخه د مايعاتو د واحد په توګه کار اخلي.

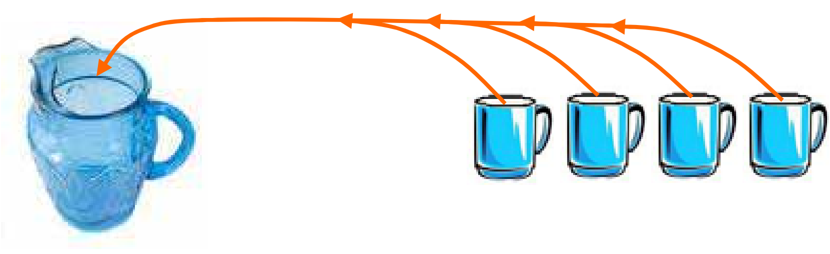

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

۱- څو ګیلاسه اوبه یو لیتر کیږي؟

۲- ۲ ګیلاسه اوبه څو لیتره کیږي؟

۳- که چیرې د یوه لیتر تیلو بیه ۲۵ افغانۍ وي د ۵ لیترو تیلو بیه چې یو ګیلن کیږي څو افغانۍ کیږي؟

۴- که چیرې د دوو ګیلاسونو شیدو بیه ۲۰ افغانۍ وي یو لیتر څو افغانۍ کیږي؟

۵- دوه لیتره څو ګیلاسه اوبه کیږي؟

۶- د (أ، آر، اِس) په پاکټونو باندې لیکل شوي دي چې په یوه لیتر اوبو کې حل او کار ور څخه واخلئ که چیرې د لیتر اندازه ونه لرئ د ګیلاسونو په واسطه څرنګه لیتر اندازه کوئ؟

۷- د =، < او > نښو څخه په کار اخیستنې د لاندې لوښو ظرفیت پرتله کړئ!

الف

ب

ت

ث

ب ☐ الف　　الف ☐ ت　　ب ☐ ت　　ب ☐ ث

کورنۍ دنده

زده کوونکي دې د (أ، آر، اس) د پاکټونو د حل کولو له پاره د یوه لیتر اندازه کول د ګیلاسونو په واسطه خپلو کورنیو ته وښیي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهه دېرشم لوست: د يوه رقمي عددونو ضرب کول په څو رقمي عددونو کې

هدف: زده کوونکي وکړای شي يو رقمي عددونه په څو رقمي عددونو کې ضرب کړي.

ګرانو زده‌کوونکو! تاسو مخکې ديوه رقمي عددونو ضرب کول په دوه رقمي عددونو کې زده کړي دي.

اوس غواړو چې د ۲۱۴ درې رقمي عدد د ٦ په عدد کې ضرب کړو.

لومړی:

د ٦ عدد د ۲۱۴ د عدد د يويزو په رقم کې چې ۴ دی ضربوو.

(٦ × ۴=۲۴)

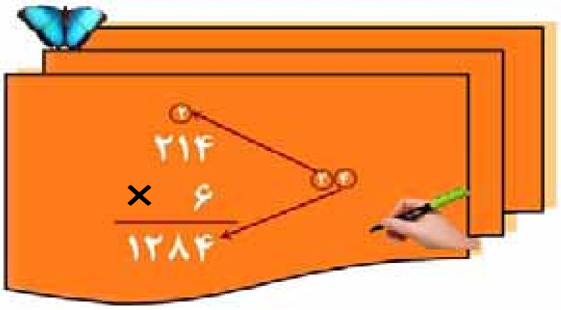

د ۲۴ د عدد د يويزو رقم هم چې ۴ دی د ضرب د حاصل د يويزو په مرتبه کې ليکو او د ۲۴ د لسيزو رقم چې ۲ دی د ۲۱۴ د عدد د لسيزو د مرتبې پورته ليکو.

دويم:

د ٦ عدد د ۲۱۴ د عدد د لسيزو په رقم کې چې (۱) دی ضرب کوواو د ۲ رقم سره چې حاصل نيول شوی دی جمع کوو.

۸=۲+(۱ × ٦)

چې د ۸ عدد حاصل کيږي او د ضرب د حاصل د لسيزو په مرتبه کې يې ليکو.

دريم:

د ٦ عدد د ۲۱۴ د عدد په سليزوکې چې ۲ دی ضرب کوو ۱۲=(۲ × ٦) کيږي د ۱۲ د عدد د ۲ رقم د ضرب د حاصل د سليزو په مرتبه کې او د (۱) رقم يې د زريزو په مرتبه کې ليکو او د ۱۲۸۴ عدد په لاس راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- د ۱۱۲ عدد د ۹ په عدد کې ضرب کړئ!

۲- د ۴۰۸ عدد د ۷ په عدد کې ضرب کړئ!

۳- د ۳۰۰ عدد د ۸ په عدد کې ضرب کړئ!

۴- لاندې پوښتنې حل کړئ!

۶۵۴	۷۴۵	۳۴۱
× ۷	× ۶	× ۵
☐	☐	☐

۵- د لاندې مثال نه په کار اخستنې سره لاندې پوښتنې حل کړئ.

مثال :

$$\begin{array}{r} ①⑤⑥ \\ ۳۸۷۲ \\ \times \quad ۸ \\ \hline ۳۰۹۷۶ \end{array}$$

۹۶۰۴	۶۰۰۲	۱۲۸۴
× ۷	× ۸	× ۵
☐	☐	☐

۶ - لاندې پوښتنې حل کړئ!

۷۳۲	۵۱۴	۱۱۷۸	۷۰۴۳
× ۶	× ۷	× ۵	× ۸
☐	☐	☐	☐

کورنۍ دنده

لاندې پوښتنې حل کړئ!

۱۷۴	۶۰۰۲	۹۰۴۴
× ۴	× ۹	× ۸
☐	☐	☐

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلوېښتم لوست: د دوو رقمي عددونو ضرب کول په دوو رقمي عددونو کې

هدف: زده کوونکي وکړای شي دوه رقمي عددونه په دوه رقمي عددونو کې ضرب کړي.

مثال: غواړو د ۲۳ عدد د ۱٦ په عدد کې ضرب کړو.

لومړی:

د ۱٦ د عدد دیویزو مرتبه چې د ٦ عدد دی د یوه رقمي او دوه رقمي عددونو د ضرب په ډول سره ضربوو چې د ضرب حاصل یې ۱۳۸ کیږي.

```
   ۲۳
×  ۱٦
-----
  ۱۳۸
```

دویم:

د ۱٦ د عدد لسیز مرتبه چې د ۱ عدد دی د ۲۳ په عدد کې ضرب کوو چې په حقیقت کې د ۱۰ ضرب کول په ۲۳ کې دی چې د ضرب د حاصل د ۳ رقم یې د لسیزو د مرتبې لاندې او د ۲ رقم یې د سلیزو د مرتبې لاندې لیکو په پای کې د ۱۳۸،او ۲۳ د جمعي حاصل په لاس راوړو په نتیجه کې د ۳٦۸ عدد حاصل کیږي. چې د ۱ د ۱٦ او ۲۳ عددونو د ضرب حاصل دی.

```
   ۲۳
×  ۱٦
-----
  ۱۳۸
+ ۲۳
-----
  ۳٦۸
```

لاندې پوښتنې حل کړئ!

```
   ۲۵        ۱۹        ۱۵
×  ۱۱     ×  ۱۳     ×  ۲۱
-----     -----     -----
```

ددې له پاره چې صفر لرونکي عددونه په آسانۍ سره ضرب کړای شو لاندې مثال په نظر کې نيسو.

$۴۰ \times ۳۰ = ?$

لومړی حالت:

```
   ۴۰
×  ۳۰
------
   ۰۰
+ ۱۲۰
------
 ۱۲۰۰
```

دویم حالت:

$۴۰ \times ۳۰ = ?$

په دې حالت کې د عددونو صفرونه په نظر کې نه نيسو يوازې د ۳ او ۴ رقمونه يو له بل سره ضرب کوو يعني ($۱۲ = ۳ \times ۴$)

بیا د ضرب د دواړو اجزاو د صفرونو په شمېر صفرونه د ضرب د حاصل مخې ته ليکو يعني. $۴۰ \times ۳۰ = ۱۲۰۰$

کورنۍ دنده

لاندې پوښتنې د حل شوي مثال نه په کار اخستنې سره په خپلو کتابچو کې حل کړئ!

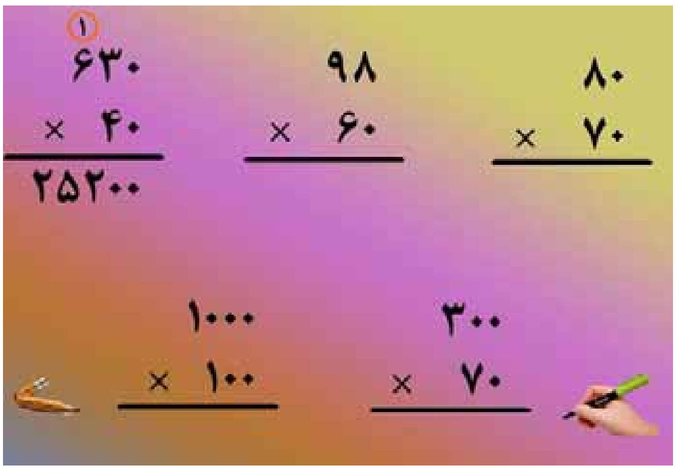

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشق او تمرين

۱. د لاندې عددونو د ضرب حاصل په لاس راوړئ!

الف: ۳۰ او ۴۰	ذ: ۱۰ او ۲۰۰
ب: ٦۱ او ۹۰	ر: ٦۳ او ۱۰۰
د: ٦۰ او ۳۰۰	ز: ۱۷۲ او ۸۰

۲. د ضرب د حاصل په کارولو سره لاندې تش ځايونه د حل شوي مثال په ډول د مناسبو صفرونو په شمير سره ډک کړئ.

مثال: ۴۲۰۰ = ۷×٦۰[۰]

ج: ۴۰۰۰ = [ ] ۸ × [ ] ۵

د: ۷۳۰۰ = ۷۳× [ ] ۱

هـ: ۲۰۰ = ۴×۵[ ]

الف: ۴۲۰۰ = ۷۰×٦[ ]

ب: ٦۵۰ = ٦۵×۱[ ]

کورنۍ دنده

څو دوه رقمي عددونه چې د هغو ښي خواته صفر وي وليکئ، بيا يې يو له بله سره ضرب کړئ او د ضرب حاصل يې لاس ته راوړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشق او تمرین

۳. لاندې پوښتنو ته په شفاهي توګه ځواب ووایاست.

۱۰×۰=?	۱×۷=?	۲×۵=?
۸۰×۰=?	۱×۲۲=?	۵۰×۲۰=?
۱۰×۵۰=?	۳۲×۱=?	۸۰×۴۰=?
۰×۱=?	۸۰×۱۰=?	۷۰×۴۰=?
۱۴۰×۰=?	۹۰×۲۰=?	۶۰×۸=?
۲۲×۲۰=?	۱۱×۱=?	۴۰×۹۰=?
۳۰×۰=?		
۲۰×۲۲۰=?		

۴. الف: د لاندې شکل له مخې د ضرب یوه پوښتنه ولیکئ او د ضرب عملیه په هغه باندې سرته ورسوئ.

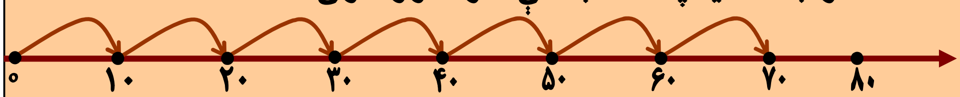

_____ × _____ = _____

ب: لاندې پوښتنه ضرب کړئ او په شکل کې وښیاست.

۳ × ۱۰ =?

کورنی دنده

۵. لاندې پوښتنې حل کړئ!

۳۱	۶۳	۷۸	۹۵	۸۰	۹۹
۲۲ ×	۳۵ ×	۵۲ ×	۲۷ ×	۴۰ ×	۹۹ ×

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو څلويښتم لوست: د دوو رقمي عددونو ضرب په درې رقمي عددونو کې

هدف: زده کوونکي وکړای شي دوه رقمي عددونه په درې رقمي عددونو کې ضرب کړي.

ګرانو زده‌کوونکو تاسو په تيرو لوستونو کې ديوه رقمي او دوه رقمي عددونو ضرب له دوه رقمي عددونو سره زده کړی او د هغه په طريقه باندې پوه شوي ياست اوس درې رقمي عددونه له دوه رقمي عددونو سره ضرب کوو.

مثال: غواړو چې د ۷٦۵ عدد د ۵۸ له عدد سره ضرب کړو.

لومړی د ۸۵ د عدد د يويزو رقم يعنې ۸ د ۷٦۵ په عدد کې ضرب کوو چې د ٦۱۲۰ عدد په لاس راځي بيا د ۵۸ د عدد، د لسيزو رقم يعنې ۵ د ۷٦۵ په عددکې ضرب کوو. چې د ۳۸۲۵ عدد حاصليږي. چې ددې عدد د يويزو رقم د ٦۱۲۰ د عدد د لسيزو تر مرتبې لاندې ليکو په پای کې دواړه لاس ته راغلي عددونه يوله بله سره جمع کوو چې د ۴۴۳۷۰ عدد لاس ته راځي.

```
   ۷٦۵
×   ۵۸
 ------
  ٦۱۲۰
+ ۳۸۲۵
 ------
 ۴۴۳۷۰
```

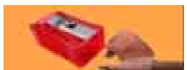

پوښتنې:

لاندې درکړل شوي عددونه يو له بله سره ضرب کړئ.

۹۰۰	۸۴۰	۲۰۸	۱۳٦	٦۰۱	۷۲۵	۹۱۰
۷۱ ×	٦۷ ×	۹٦ ×	۲۷ ×	۱۴ ×	۲۰ ×	٦۲ ×
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشق او تمرین

۱. لاندې درکړل شوي عددونه یو له بله سره ضرب کړئ.

۷٦۴	۱۷۳	۱۰۱	۹۰۰
× ۷۳	× ٦۴	× ۷۳	× ۱۰
۷۰۴	۱۰۲	۱۹۸	٦۸۷
× ٦۲	× ۴۴	× ۸۷	× ۹۸

۲. که چیرې د یوې نکلي چاینکې بیه ۱۵۷ افغانۍ وي د یوه درجن (۱۲ دانو) بیه به څو افغانۍ وي؟

۳. که چیرې د یوه صندوق منو بیه ۲۱۸ افغانۍ وي د ۹۰ صندوقونو بیه معلومه کړئ؟

۴. شریف د یوې ځغاستې په مسابقه کې ٦۰ متره لاره په یوه دقیقه کې وهي معلوم کړئ چې په یوه ساعت کې به څو متره لاره ووهي؟

۵. د یوې قطۍ ګوګړو بیه یوه افغانۍ ده.د یوه درجن (۱۲ قطیو) بیه څو افغانۍ کیږي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶. د يوه کيلو ګرام غوړيو بيه ۴۰ افغانۍ ده د ۱۲ کيلو ګرامو غوړيو بيه څو افغانۍ کيږي؟

۷. يو پلورونکی په يوه ورځ کې ۲۰۰ افغانۍ ګټه لري او په يوه ورځ کې ۱۹۰ افغانۍ خرڅ لري معلوم کړئ چې په يوه مياشت کې څو افغانۍ سپمولای شي؟

کورنۍ دنده

۱- که چيرې يوه کورنۍ په ورځ کې ۱۰۰ ګرامه بوره مصرف کړي معلوم کړئ چې په يوه مياشت کې به څو ګرامه بوره په مصرف ورسوي؟

۲- يو تن په يوه شپه او ورځ کې ۳۲ رکعته لمونځ کوي په يوه مياشت کې به څو رکعته لمونځ وکړي؟

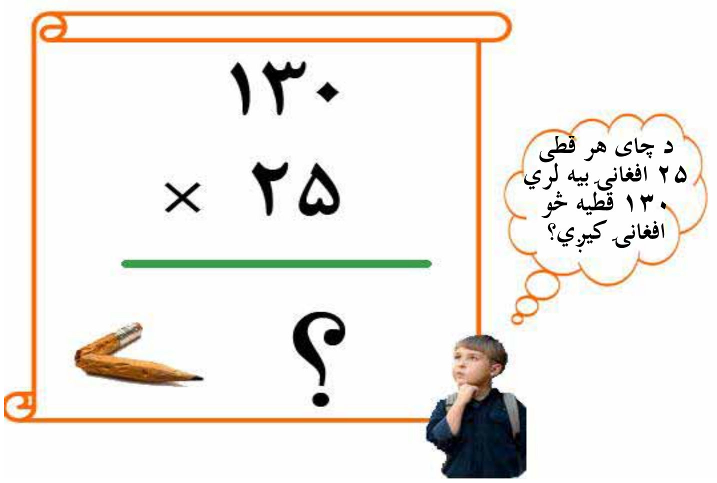

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوولسم فصل

دوه څلویښتم لوست: د ویش (تقسیم) د عملیې پېژندنه

هدف: زده کوونکي د تقسیم په مفهوم باندې پوه شي او وکولی شي د تقسیم د عملیې په واسطه خپلې ورځینې ستونزې حل کړي؟

د زده کوونکو فعالیت په ټولګي کې

- دري زده کوونکي دې د ټولګي مخې ته ودرېږي.
- ښاغلی ښوونکی دې ۱۲ دانې لوبیاوې، ورې ډبرې او یا د چاپېریال نور مواد په لاس کې ونیسي. په لومړي وار دې هر زده کوونکي ته یوه، یوه دانه لوبیا ورکړي.
- دویم وار دې له پاتې شوي ۹ دانو څخه یوه، یوه دانه هر زده کوونکي ته ورکړي. ۱۲−۳=۹
- دریم وار دې له ٦ پاتې شوو څخه یوه، یوه دانه هر زده کونکي ته ورکړي. ۹−۳=۶
- څلورم وار دې له ۳ پاتې شوو څخه یوه، یوه دانه هر زده کوونکي ته ورکړي. ۶−۳=۳

۳−۳=۰

په پای کې:

- هر زده کونکي ته څو دانې لوبیا وې یا نور مواد رسیدلي دي؟
- د ویش عملیه څو وارې سرته رسول شوې ده؟
- د څو وارې ۳ له ضرب کولو څخه د ۱۲ عدد لاس ته راځي.
- په ټولو حالاتوکې مو ولیدل چې د ۱۲ له عدد څخه ۳ څلور وارې تفریق شوی او یا ۳ څلور وارې د ۱۲ په عدد کې شامل دی د تفریق دا تکراري عملیه د تقسیم په توګه داسې لیکو:

۱۲÷۳=۴

باید پوه شو چې د ۱۲ عدد دمقسوم، د ۳ عدد مقسوم علیه او د ۴ عدد د تقسیم د حاصل یا خارج قسمت په نامه یادیږي.

پوښتنې:

۱. د درکړل شوي شکل له مخې د ویش ځواب ولیکئ.

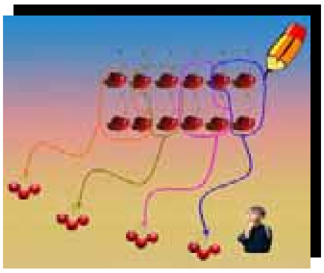

۱۲÷۴= ◯

۲. په تشو ځایونو کې مناسب عدد ونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ او په هغه کې مقسوم، مقسوم علیه او خارج قسمت وښیاست.

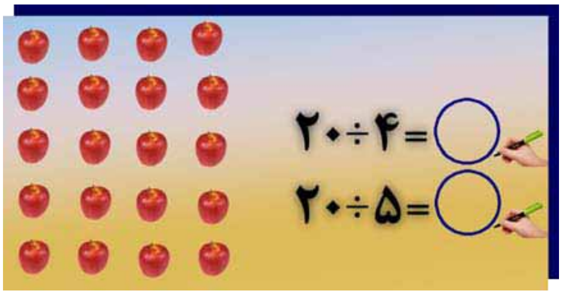

۳. پورته شکل او له حل شوي پوښتنې څخه په کار اخیستنې سره تش ځایونه به په مناسبو عددونو سره په خپلو کتابچو کې ډك کړئ.

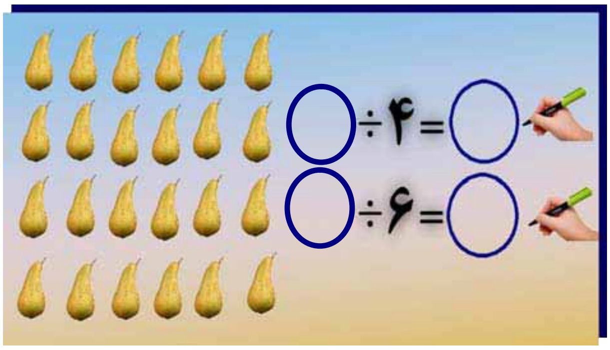

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشق او تمرین

۱. د ویش د حاصل یا (خارج قسمت) د پیدا کولو لـه پاره د حـل شـوي مثال په ډول د تفریق عمليه سرته ورسوئ او ځواب يې وليکئ.

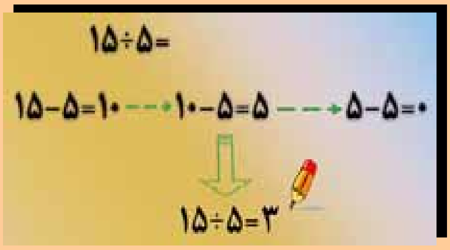

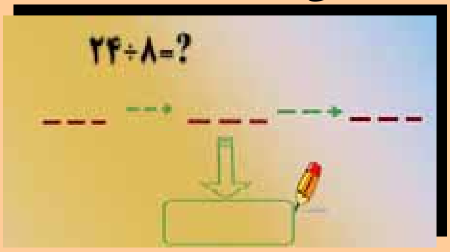

۲. د عددونو د خط په مرسته دحل شـوي مثال پـه ډول د تفریـق عـمليې سرته ورسوئ.

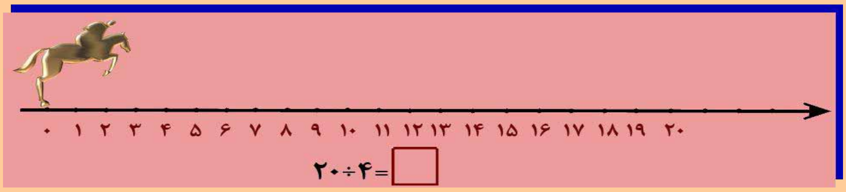

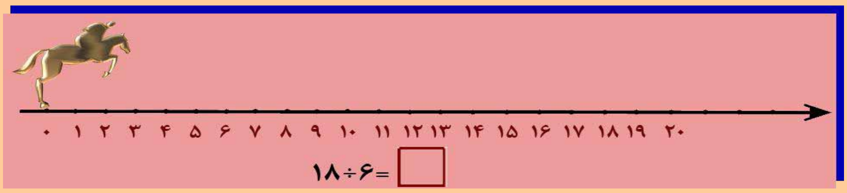

کورنی دنده

د عددونو د خط په مخ باندې د ?=۴÷۱٦ افادې د ویش حاصل په لاس راوړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

درې څلوېښتم لوست: د دوه رقمي عددونو ويشل په يوه رقمي عددونو باندې

هدف : زده کوونکي وکړای شي دوه رقمي عددونه په يوه عدد باندې وويشي.
د دوه رقمي عددونو د ويش طريقه په يوه رقمي عدد باندې يوه شي

لومړی مثال: غواړو د ۹۸ عدد په ۷ باندې وويشو ليدل کيږي چې د مقسوم د کيڼې خوا رقم يعنې ۹ د مقسوم عليه يعنې د ۷ څخه لوی دی او په هغه باندې ويشل کيږي. چې خارج قسمت يې (۱) دی، هغه په ۷ کې ضرب کوو او د ضرب حاصل يې تر ۹ لاندې ليکو او تفريق کوو يې چې د تفريق حاصل يې ۲ کيږي. بيا ۸ را کښته کووا و د تفريق د حاصل ښي خواته يې ليکو چې د ۲۸ عدد لاس ته راځي چې د ۲۸ عدد لاس ته راغي اوس د ۲۸ عدد په ۷ باندې ويشو د ژبني ضرب څخه په کار اخيستني سره پوهيږو چې.

$28 = 7 \times 4$

کيږي د ۴ عدد په خارج قسمت کې ليکو او په ۷ کې ضرب کوو او د ضرب حاصل د ۲۸ لاندې ليکو او تفريق کوو. په نتيجه کې ليدل کيږي چې د تفريق حاصل يې صفر او خارج قسمت يې د ۱۴ عدد په لاس راځي.

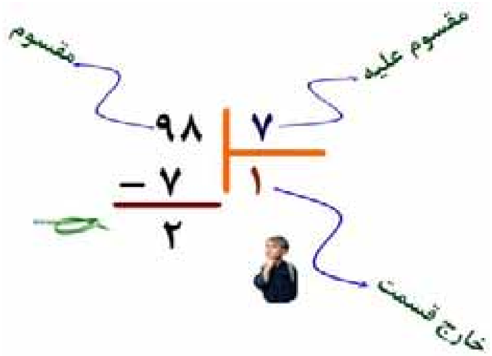

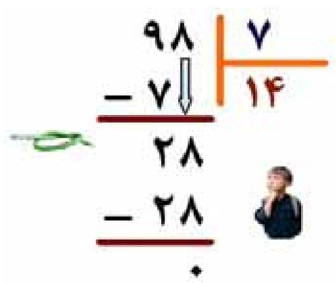

دوهم مثال: د ۸۲ عدد په ٦ باندې ویشو. که چیرې دویش د حاصل د پیدا کولو له پاره ژبني ضرب ته پاملرنه وکړو لیدل کیږي چې. ۴۸ = ٦ × ۸ نو لیکلی شو چې: ۸ = ٦ ÷ ۴۸

او یا

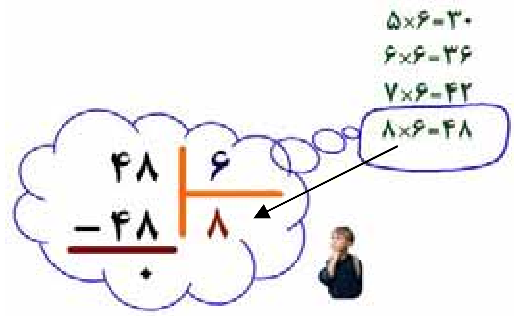

دریم مثال: د لاندې پوښتنې د حل طریقې ته پاملرنه وکړئ.

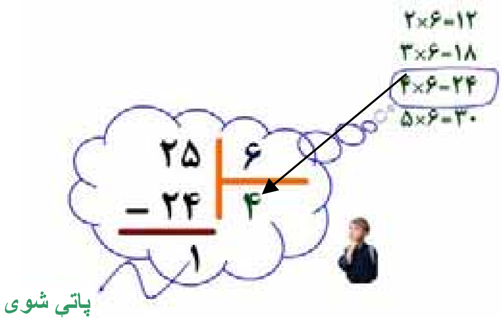

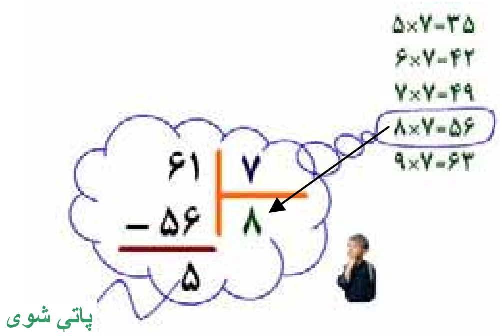

لاندې پوښتنې خپلو کتابچو ته نقل او حل یې کړئ.

۷۲ ÷ ۹	٦۳ ÷ ۸	۹۴ ÷ ٦

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشق او تمرین

۱- د لاندې عمليو خارج قسمت يا د ويش حاصل له پاتې شوې (باقيمانده) سره پيداکړئ.

۲۲ | ۷	۲۸ | ۷	۳٦ | ۸	۴۹ | ۷
٦۷ | ۸	۳۴ | ۴	۳۲ | ۸	۴٦ | ٦

۲- د مقسوم عليه، ژبني ضرب په کار ولو سره هغه لوی عدد پيدا کړئ او په تشو ځايونوکې وليکئ. په داسې حال کې چې د ضرب حاصل يې له مقسوم عليه سره مساوي او يا کوچنی له مقسوم څخه وي چې په دې صورت کې بايد پاتې شوی له مقسوم عليه څخه کوچنی وي لکه لاندينی مثال:

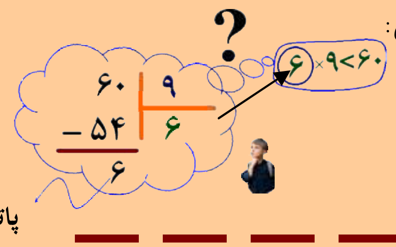

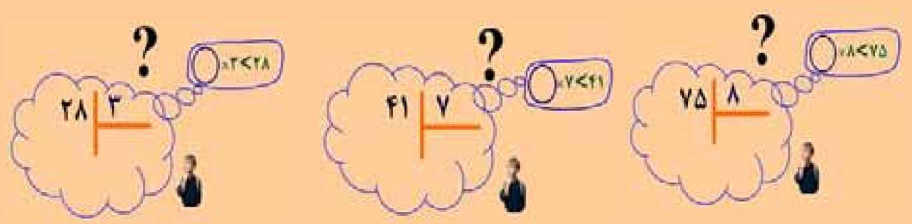

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

۱- عبدالله غواړي چې ۸۸ دانې نیالګي په ۹ پټیو کې په مساوي توګه کېښینوي، معلوم کړئ چې څو نهاله زیات پاتې کېږي.

۲- که چیرې په یوه موټر کې ۹ تنه ځای شي نو د ۷۲ تنو له پاره څو موټرو ته اړتیا ده؟

۳- که چیرې په یوه غوري کې ۲ تنه ډوډۍ و خوري معلوم کړئ چې د ٦۸ تنو له پاره څو غوریانو ته اړتیا ده؟

۴- که چیرې یو زده کوونکی ٦ توکو کتابچو ته اړتیا ولري ۵٦ توکه کتابچې څو زده‌کوونکو ته رسیږي او څو کتابچې پاتې کیږي؟

۵- که چیرې یوې کورنۍ په یوه اونۍ کې ۸٦ کیلو واټ برق مصرف کړی وي، معلوم کړئ چې په یوه ورځ کې یې څو کیلو واټ برق مصرف کړی دی؟

۶- که چیرې یوتن په یوه ورځ ۸ ګرامه بوره مصرف کړي نو ۹٦ ګرامه بوره د هغه د څو ورځو له پاره بس کوي؟

۷- ٦۳ تنه په ۹ موټرو کې ځي، که چیرې په هر موټر کې د سړیو شمېر سره مساوي وي معلوم کړئ چې په هر موټر کې څوتنه ناست دي؟

۸- په یوه فارم کې ۴۸ څاروي شته دي که چیرې په نوموړي فارم کې ٦ ډوله څاروي په مساوي توګه وي. د هر ډول څارویو شمیر پیداکړئ.

۹- ۴۸ زده کوونکي په مساوي ګروپونو کې په وار سره د خپل استاد د پوښتنې له پاره روغتون ته ولاړل معلوم کړئ چې په هر ګروپ کې څوتنه زده کوونکي دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلور څلويښتم لوست: د دري رقمي عددونو ويشل په يوه رقمي عدد باندې

هدف: زده کوونکي وکړای شي دري رقمی عددونه په يوه رقمي عدد باندې تقسيم کړي.

لومړی مثال: د ٦٩٣ عدد د ٣ په عدد باندې ويشو.

حل: لومړی د مقسوم د سليزو مرتبه يعنی ٦ د ٣ په عدد باندې ويشو چې خارج قسمت يې ٢ دی. په خارج قسمت کې ليکو بيا ٢ په ٣ کې ضرب کوو او د ضرب حاصل د ٦ لاندې ليکو او تفريق کوو يې چې د تفريق حاصل يې صفر کيږي.

په همدې ډول د لسيزو او يويزو مرتبو رقمونه را کښته کوو او د ويش عمليه سرته رسوو. په پای کې ليدل کيږي چې پاتې يې صفر دی.

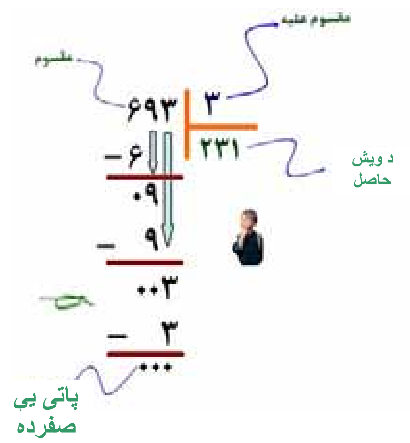

دوهم مثال: د ١٣٦ عدد، د ٥ په عدد باندې ويشو. ليدل کيږي چې دسليزو رقم له مقسوم عليه څخه کوچنی دی نود لسيزو رقم دسليزو له رقم سره چې ١٣ کيږي. په ٥ باندې ويشو. په دې صورت کې د ويش حاصل يې ٢ دی. ٢ په ٥ کې ضرب کوو. د ضرب حاصل له ١٣ څخه تفريق کوو چې تفريق حاصل يې ٣ کيږي اوس د مقسوم ديويز رقم يعنې ٦ را کښته کوو د٣٦عدد حاصل کيږي. هغه په ٥ باندې وېشو چې د وېش، حاصل يې ٧ کيږي. د ٧ عدد په ٥ کې ضرب کوو او د ضرب حاصل يې له ٣٦ څخه تفريق کوو په پای کې ليدل کيږي چې د (١) عدد پاتې شوی او له مقسوم عليه څخه کوچنی دی.

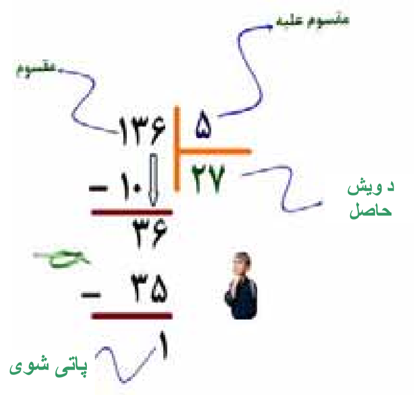

د لاندې پوښتنو حل په نظر کې ونیسئ:

```
٥٧٤ | ٨
٥٦  |----
----| ٧١
 ١٤
_ ٨
----
٦ پاتې
```

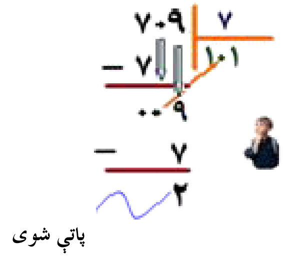

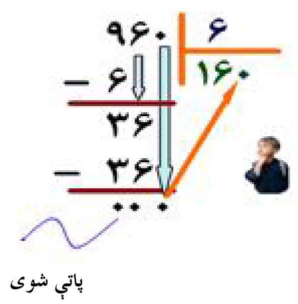

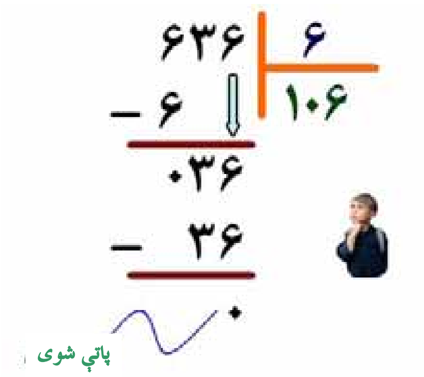

څرنګه چې د لسیزو د مرتبې رقم یعنی ۳ له مقسوم علیه څخه کوچنی دی د خارج قسمت په اړوند مرتبه کې صفر لیکو. او بیا دمقسوم بل عدد را کښته کوو.

کورنی دنده

هر یو زده کوونکی دې د وېش یوه پوښتنه په خپله کتابچه کې ولیکې او حل دې کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

۱- په لاندې پوښتنو کې د وېش عملیې سرته ورسوئ او د وېش حاصل يې پيدا کړئ؟

۱۷۰ ⟌ ۹	۶۶ ⟌ ۷	۴۱ ⟌ ۶	۸۶۷ ⟌ ۵
۲۸۵ ⟌ ۳	۱۶۸ ⟌ ۸	۳۷۵ ⟌ ۱	۴۲۰ ⟌ ۱
۴۹۸ ⟌ ۸	۱۰۰ ⟌ ۷	۷۰۹ ⟌ ۷	۹۶۰ ⟌ ۶

۲- یوه بزګر ۹۸۰ کیلو ګرامه غنم حاصل واخیست که چیرې نوموړی بزګر د ورځې ۷ کیلو ګرامه غنم مصرف ولري معلوم کړئ چې نوموړي غنم د بزګر د څو ورځو له پاره بس کوي.

۳- یوه بنوال ۸۰۱ کیلو ګرامه زردآلو حاصل واخیست. که چیرې وغواړي هغه په ۹ کیلو ګرامه صندوقونو کې وویشي. نو څو صندوقونو ته اړتیا پیدا کوئ د اړتیا وړ صندوقونو شمېر معلوم کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځه څلويښتم لوست: د ضرب او وېش د عمليو ازموينه د يو بل په واسطه

هدف: زده کوونکی وکړای شي د ضرب او وېش عمليې د يو بل په واسطه وازموي. پاملرنه
وکړئ: تا سو وينئ چې د ضرب هر يوه تساوي له پاره، دويش يا تقسيم دوه تساوي ليکلای شو:

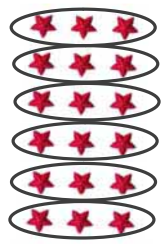

۱۸÷۶=۳

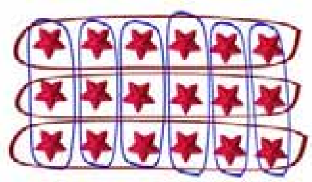

۱۸÷۳=۶

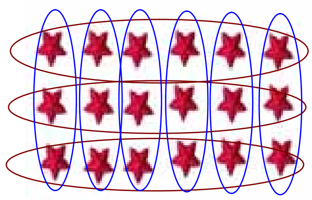

۶×۳=۱۸

د ضرب او ويش د آزمولو د عمليو په کار ولو سره ليکلی شو چې:

۵×٦=۳۰	۷×۴=۲۸	۱۱×٦+۲=?
۳۰÷٦=۵	۲۸÷۴=۷	٦٦+۲=٦۸
۳۰÷۵=٦	۲۸÷۷=۴	

٦۸ | ٦
- ٦ | ۱۱
۸
- ٦
۲

د پورتنيو پوښتنو له حل څخه نتيجه اخستلای شو که چيري د ضرب حاصل په يوه جز دضرب باندې و وېشو بل جزء د ضرب لاس ته راځي او همدارنګه که چيرې مقسوم عليه په خارج قسمت کې ضرب او له پاتې شوي عدد سره جمع کړو مقسوم لاس ته راځي.

کورنی دنده

د ٦ او ۸ د ضرب حاصل په لاس راوړئ او د هغه له پاره د وېش يا تقسيم دوه عمليې وليکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شق او تمرین

۱- په تشو ځایونو کې مناسب عدد ولیکئ.

۵۴ ÷ ٦ = ☐	۷۲ ÷ ۹ = ☐
☐ ÷ ۹ = ٦	۷۲ ÷ ۸ = ☐
٦ × ☐ = ۵۴	☐ × ۸ = ۷۲
۳۲ ÷ ۴ = ☐	۲۱ ÷ ۳ = ☐
☐ ÷ ۸ = ۴	☐ ÷ ۷ = ۳
☐ × ۸ = ۳۲	۳ × ☐ = ۲۱

۲- تش ځایونه په مناسبو عددو نو سره ډك كړئ.

۷×۸= ۵٦	۹×۸= ۷۲	۹×۷= ٦۳
۵٦÷۸= ☐	۷۲÷۸= ☐	٦۳÷۷= ☐
۵٦÷۷= ☐	۷۲÷۹= ☐	٦۳÷۹= ☐

۳- په لاندې پوښتنه کې د مقسوم ، مقسوم علیه او خارج قسمت ترمنځ اړیکې په غور سره وګورئ.

مقسوم   مقسوم علیه   خارج قسمت

۱۵ ÷ ۳ = ۵

۳ × ۵ = ۱۵

د (....) ویشل په مقسوم علیه باندې د خارج قسمت د پیدا کولو څخه عبارت دي که چیرې خارج قسمت په (.....) ضرب کړو مقسوم په لاس راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴- لاندې پوښتنې حل او امتحان کړئ.

٩٧٠ | ٨

٦۴٠ | ۵

٩٧٢ | ٨

١٠٠ | ٩

١٠۵ | ٨

٧٠٦ | ٦

۵- د ۵ مترو توکر بیه ٧۵ افغانۍ ده د یوه متر تـوکر بیـه معلومـه کړئ.

٦- که چیرې یو کارګر پـه میاشــت کــې ٢١٠ متـره تـوکرو اوبـدې معلوم کړئ چې نو موړی کارګر په ٩ ورځو کې څـو متره تـوکر اوبدلای شـي؟

٧- که چیرې یو مامور په یوه اونۍ کې ۵٦٠ افغـانۍ تنخـا (معـاش) واخلي معلوم کړئ چې په یوه ورځ کې څو افغانۍ تنخا لري.

کورنی دنده

لاندې پوښتنې حل کړئ.

٦٠٩ | ٨

٦١١ | ٨

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولسم فصل
کسر

شپږ څلویښتم لوست: د کسر پیژندنه

هدف: زده کوونکی $\frac{١}{٢}$ د یوه شی د نیمایې په توګه وپیژنی او $\frac{١}{٣}$ د یوه شی د دریمې برخې په توګه وپیژنی. او $\frac{٢}{٣}$ د یوه شی دوه دریم برخې په توګه وپیژنی.

پاملرنه وکړئ:

که مونږ یوه منه په دوو مساوي برخو وویشو په حقیقت کې مومنه نیمایې کړې ده چې په رياضي کې داسې ليکل کيږي: $\frac{١}{٢}$

که مونږ یوه منه په درې مساوي برخو وويشو او له هغه څخه یوه برخه واخلو دا یو دریمه برخه داسې ښودل کيږي. $\frac{١}{٣}$

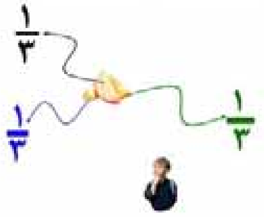

که چیرې اوس د منې له دریو برخو څخه یوه برخه په یوه غاب کې او دوه برخې یې په بل غاب کې کښېږدو داسې لیکو:

الف

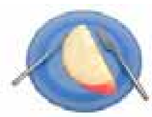

الف: $\frac{١}{٣}$ برخه په یوه غاب کې

$\frac{١}{٣}$

ب: $\frac{٢}{٣}$ برخې په بل غاب کې

$\frac{٢}{٣}$

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لاندې شکلونو اړوند کسرونو ته پاملرنه وکړئ.

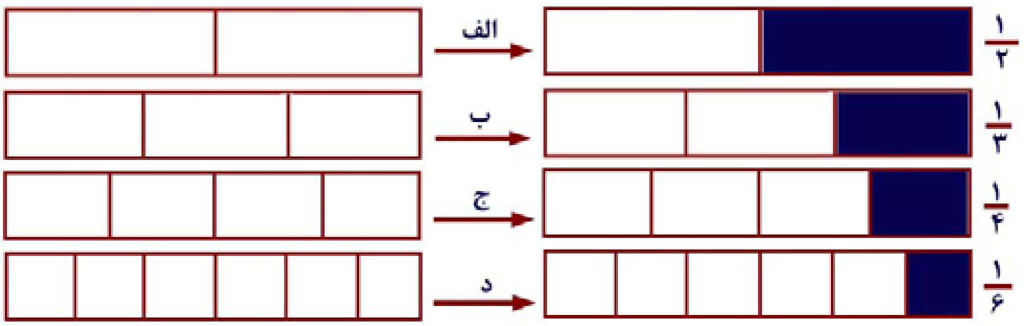

د الف په شکل کې د $\frac{1}{2}$ کسر ښيي چې د دوو برخو څخه يوه برخه يې جلا شوې ده.

د (ب) په شکل کې د $\frac{1}{3}$ کسر ښيي چې له دريو برخو څخه يوه برخه يې جلا شوې ده.

د (ج) په شکل کې د $\frac{1}{4}$ کسر ښيي چې له څلورو برخو څخه يې يوه برخه جلا شوې ده.

د (د) په شکل کې د $\frac{1}{6}$ کسر ښيي چې له شپږو برخو څخه يوه برخه جلا شوې ده.

د دې دپاره چې تا سو د يوه کسر سره ښه پېژند ګلوي پيدا کړئ لاندې کسر ته پاملرنه وکړئ.

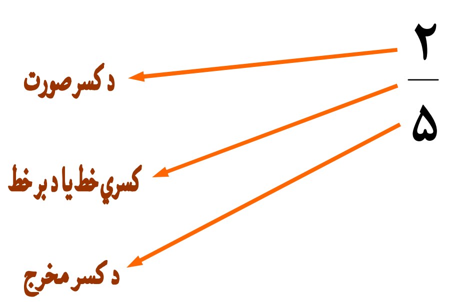

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشق او تمرین

۱- د لاندې شکلونو د تورو شوو، او سپینو برخو، کسري برخې په خپلو کتابچو کې وښایاست او و یې لیکئ.

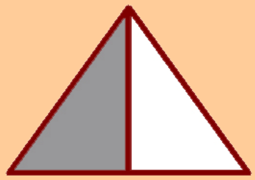

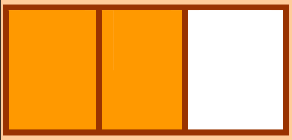

سپینه ____ توره ____

سپینه ____ توره ____

۲- لاندې جدول بشپړ کړئ.

کسر	صورت	مخرج
$\frac{۱}{۲}$	۱	۲
$\frac{۲}{۳}$		
$\frac{۳}{۵}$		
$\frac{۴}{۵}$		
$\frac{۵}{۶}$		

کورنی دنده

د $\frac{۲}{۵}$، $\frac{۴}{۵}$، $\frac{۲}{۳}$ په کسرونو کې صورت او مخرج ولیکئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- له لاندې جدول څخه کسرونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

صورت	۳	۴	۵	٦	۲	۱
مخرج	۴	۷	۸	۷	۵	٦
اړوند کسر	$\frac{۳}{۴}$					

۴- کوم شکل په دوو مساوي برخو ویشل شوی دی د هغه اړوند کسر په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

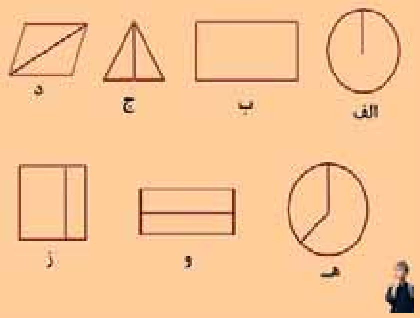

۵- کوم شکل په درې مساوي برخو ویشل شوی دی د هغه اړوند کسر په خپلو کتابچو کې ولیکئ.

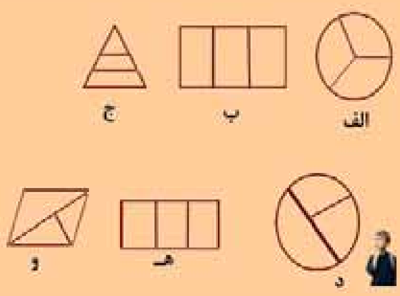

کورنۍ دنده

د $\frac{۱}{۳}$، $\frac{۲}{۳}$، $\frac{۱}{۴}$ کسر د شکلو نو په واسطه په خپلو کتابچو کې وښیاست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶- په لاندې شکلونو کې کوم یوه ته $\frac{۱}{۴}$ کسر لیکلی شو. د هغه کسر ولیکئ!

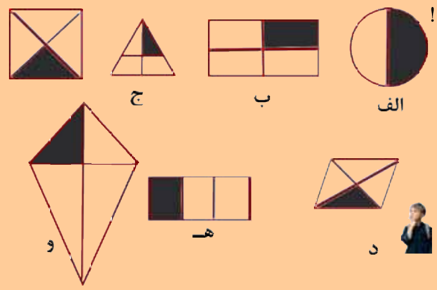

۷- په لاندې شکلونو کې د رنګ شوي برخو او سپینو برخو کسرونه، د نمونې په ډول په تش ځایونو کې ولیکئ.

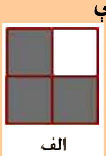

مساوي برخې	څلور
رنګ شوی	$\frac{۳}{۴}$
سپینه	$\frac{۱}{۴}$

مساوي برخې	
رنګ شوی	
رنګ شوي نه دي	

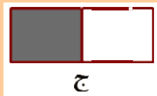

مساوي برخې	
رنګ شوی برخې	
سپینې برخې	

۸- لاندې شکلونو ته پاملرنه وکړئ.

الف

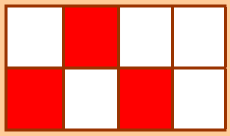

مساوي برخې	
رنګ شوی برخې	
سپینې برخې	

ب

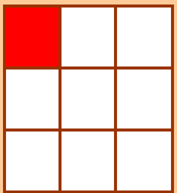

مساوي برخې	
رنګ شوی برخې	
سپینې برخې	

ج

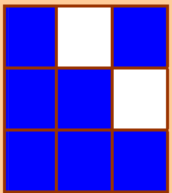

مساوي برخې	
رنګ شوی برخې	
سپینې برخې	

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹- لاندې هر يو شکل په خپلو کتابچو کې رسم کړئ د هر شکل د اړوند کسر په نظر کې نيولو سره د هغه برخې په خپلو کتابچو کې تورې کړئ!

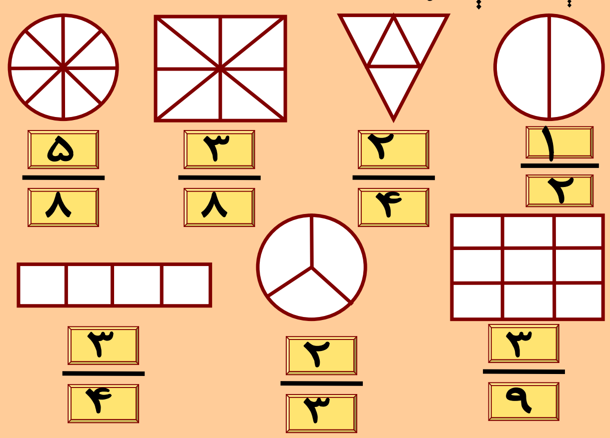

۱۰- د حل شوي مثال په ډول د لاندې شکلونو د رنګ شوو برخو کسر کيڼې خواته او د سپينو برخو کسر ښي خواته وليکئ.

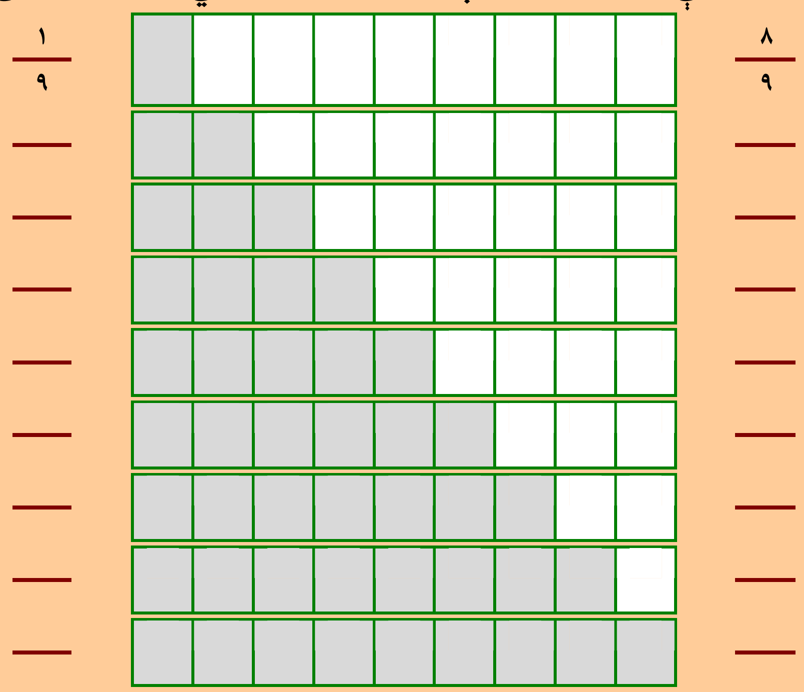

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱- د لاندې شکلونو د رنګ شوو برخو او سپينو برخو اړوند کسرونه په غور سره وګورئ. د اړوند شکل په کارولو سره، لوی کسر او کوچنی کسر په شفاهي توګه وښياست.

$\frac{۱}{۲}$		$\frac{۱}{۲}$
$\frac{۲}{۳}$		$\frac{۱}{۳}$
$\frac{۳}{۴}$		$\frac{۱}{۴}$
$\frac{۴}{۵}$		$\frac{۱}{۵}$
$\frac{۵}{٦}$	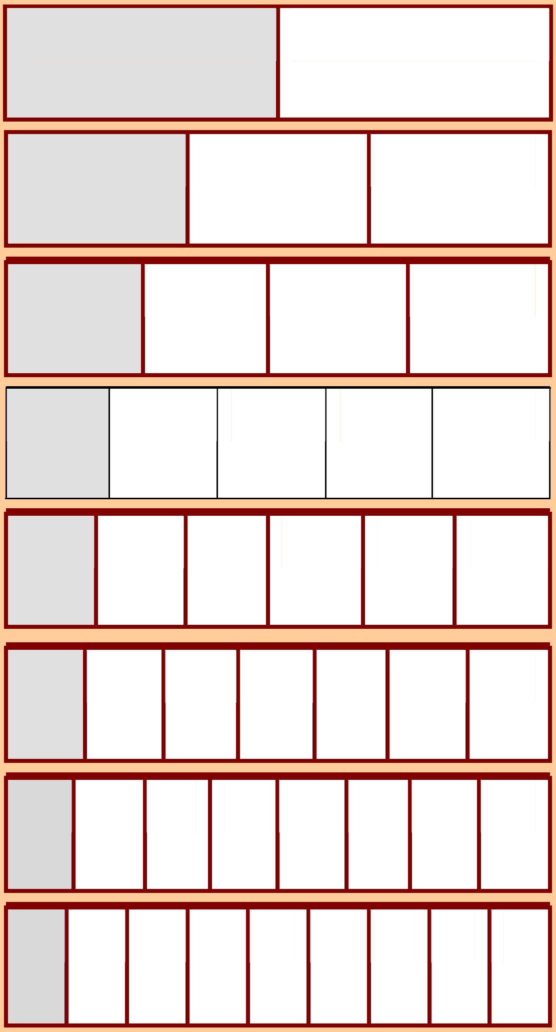	$\frac{۱}{٦}$
$\frac{٦}{۷}$		$\frac{۱}{۷}$
$\frac{۷}{۸}$		$\frac{۱}{۸}$
$\frac{۸}{۹}$		$\frac{۱}{۹}$

کورنی دنده

د $\frac{۲}{۳}$، $\frac{۲}{۵}$، $\frac{۲}{۷}$، $\frac{۲}{۸}$ او $\frac{۲}{۹}$ کسرونه د شکل په رنګ کولو سره وښياست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲- د $\frac{۳}{۵}$ ، $\frac{۳}{۷}$ ، $\frac{۳}{۸}$ او $\frac{۳}{۹}$ کسرونه د شکل د رنګ کولو په واسطه وښیاست.

۱۳- د $\frac{۴}{۵}$ ، $\frac{۴}{۶}$ ، $\frac{۴}{۷}$ ، $\frac{۴}{۸}$ او $\frac{۴}{۹}$ کسرونه په شکل کې وښیاست.

۱۴-د $\frac{۵}{۶}$ $\frac{۵}{۷}$ $\frac{۵}{۸}$ او $\frac{۵}{۹}$ کسرونه د شکل د رنګ کولو په واسطه وښیاست. رنګ شوي او سپینې برخې سره پرتله کړئ

د >،< او = نښو په واسطه يې وښياست.

۱۵- د لاندې شکلونو د رنګ شوو برخو کسر ښئ خواته او د سپینو برخو اړوند کسر کيڼې خواته وليکئ.

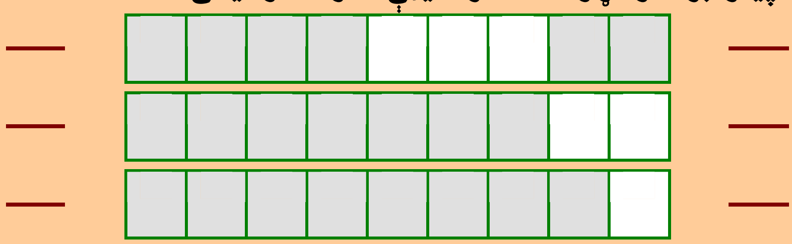

۱۶- د لاندې شکلونو د رنګ شوي برخو کسر ښئ خواته او د سپینو برخو کسر کيڼې خواته وليکئ او يو له بله سره يې پرتله کړئ.

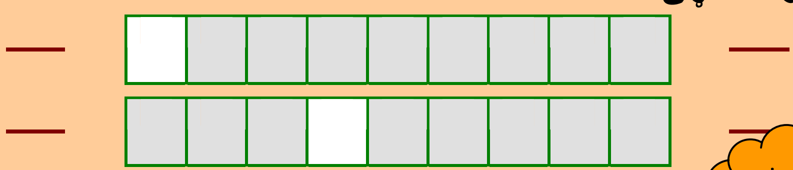

د لاندي شکل د رنګ شوو برخو کسر کيڼې خواته او د سپينو برخو کسر ښی خواته وليکی او پرتله يې کړی.

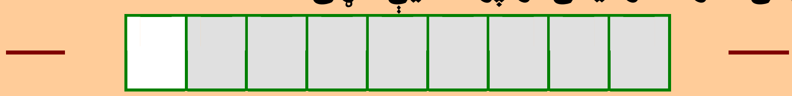

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنې:

۱- احمد د یوه مستطیل کاغذ څخه $\frac{۱}{۳}$ برخه پرېکړه، تاسو هم دا کار په عملي توګه سرته ورسوئ او وواياست چې څومره برخه يې پاتې ده په کسر سره يې وښياست.

۲- کريم يوه دايره په درې مساوي برخو ووېشله او د هغې $\frac{۲}{۳}$ برخې يې توري کړې څومره برخه يې سپينه پاتې ده د رسم په واسطه يې وښياست.

۳- د لاندې شکلونو د رنګ شوو او سپينو برخو کسر په خپلو کتابچو کې وليکئ!

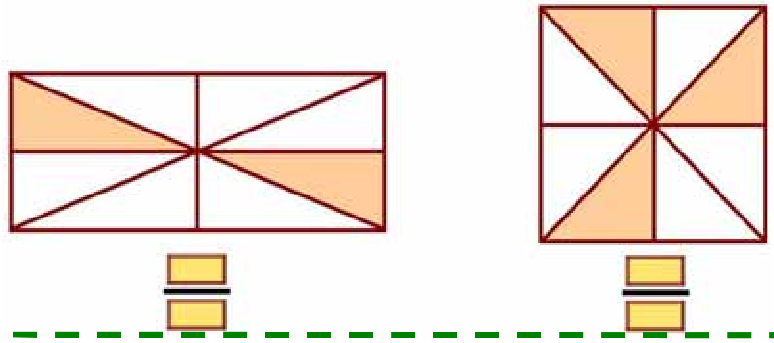

۴- يو ليتر اوبه څو ګيلاسه کيږي؟

۵- يوه دايره رسم کړئ $\frac{۱}{۴}$ برخه يې توره کړئ.

۶- له يوه ګيلن اوبو څخه يو ليتر اوبه څرنګه جلاء کوئ؟

۷- د <، > او = نښو په کارولو سره لاندې درکړل شوي وزنونه سره پرتله کړئ.

الف:	۵۰۰ ګرامه	☐	۲ کيلو ګرامه
ب:	۳ کيلو ګرامه	☐	۳۰۰ ګرامه
ج:	۷۵۰ ګرامه	☐	نيم کيلو ګرامه
د:	۲۵۰ ګرامه	☐	۷۵ ګرامه+ ۱۰۰ ګرامه + ۲۵ ګرامه

کورنۍ دنده

يو مستطيل رسم کړئ چې اوږدوالی يې ۶ سانتي متره او سور يې ۳ سانتي متره وي او بيا د هغې $\frac{۱}{۲}$ برخه توره کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸- یوه پخوونکی ۷۵۰ گرامه وریجې درلودلې چې ۴۵۰ گرامه یې د هغو څخه پخې کړي معلوم کړئ چې څو گرامه وریجې پاتې دي.

۹- یوه ډوډۍ پخوونکی یو کیلو گرام خمیره درلودله چې له ۳ ورځو څخه وروسته ۲۵۰ گرامه خمیره ورسره پاتې وه معلوم کړئ چې په درې ورځو کې یې څومره خمیره مصرف کړې ده؟

۱۰- یوې مور ۵ کیلو گرامه وریجې، ۵۰۰ گرامه بوره، ۲۵۰ گرامه غوړي او ۲۵۰ گرامه لوبیا راونیول. د مور د کڅوړې د شیانو وزن معلوم کړئ.

۱۱- لاندې شیان د څه شي په واسطه اندازه کېږي ځوابونه په خپلو کتابچو کې ولیکئ؟

الف: نفت ☐

ب: د وره لوړوالی ☐

ج: اوبه ☐

د: بوره ☐

که چیرې یو لوښی د ۱۲ معمولي گیلاسونو او بوځای ولري. معلوم کړئ چې په نوموړي لوښي کې څو لیتره اوبه ځائیږي؟

۱۲- د لوست مواد او لوازم چې لاندې اندازې ولري وښیاست.

الف: له ۹ سانتیمترو څخه لږ وي.

ب: د یوه متر په حدود کې وي.

ج: د ۱۰ او ۲۰ سانتي مترو په منځ کې وي.

۱۳- د ۳ سانتي مترو، ۷ سانتي مترو او ۱۲ سانتي مترو په اندازه خطونه رسم کړئ.

۱۴- د هر غوري ډوډۍ له پاره ۳ منې لرونکي یو غاب ته اړتیا ده. که چیرې ۲۱۰ دانې منې ولرو څو دانو غوریو او څو دانو غابونو ته اړتیا ده؟

۱۵- د ٦ دانو قلمونو بیه ٦٦ افغانۍ ده د ۷ دانو قلمونو بیه معلومه کړئ؟

۱۶- زرغونه اوس ۱۲ کلنه ده که چیرې له ۳ کلو وروسته د هغې عمر د هغې د مور د عمر نیمایې شي د زرغونې د مور اوسنی عمر معلوم کړئ.

۱۷- که چیرې احمد د ورځې ۹ افغانۍ سپما وکړي. د هغه د یوې میاشتې او یوه کال د سپما اندازه معلومه کړئ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library